

Hansas Kristianas Andersonas - Pasakos

ANDERSEN

PASAKOS

ANDERSENO PASAKOS

Vertė

J. BALČIKONIS

Trečiasis leidimas

Išleido NEMUNAS

Tiražas 1000 egz.

Sukrauta knygyne SPAUDA

3244 So. Halsted St., Chicago 8, Ill.

Spaudė M. Morkūno Spaustuvė

3251 So. Emerald Ave., Chicago 16, Ill.

Andersenas (1805—1875)

ANDERSENAS

Jonas-Kristijonas Andersen, garsus danų rašytojas, gimė 1805 metais balandžio 2 dieną Odenzės mieste, Fionijos saloje. Buvo neturtingo kurpiaus sūnus. Tėvai teturėjo tą vieną vaiką ir labai lepino. Ypač mylėjo jį tėvas, kuris buvo ne visai paprastas žmogus. Turėdamas poeto sielą ir mėgdamas mokslą, jis nekenė savo amato, kurį pasirinkti buvo priverstas spiriamas gyvenimo aplinkybių. Su savo kaimynais, kuriems svetimos buvo jo pažiūros ir nesuprantami aukštesni troškimai, jis mažą draugaudavo ir visą atliekamą laiką praleisdavo su savo mylimuoju sūnum, kuriam pats pramanydavo visokių žaislų ir net žaisti padėdavo. Motina buvo prasta, nemokyta, bet labai geros širdies ir dievobaiminga moteriškė. Iš jos Andersen pavidėjo gerą būdą, atvirumą, lipšnumą su žmonėmis ir tvirtą tikėjimą. Jo senelė, tėvo motina, taip pat labai mylėjo savo anūką, kuriam jaunose dienose pasaldino ne vieną vargingo gyvenimo valandą. Tai buvo neapsakomai gera, jautri ir meili senutė, kuri jam nieko nesigailėjo. Nors tėvai ir senelė labai Anderseną mažą lepino, bet jis paliko geras ir drovus vaikas, visai nepanašus į kitus to amžiaus vaikus. Su savo draugais pradėdamojoj mokykloj, kurią jis lankė gimtajam mieste, negalėjo sutikti, jiems žaisti nepadėdavo, mėgdavo labiau vienas būti. Įstojęs į mokyklą, iš pradžios buvo pradėjęs pasakoti jiems savo paties pramanytas istorijas, kurios tik priežasties duodavo juokus iš jo daryti. Didžiausias džiaugsmas jam būdavo, kai parėjęs namo galėdavo visokius žaislus žaisti, ypač taisyti lėlių teatrus, ištisas komedijas su jomis vaidinti.

Devintus metus einant, mirė jam tėvas. Motina, palikusi be jokio turto, gavo eiti per svetimus namus, skalbdama drabužius, kad galėtų save ir savo vaiką išmaitinti. Vaikas buvo gabus, turėjo gerą balsą, ir atkreipė į jį savo akis turtingi Odenzės miesto piliečiai, kurie ėmė rūpintis nepaprasto našlaičio likimu. Būnant jų namuose, teko jam girdėti, kaip yra garbinami rašytojų vardai, todėl ir jis pats nusprendė rašymu pragarsėti.

Kadangi sūnus jau buvo paaugęs, motina panorėjo kad jis pats pradėtų sau duoną pelnyti. Dar anksčiau motina buvo atidavus jį į vieną fabriką, bet neilgai trukus pagrižo jis namo su ašaromis prašydamas motinos daugiau ten jo nebesiųsti. Jo nepaprasti svajonimai ir palinkimai sukėlė prieš jį darbininkus, kurie iš pradžios buvo pamėgę ir kartais darbo dalį už jį atidirbdavo, kad toj vietoj jis dainuotų, paskui pradėjo iš jo juoktis ir tyčiotis, ir jis gavo fabriką pamesti. Tada motina ėmė jį versti mokytis siūti. Bet Andersenui kas kita buvo galvoj. Per kiek laiko jis susitaupe keliuos skatikus (arti 10 dolerių), kuriuos kada gaudavo iš savo globėjų. Jo akyse ta menkutė suma buvo baisus pinigai, ir jis ėmė prašytis motinos, kad jį leistų į Kopenhagą. „Aš ten pragarsėsiu, -- aiškinosi motinai: -- iš karto turėsiu daug vargo pamatyti, o paskui būsiu garsus žmogus.“

Po ilgų prašymų ir ašarų geraširdė motina sutiko leisti vaiką vieną į sostinę, gali būti, dar ir dėl to, jog viena burtininkė pranašavusi, kad jos sūnus būsiąs didelis žmogus ir kad jo garbei Odenzėj būsianti padaryta iliuminacija.

Andersenas turėjo 14 metų, kai nuvyko į Kopenhagą. Tai buvo aukšto ūgio, negražus, lieso veido berniokas, šviesiais garbanotais plaukais. Mokslo jis tuomet buvo labai mažo, bet turėjo gražų balsą ir

įmanomai galėjo deklamuoti. Jis tvirtai tikėjo, kad jį laukia šviesi ateitis, ir nebijojo vargų, kurių galėjo patirti būdamas vienui vienas dideliame mieste.

Tikrai nesaldžios buvo pirmos jo garbės kelio dienos. Atvažiavęs, tuojau mėgino prisiteikti prie teatro, norėdamas savo laimę rasti scenoje. Bet visi, kur tik jis kreipėsi, šypsodami atsakė. Išleidęs paskutinius pinigus ir gėdindamasis grįžti namo, jis pristojė prie vieno dailidės. Bet čia, kaip ir Odenzės fabrikos, negalėjo apsikęsti šiurkščių darbininkų juokų ir, neilgai dirbęs, pabėgo.

Toliau, po didelių ir ilgų vargų, po bado ir šalčio dienų, pavyko jam rasti Kopenhagoj žmonių, kurie jį suprato ir pradėjo rūpintis jo mokslu. Iš pradžios jį buvo įstatę į dainavimo mokyklą, davė butą ir valgį, bet po pusės metų, nušalęs, nustojo balso ir gavo išeiti iš mokyklos. Ir kiti bandymai prasimušti kelią per teatrą taip pat niekais nuėjo.

Metęs teatrą, Anderseną sugalvojo išmėginti savo jėgas literatūros dirvoje. Bet literatūros darbas reikalauja daug mokslo, o jam jo labai trūko. Ir kiti jam sakė, ir jis pats tai gerai matė. Norėdamas prasimanyti mokslui pinigų, jis sumanė rašyti teatrui pjesas. Greitųjų vieną parašęs, nusiuntė vieno teatro direktoriui, kuris jam atgal sugrąžino pastebėjęs, kad daugiau panašiomis, taip negramatingai rašytomis pjesomis jo nebevargintų. Bet jaunas autorius nenusiminė: pasiryžo parašyti tokią, kuri būtinai pakliūtų į sceną. Ir tikrai jis parašė, taip pat greitai, tragediją, kuri, nors ir netiko scenai, bet atkreipė į save teatrų direktoriaus Kolino akis.

Tas Kolinas nuo to laiko Anderseno gyvenime vaidina svarbią rolę; jis, galima sakyti, lieka jo antruoju tėvu. Pirmiausia jis išrūpino jam karaliaus stipendiją ir išsiuntė į provinciją, kad jis ten sistematingai išeitų gimnazijos kursą. Būdamas gimnazijoje, jau pradėjo

Anderseną rašinėti eiles, ir vienos tuo laiku parašytos eilės atkreipė į jį platesnės visuomenės akis.

1828 m. Anderseną įstojo į universitetą, turėdamas 23 metus. Čia, gyvendamas sostinėje ir būdamas laisvesnis, labiau galėjo atsiduoti literatūros darbui. Be kitų dalykų, kurie turėjo šią tokį pasisekimą, Anderseną parašė eilėmis vieno akto komediją — „Meilė bokšte arba ką pasakys parteris,“ — kuri publikai labai patiko. Ją vaidinant, draugai teatre jam padarė ovaciją; laimingas autorius, kaip vaikas, apšiverkė. Tai buvo gražiausia jo gyvenimo diena. Bet pasisekimas neapsuko jam galvos. Atsidėjęs toliau varė jis savo mokslus ir 1829 m. puikiai išdavė filosofijos egzaminus. Tuoju po to jis išleido pirmąjį savo eilių rinkinį, kuriuo kritika ir skaitytojai negalėjo atsidžiaugti. Dabar jau turėjo jis poeto vardą, visur durys jam buvo atviros.

Bet ne visas Anderseno literatūros kelias buvo rožėmis barstytas. Išleidus antrą eilių rinkinį, kritika atsiliepė visai kitaip; išjuokė ir išpeikė jo darbą; ypač teko autoriui už jo ortografijos klaidas, kurių, tiesą sakant, ir paskiau jo raštuose būdavo. Tos klaidos ir toliau dar ilgai duodavo kritikams progos vertinti jo talentą neteisingai. Kritikų nuomonės paklausė ir skaitančioji visuomenė, kuri, nors ir matė jame poeto dovanos, vis dėlto negalėjo pamiršti, kad jis yra ne kas kitas, kaip kurpiaus sūnus iš Odenzės.

Nerasdamas niekur užjautos, Anderseną pats buvo pradėjęs abejoti ir nebetikėti į save. Dažnai būdavo nusiminęs ir nieko nebenorėdavo dirbti. Matydamas tokį Anderseno dvasios būvį, jo globėjas ir bičiulis Kolinas patarė jam pakeliauti, kad galėtų prasiblaivyti. Anderseną nukeliavo į Vokietiją. Pažintis su įžymiais vokiečių literatais ir draugiškas jų priėmimas ir užjauta jį atgaivino. Anderseną buvo tokio būdo, jog kiek-

vienas meilus žodelis, kaip saulės spindulys, jį atgaivindavo.

Sugrįžęs, jis aprašė ir išleido tos kelionės įspūdžius. Tam darbe žymu buvo didelis žingsnis geryn, bet kritika vis tematė blogąsias puses. Ir kitus paskesnius jo raštus kritika, savo papratimu, taip pat šalingai vertino. Peikti Anderseną — pavirto lyg kokia taisykle. Suprantamas daiktas, kad tokia kritika uždėdavo akinius visai danų skaitančiai publikai.

1833 m. Anderseną gavo karaliaus „kelionės stipendiją“, kuri būdavo duodama jauniems mokslininkams ir rašytojams važiuoti į užsienius. Nuo to laiko Andersenui prasideda naujas gyvenimo periodas, kuris tęsiasi lig pat mirties. Kelionės buvo jo geriausia mokykla; jos atgaivindavo jį, duodavo jam naujų įspūdžių, palaikydavo jo energiją. Atėjus pavasariui, jau jis nebenu-sėdėdavo namie. Jis išvažinėjo skersai ir išilgai visą Vakarų Europą, o Vokietijoje buvo ligi keturiasdešimt kartų. Jei lėšos neleisdavo, tai bent po savo gimtąją Daniją keliaudavo. Važinėdamas susipažindavo ir palaikydavo santykius su įžymiausiais tų laikų žmonėmis. Jis, sakysim, turėjo pažintį beveik su visais Europos viešpačiais, su garsiausiais rašytojais ir dailininkais: su Šamisso, Dikensu, Viktoru Hugo, Heine, Listu, broliais Grimmais ir kitais. Būdamas lipšnaus ir malonaus būdo, jis mokėdavo palaikyti su jais geriausius santykius. Anderseną nerimdavo savo krašte gal dar ir dėl to, jog užsieniuose jį geriau suprasdavo ir vertindavo jo talentą. Jo gyvenimas patvirtino, kad senobės patarlė *Propheta in sua patria non laudatur**) kartais esti visai teisinga!

1833 m. Anderseną aplankė Italiją. To krašto gamtos gražybės ir dailės turtai jam pasirodė lyg koks nuostabus sapnas. Italų dailininkai jį priėmė labai ma-

*) Pranašas savo krašte negarbinamas.

loniai. Svetur net tautiečiai geriau į jį žiūrėdavo. Čia Ryme, tarp kitko, jis susipažino ir susiartino su danų garsiu skulptorium Torvaldsenu, su kuriuo Anderseną nesutraukė artimų ryšių lig pat jo mirties. Čia Anderseną šiltoji atmosferą atsigavo, jo dvasia lyg atgimė. Būdamas Italijoje jis parašė vieną iš geriausių savo veikalų, romaną „Improvizatorių“, kuriame jis aprašė savo jaunas dienas. Romanas buvo tuojau išverstas beveik į visas Europos kalbas ir danų kritikos jau kitaip sutiktas. Nuo to laiko kurpiaus sūnus virsta Europos garsenybe.

1835 m. Anderseną išleido pirmutinę savo pasakų knygelę, kuri skaitytojams visai nepatiko. Todel, metęs pasakas, toliau jis vėl parašė kelius romanus, kurie turėjo nemažą pasisekimą — tik ne Danijoje.

Nors Anderseną rašė daug, bet uždirbdavo mažą, dažnai net gyviems reikalingam jam stigdavo pinigų. Kad jis neturėtų daug rašyti ir aikvoti savo sveikatos dėl duonos kąsnio, draugai jam išrūpino kasmetinę karaliaus pensiją. Turėdamas tą pensiją, Anderseną nebijėjo alkanos dienos ir galėjo laisvai savo darbui atsiduoti.

Galų gale jis pasiekė savo. Savo talento galybe, žingsnis po žingsnio, užkariavo tautiečių simpatijas — Anderseną buvo įvertintas ir savo gimtojoje šalyje. Pagaliau, pranašas buvo supratas savo tėvynėje. Visų buvo pripažintas didžiu rašytoju, ir jo vardas plačiai pasklido po kultūringąjį pasaulį. Nors jis prirašė daug gražių romanų, lirikos, dramos ir kitų literatūros rūšių dalykų, bet didžiausią garbę jis nusipelnė savo pasakomis. Nors iš pradžių jo pasakos neturėjo pasisekimo ir buvo metęs jas rašyti, bet paskui vėl sugrįžo prie jų, ir tuomet visų buvo nuspręsta, kad jo pasakos yra jo darbų žiedas. Padrąsintas kritikos, jis pradėjo prieš Kalėdas vis leisti po vieną tomelį pasakų, kurios buvo skaitomos mažų ir didelių, verčiamos į kitas kalbas.

Jam pagerbti buvo daromos išskilmės, pirmą užsieniuose, paskui ir tėvynėje. 1867 m. gimtasis miestas Odenzė dovanojo jam garbės piliečio vardą. Odenzės gyventojai darė jam ovacijas, miestas buvo iliuminuotas. Vadinas, įvyko burtininkės pranašavimas! Dar iškilmingiau buvo keliamas jo penkių dešimtų metų Kopenhagos atvažiavimo sukaktuvės. Anderseną stačiai gėlėmis buvo apverstas. Iš visų pasaulio kraštų siuntė jam pasveikinimų. Anderseno svajojimai išsipildė: jis liko garsus ir buvo visų gerbiamas. Didžiūnų dovanos, visų žmonių užjauta sakyte sakė, kad jo senieji troškimai pavirto tikrenybe. Pamiršęs visus savo vargus, vieną laimę tematė. Jis tikėjo, kad praėjusios sunkios dienos buvo Apveizdos jo naudai duotos. Apskritai, jo gyvenimas panašus į pasaką, kur žmogus po ilgų ir didelių vargų pagaliau randa laimę. Ir jam pačiam taip rodėsi, todėl savo autobiografiją pavadino „Mano gyvenimo pasaka.“

1875 m. balandžio 2 d. visa Danija, kaip vienas žmogus, kėlė savo garsingojo rašytojo septynių dešimtų metų sukaktuves. Visi miestai siuntė delegacijas jo sveikinti, karalius pats įteikė jam ordeną. Prie namų, kur jis gimė, buvo prikalta marmoro lenta. Bet didžiausią įspūdį jam padarė žinia, kad pradėję rinkti pinigus jo paminklui statyti. Danija gausiai atsimokėjo už savo padarytas jam nuoskaudas. Turtingieji ir beturčiai, didi ir maži dėjo pinigus paminklui.

Bet nebeilgai teko jam džiaugtis ta savo laime ir garbe. Tais pačiais 1875 m. rugpiūčio 4 d. jis atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Anderseno laidotuvės buvo labai iškilmingos. Pasukutinės pagarbos atiduoti susirinko neapsakomos žmonių minios. Jo verkė milijonai skaitytojų, kuriems jis savo raštais teikė tiek džiaugsmo, kėlė tik gražių, aukštų jausmų.

Šeštais metais po mirties jam pastatė paminklą karaliaus sode, tam pačiam sode, kur jis, atvykęs iš Odenzės, dažnai kur kampely vienas sau pietaudavo, t. y. sugriauždavo sausos duonos plutą. Bet dar puikesnį, dar amžinesnį paminklą, negu tas žalvario, kur stovi karaliaus sode, jis pasistatė savo raštais. O jo svarbiausi raštai, kaip jau aukščiau minėta, yra pasakos.

Jo pasakos yra viena iš tų knygų, kurias mes skaitome tik išmokę abėcėlę ir skaitome gėrėdamiesi pasakui užaugę, pasenę. Šiuo laiku Anderseną laikomas populiariausiu jaunuomenės rašytoju. Kaip pasakininkas, jis neturi sau lygių. Nors jo pasakose, kaip

kitose, labai daug fantazijos, bet jo fantazija sveika, be jokių baisenybių, be jokių nesutinkančių su žmogaus protu keistenybių. Jis pasakoja apie suprantamus ir artimus dalykus, vaikai randa jose visur savo jaunos sielos atspindį. Čia viskas tikra, paprasta, gražu. Jei dar pridėsime prie tos vaizdų tikrybės jo nepaprastai lengvą, aiškią kalbą, sveiką gaivinamą juoką, jausmų skaistybę ir optimingą pasaulėžvalgą, tai ir bus suprantama, kuo jis taip moka pavergti skaitytojų širdis.

Čia reikia pastebėti, kad Anderseną nėra vieno vaikų rašytojas: jo pasakos ne mažiau skaitomos ir užaugusių. Be viršutinės formos, jo pasakose dažnai yra didelių ir gilių idėjų. Tų idėjų prasmę, paslėptą alegoriją, gali suprasti tik dideli, o vaikai gėrįsi pasakos fabula, daug nesukdami galvos, kokia ten yra autoriaus pagrindinė mintis. Pats Anderseną sakėsi rašęs visokio amžiaus žmonėms ir būdavo nepatenkintas, jei jį vadindavo vaikų rašytoju. „Vadinti mane *vaikų poetu*, — sako jis savo autobiografijoje, — yra grynas apsirikimas. Mano gyvenimo tikslas buvo rašyti visiems, todėl ir vaikų negalėjau aplenkti.“ Ir tiesa: jis turi skaitytojų ne tik iš vaikų, bet ir iš didelių, iš žmonių mokytojų ir nemokytojų.

Lietuvių visuomenei čia mes teikiame gražiausias Anderseno pasakas.

J. B.

Eglutė

Augo girioje maža, graži eglutė. Augo ji labai dailioj vietoj. Kiti medžiai nestojo jai saulės spindulių, oro ji turėjo užtenkamai. Aplinkui žaliavo daug vyresnių jos draugių — eglų ir pušų.

Eglutė vis delto nesitenkino — jai rūpėjo ko greičiausiai didelei užaugti. Nedžiugino jos nei šviesi saulutė, nei giedrus oras. Ji pagaliau nesi-džiaugdavo nei kaimo vaikais, kurie, atėję į mišką, rinkdami žemuoges ir avietes linksmai šūkaudavo.

Prisiuogavę pilnus ąsočius, dažnai jie susėdavo šalia eglutės ir sakydavo: „Kokia graži, šita maža eglutė!“ Bet tokie pagyrimai eglutei netikdavo.

Per metus ji paūgėjo vieną žiedą, per antrus — kitą. Taip auga visos eglės. Iš tų žiedų skaičiaus sprendžiama, kiek jos turi metų.

— O, kadaš būčiau tokia didelė, kaip kitos! — sakydavo gailestaudama eglutė. — Kaip aš pla-

čiai iškėsčiau savo šakas, kaip aš žvalgyčiaus viršūne į visas pasaulio šalis! Paukščiai imtų mano šakose lizdus krauti, ir mažiausio vėjelio pučiama siūbuočiau taip puikiai, kaip šit anie didieji medžiai.

Taigi eglutės nelinksmino nei saulės šviesa, nei paukščiai, nei rausvi debesėliai, kurie rytą vakarą ties ją padangėmis plaukdavo.

Žiemą, baltučiui snigui nuklojus žemę, girioje lakstydavo kiškių; jie įsibėgėję šokdavo dažnai

per eglutę. O, kaip ją pykdydavo, kaip jai skaudu būdavo!

Dar dvi žiemos praslinko, ir užaugo jau tokia aukšta, jog kiškiukai turėdavo aplinkui bėgti. „O, kad taip galėčiau augti augti ir didelė užaugti! Kas gali būti maloniau pasauly!“ — galvojo eglutė.

Rudenį atvažiuodavo į girią vyrų ir nukirsdavo kelius pačius didžiausius medžius. Taip būdavo kiekvienais metais. Eglutė, kuri buvo jau nebe maža paaugus, net drebėdavo, matydama kitus medžius virstant žemėn. Juos taip gražiai nugenėdavo ir nukapodavo, jog nebegalima buvo nei pažinti. Nugenėtus risdavo į ratus ir veždavo iš girios.

Kur juos veža? Ką jiems darys?

Pavasari, parskridus kregždėms ir gandrams, eglutė ėmė kartą klausinėti: „Ar nežinot, kur tuos medžius išvežė? Ar nebuvo kame jų patikę?“

Kregždės nieko nežinojo, bet gandras pagalvojęs linktelėjo galvą ir tarė:

— Žinau, kaip nežinojęs! Grįždamas iš Egipto žemės, sutikau daug laivų gražių gražiausiais stiebais. Tat bus, manau dabar, tavo draugės, nes jos eglėmis kvėpėjo. Taip, galiu tau ir labų dienų nuo jų duoti... Ir tu susilauk gi joms tokios sau garbės!

— Ai, kada gi aš pati tokia užaugsiu ir galėsiu jūra plaukyti! Bet kas ji, tikrai sakant, ta jūra? Kaip ji atrodo, ar graži pažiūrėti?

— Na, tai reikia daug sakyti, — tarė gandras ir nuskrido tolyn.

— Džiaukis jauna būdama, — jai tarė saulės spinduliai: — džiaukis savo tarpumu, jaunomis savo dienomis, kurios taip dabar į puikybę tave kelia!

Ir vėjas bučiavo eglutę, rasa ją ašarėlėmis vilgė. Bet girios medelis tuo visai nesidžiaugė.

Artinosi Kalėdos. Miške pradėjo kirsti jaunučius medelius; jų kaikurie buvo net jaunesni ir mažesni, negu mūsų eglutė, kuri vis negalėjo nurimti ir sprauسته spraudėsi iš miško. Tuokart jau nebegenėjo gražių egļučių, bet tiesiai iškirstas dėjo į roges, ir arkliai vežė su šakomis iš miško.

— Kam jų dabar prireikė? — klausinėjo eglutė: — juk jos ne didesnės už mane, o viena net gerokai mažesnė! Ir kodėl negeni joms šakų? Kur jas veža?

— Mes vieni težinom, mes težinom! — čirškėjo žvirbliai. — Mes buvom žiemą mieste ir viską matėm pro langus. Mes gerai žinom, kur jas nuvežė! Joms teko dabar tokia garbė, tiek laimės, jog ir apsakyti sunku. Mes žiūrėjom pro langus ir matėm jas stovint — šiltuos kambariuos, pačiuos viduriuos, papuoštas gražių gražiausiais aukso obuoliais, saldainėliais, žaislais ir šimtų šimtais žvakelyčių.

— O paskui? — klausė eglutė, drebedama visomis savo šakelėmis, pavydu nebesitverdama. — O paskui? Ką joms paskui darė?

— Daugiau mes nieko nebematėm... Bet ir ir tai buvo puiku gražu, ai, kaip puiku!

— Argi ir man tektų tokia laimė! — džiaugdamasi galvojo eglutė. — Šitaip man dar labiau patiktų, nekaip jūros kelionė. Bet kaip ilgu laukti! Kad tik greičiau ateitų tos Kalėdos! Juk aš dabar tokia pat didumo, kaip tos eglutės, kurias perniai išvežė!... O, kada aš gulėsiu rogėse! Kada aš būsiu tokia laiminga: stovėsiu šiltame kambaryje, papuošta visokiais gražumynais!... Bet kas bus toliau?... O paskui bus dar geriau ir gražiau, šiaip kam gi mane taip puoštų? Taip, žinoma, toliau bus dar geriau... Bet kas gi tikrai bus?... O, kaip mane vargina nekantrybė, kaip sunku laukti! Pati nežinau, kas man darosi!...

— Džiaukis mumis! — sakė oras ir saulės šviesa: — džiaukis jauna būdama, džiaukis laisvėje augdama!

Bet eglutė nemokėjo džiaugtis. Ji vis augo ir augo. Vasarą ir žiemą ji stovėjo pasipuošusi tamsiai žaliais rūbais. Žmonės, kuriems teko ją matyti, sakė: „O, koks gražus medelis!“ Ir, atėjus Kalėdoms, nukirto ją pirmą. Giliai, į pačią šerdį, įsmego kirvis, ir eglutė tik trekšt — sudejavo ir žemėn parvirto. Ji didelį jautė sopulį ir, būdama labai silpna, negalėjo galvoti apie kokią nors laimę. Sunku jai buvo skirtis iš tėviškės, iš tos vietos, kur ji augo: ji gerai žinojo, jog daugiau niekumet nebematys savo mylimųjų — senų draugų, mažų krūmelių ir žolynėlių, kurie augo ap-

linkui, o gal — ir paukštyčių! Važiuoti labai buvo skurdu!

Eglutė atsikvošėjo tik tuomet, kada ją atgabeną į kažin kokį kiemą drauge su daugybe kitų medelių. Vienas žmogus, pastebėjęs ją, tarė: „Štai puikus medelis! Imkime jį!“

Netrukus atėjo du išsipuošę tarnai ir nusinešė eglutę į didelę, gražią salę. Tos salės visos sienos buvo nukabintos paveikslais, prie didelės krosnies iš šonų stovėjo gražios kinų vazos su liūtais ant dangčių. Čia buvo supamų krėslų, rašytų šilkais sofų, didelių stalų, užverstų knygomis ir paveikslais, o žaislų — už visą tūkstantį dolerių, taip bent sakėsi vaikai, kurių buvo tie žaislai. Eglutę įstatė į didelį smėlio pripiltą kubilą. Bet niekam nei į galvą nebuvo atėję, kad tai būtų paprastas kubilas: jis buvo aptrauktas žaliu audklu ir pastatytas ant didelio margo divano. O, kaip dabar drebėjo, džiaugėsi eglutė! Kas bus toliau!... Paskui tarnai ir panelės ėmė ją puošti, kaišyti. Šakeles apkabinėjo mažučiuokais tinkeliais, iškarpytais iš visokios spalvos poperių, visokių saldumynų, gardumynų pridėtais. Aukštuoti obuoliai ir riešutai kabėjo žemyn nusvirę, tartum būtų tame pat medyje užaugę. Tarpe tų gražiųjų daiktų visur ant šakelių prisagstė daugiau, gal, ne šimtą raudonų, mėlynų ir baltų žvakučių. Lėlės, visai kaip gyvos, — tokių gražių eglutė niekumet nebuvo mačiusi, — pasipūtusios spoksojo tarp žalių šakelių. Pačioje jos viršūnėje

pririšo aukso žvaigždę. Buvo gražu ir puiku, be galo gražu.

— Šį vakarą, — linksmai šnekėjosi žmonės, kurie ją kaišė, — šį vakarą eglutė bus neapsakomai graži!

— Oi, — galvojo eglutė: — kad tik greičiau ateitų tas vakaras! Kad tik greičiau imtų žibinti žvakutes! Kas paskui bus? Ar ateis miško medžiai, ar atskris žvirbliai pažiūrėti manęs pro langą? Gal aš, taip pasipuošusi, žiemą vasarą stovėsiu?

Taip, daug, gal ir perdaug, geidė eglutė! Iš to nekantrumo jei ėmė žievę skaudėti, o tas sopulys medžiams taip pat nemalonus, kaip galvos skaudėjimas žmonėms.

Pagaliau, sužiebė žvakeles. Kas jų žibėjimas, kas puikumas! Eglutė taip visa sudrebo, net viena šakelė, prisilietusi prie žvakutės, užsidedė.

— Oi, oi! — suriko mergaitės ir šoko gesinti ugnies.

Dabar eglutė nebedrįso nei krustelėti. Tai buvo baisi kančia!... Ji taip bijojo, kad tik nenukristų koks jos papuošalėlis... Tas visas gražumas vargšei visai apsuko galvą.

Tuo tarpu atsidarė durys, ir būrys vaikų subėgo į salę. Paskui juos išlengvo suėjo ir vyresnieji. Vaikai sustojo prie eglutės ir — nustebę nutilo; tačiau ta tyla vieną minutę tesitraukė. Paskui pakilo neapsakomas triukšmas: jie pra-

dėjo šokinėti ir lakstyti aplink eglutę ir už kitas kito traukyti nuo šakų dovanėles.

— Ką jie čia dirba? — galvojo eglutė. — Kas bus toliau?

Žvakutės tuo tarpu pačias šakeles pridegė. Tada jas ėmė po viena kitos gesinti, vaikams leido nusiskinti nuo eglutės visus gardumynus ir papuošalus. Vyresniųjų leisti, vaikai tuojuo šoko į darbą. Eglutės šakelės visos sutreškėjo, ir kad jos viršūnė nebūtų buvusi pririšta aukso žvaigžde prie lubų, tikrai ją būtų parvertę ant grindų.

Vaikai, su savo gražumynais, tik šoko, tik lakstė. Eglutę visai pamiršo. Viena sena auklė priėjo dar kartą prie jos, bet tik pažiūrėti, ar nebeliko kur tarp šakų nenuskintos kriaušelės arba vynuogės.

— Pasaką! pasaką! — ėmė staiga šaukti vaikai ir nusitraukė, įkibę į skvernus, prie medžio vieną mažą, drūtą žmogelį.

— Na, dabar čia, kaip miške, — tarė šis sėsdamas po eglute: — ir tam medeliui ne iš kelio būtų paklausyti mūsų pasakos! Bet aš vieną pasaką tesakysiu. Katrą jūs norite: apie dvyliką brolių, juodvarniais laksčiusių, ar apie gulbę, karaliene tapusią?

— Apie dvyliką brolių! — šaukė vieni. — Apie gulbę! — rėkė kiti.

Baisus pakilo klegesys. Tiktai viena eglutė stovėjo tylėdama ir galvojo: „Kodel jie manimi nesirūpina ir neklausia mano nuomonės?“ Jai varg-

šei nebuvo atėję nei į galvą, kad jau padariusi ji savo darbą, kad ji daugiau niekam nebereikalinga.

Ir tas dručkis pasakė pasaką apie vieną gulbę, kuri po ilgų vargų karaliaus pačia tapo. Vaikai plojo delnais ir šaukė: „Dar! sakyk dar!“ Jie labai troško išgirsti pasakos ir dvylikos brolių, juodvarniais laksčiusių, bet tas storapilvis nebe-norėjo daugiau sakyti. Susimąsčiusi eglutė sto-vėjo ir tylėjo: miško paukšteliai niekumet jai ne-sakydavo tokių gražių pasakų. „Kokių nuostabių daiktų esama tame pasaulyje!“ — galvojo viena eglutė ir, girdėdama pasakojant tokį rimtą žmogų, tikėjo, kad tai tikra tiesa esanti. „O kas dabar gali žinoti! Gal ir aš kada karaliene tapsiu!“ Ir eglutė vėl džiaugėsi, tikėjosi, kad kitą dieną ją taip pat kaišysią, puošią žvakelėmis ir žaislais, auksu ir vaisiais.

— Rytoj jau nebedrebėsiu! — galvojo eg-lutė. — Rytoj tik savo gražumu gražėsiuos. Rytoj vėl išgirsiu pasaką apie tą gulbę, o gal ir apie tuos brolius, kurie juodvarniais lakstę.

Ir visą naktį eglutė išstovėjo tylėdama ir sva-jodama.

Ryto metą į kambarį atėjo tarnas ir tarnaitė.

— Tuoju vėl ims mane kaišyti! — tarė sau eglutė.

Bet jie išvilko eglutę iš salės, užbrazdino laip-tais į pastogę ir pabloškė tamsiame kampe, kur joks šviesos spindulėlis negalėjo įeiti. „Kas dabar bus?“ — lyg ką klausė eglutė. — „Ką aš čia

veiksiu? ką aš išgirsiu?“ Ir prisiglaudusi prie sienos, ėmė ji galvoti ir mąstyti... O laiko mąstyti ji turėjo gana, nes slinko diena po dienos, naktis po nakties, ir niekas jos nebelankė. Pagaliau, kažin kas užlipo į pastogę, tačiau ne eglutės pažiūrėti, bet padėti kampe kelių didelių dėžių. Ten parioglintos, tos dėžės visai užstojo eglutę; ją visi seniai jau buvo pamiršę.

— Dabar žiema, — galvojo eglutė: — žemė sušalusi ir apsnigta, todėl žmonės negali manęs pasodinti: čia mane, matyti, iki pavasario laikys. Kaip išmintingi ir geri tie žmonės! Nesunku čia būtų laukti ir pavasario, kad tik nebūtų taip baisiai tamsu ir nejauku!... Net mažų kiškių nematyti!... Kaip gera buvo tuomet stovėti apsnigta miške ir žiūrėti, kaip apie tave šokinėja pilki kiškiai!... Tiesa, tada aš jų nemėgau. Bet kaip čia baisiai nuobodu ir ilgu!

— Ci! ci! ci! — sucypė maža pelelė ir išlindo iš urvo; paskui išlindo kita. Peliukės apuostė eglutę ir prisiglaudė tarp jos šakelių.

— Koks baisesis šaltis! — tarė pelytės. — Čia būtų visai gera, kad nebūtų taip šalta! Ar ne tiesa, sene egle!

— Aš visai ne sena! — atkirto eglutė. — Yra daug senesnių už mane.

— Iš kur tu? ir ką tu žinai? — ėmė klausinėti pelės, kurios visumet yra labai smalsios. — Ar tau teko būti puikiausioje pasaulio vietoje... Ar esi buvusi ten? Ar esi buvusi toje viralinėje, kur

ant lentynų guli gardūs sūriai, kur palubėje kaba kumpiai, kur galima prilipus ant lašinių šokti, kur įeini liesa, o išeini soti, riebi?

— Ne, tokios vietos aš nežinau! — atsakė eglutė: — bet aš žinau mišką, kur šviečia saulė ir gieda paukščiai...

Ir ėmė joms pasakoti apie savo jaunas dienas. O pelytės, kurios to niekumet nebuvo girdėjusios, klausė išsižiojusios; paskui tarė: „Kaip tavo daug matyta! Kokia tu laiminga esi buvusi.“

— Ar aš? — vėl nustebo eglutė. — Juk tikrai yra buvę gerų mano amžiuje dienų.

Ir paskui ėmė ji pasakoti apie tą kūčių vakarą, kada ją kaišė žvakutėmis ir smaguriais.

— O! — suriko pelytės: — kokio tu buvusi laiminga, senoji tu egle!

— Aš visai ne sena! — vėl atsikirto eglutė. — Aš tik šią žiemą išvežta iš girios. Aš pačioj gerumo, nors tokia didelė atrodau.

— Kaip gražiai tu moki pasakoti, — tarė pelės ir kitą naktį atsivedė su savimi dar keturias klausytojas.

Eglutė pradėjo vėl pasakotis apie save ir apie savo gyvenimą miške. Ir juo daugiau ji pasakojo, juo aiškesnė ir gražesnė jai rodėsi visa praeitis. Ji mąstė: „Taip, tai tikrai buvo laimingas tas laikas. Bet jis gal sugrįš. Gal paskui mane patiks dar didesnė laimė. Kas žino, gal ir aš ištėkėsiu už karalaičio. Gal ir man taip bus, kaip tai gulbei, karaliaus pačiai?“ Ir sakydama tuos žo-

džius, ji atsiminė vieną gražų berželį, kuris augo girioje. Jai rodėsi, kad tas berželis esąs puikus karalaitis.

— Kas yra ta gulbė, kur tokį vyrą gavo? — ėmė klausinėti pelės, ir eglutė pasakė joms visą pasaką.

Ji gražiausiai atsiminė kiekvieną žodelį, ir pelytėms taip patiko, jog iš džiaugsmo net šokti jos ėmė aplink eglutę. Kitą naktį atėjo dar daugiau pelių, o sekmadienį atsekė net dvi žvynės; bet žvynės pasaką išpeikė. Išgirdusios žvynių nuomonę, pelės nuliūdo, ir joms pačioms ėmė rodytis, kad gulbės pasaka tikrai nesanti tokia įdomi.

— Ar tamsta tą vieną temoki pasaką? — klausė žvynės.

— Taip, tik tą vieną! — atsakė eglutė. — Aš ją girdėjau laimingiausiame mano gyvenimo vakare; bet tuomet ir pati neišmaniau, kokia didelė buvo mano laimė.

— Bet ta pasaka visai negraži! Ar negalėtum pasakyti mums kokios istorijos apie kiaulės taukus, žvaktaukius, taukinę arba apie kitus gardžius daiktus.

— Ne, — atsakė eglutė.

— Tai lik sau sveika! — tarė žvynės ir nuėjo savais keliais.

Netrukus ir peliukės nustojo ją lankyti.

Eglutei vienai vėl buvo labai ilgu. „Kaip gera buvo, — dūsavo ji, — kai mažos vikrios peliukės, sutūpusios aplink mane, klausė mano pasakų.

Dabar ir to nebėr! Bet palauk, tegu tik mane išneša iš čia, aš ir vėl būsiu laiminga — ir vėl gėrėsiuos peliutėmis ar bent gėrėdamasi jas minėsiu!“

Ar sulaukė, ko norėjo, eglutė? Taip! Viena rytą atėjo kažin kokie žmonės daryti tvarkos ant aukšto. Atstūmė dėžes ir ištraukė eglutę iš kampo. Maža to: ištraukę labai nemandagiai sviedė į žemę, paskui vilkte išvilko ant laiptų, kur buvo visai šviesu.

— Dabar tai jau naują gyvenimą pradėsiu! — pagalvojo eglutė. Ji pajuto tyrą orą, saulės šviesą ir — beniatant! — atsikūrenė žemai, kieme. Viskas taip greit atsitiko, tiek daug visokių daiktų paregėjo aplink save eglutė, jog visai pamiršo į save pažvelgti. Prie pat kiemo žaliavo didelis sodas, kuris buvo visas sužydęs. Dideli radastų keraš augo prie tvoros ir žydėdami gardžiai kvėpėjo. Sodo pakraštyje žydėjo liepos, o kregždės, skrajojamos ties jų viršūnėmis, čirškėjo: „Čia vyt, čia vyt!“ Bet tie žodžiai buvo sakomi ne eglutei.

— Dabar tai bus man dienos! — džiaugėsi eglutė ir ėmė plačiai kėsti šakeles... Bet jos buvo išdžiuvusios, nugeltusios, ir ji pati gulėjo dilgynėse. Aukso žvaigždė tebekabėjo viršūnėje ir žibėjo saulės šviesoje.

Kieme žaidė keli iš tų vaikų, kurie kūčių vakarą šoko aplink eglutę ir gėrėjosi jos gražumu. Mažiausiasis pribėgo prie jos ir nutraukė jai aukso žvaigždę nuo viršūnės.

— Žiūrėkit, kas beliko nuo eglutės, kokia ji dabar negraži, sena! — sušuko jis ir taip ją primynė, jog net šakelės sutreškėjo jam po kojų.

Eglutė pažiūrėjo į puikiai pasipuošusį sodą, pažvelgė į save ir ėmė gailėtis, kad jos nepalikę anam tamsiam kampe ant aukšto. Ji atsiminė savo jaunas miško dienas, linksną kūčių vakarą ir mažąsias peliukes, kurios taip mėgo klausyti jos pasakų.

— Žuvo, viskas žuvo! — tarė nusiminusi eglutė. — Kad būčiau mokėjusi bent savo laime naudotis, kol galėjau! O dabar viskas žuvo, žuvo amžinai!

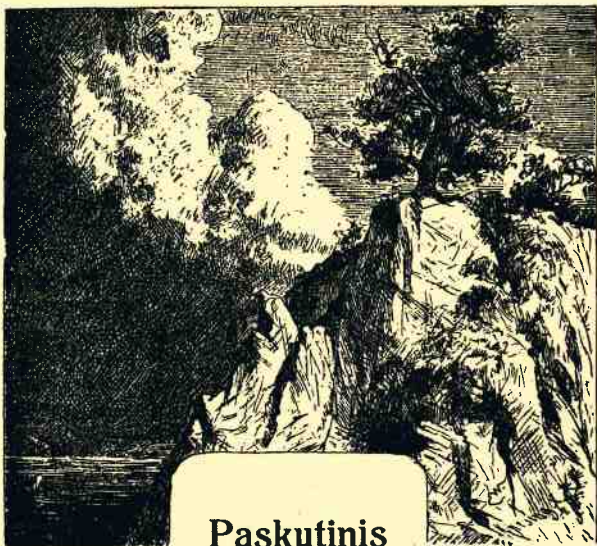
Netrukus atėjo darbininkas ir sukapojo eglutę į mažus šakalėlius, o paskui, suėmęs į glėbį, nunešė ir sukrovė po dideliu katilu. Išdžiuvę šakaliai beregint ėmė liepsnoti. Eglutė sunkiai dūsavo ir vaitojo, šakelės puškėjo. Pametę žaidę, atbėgo vaikai, sustojo aplink ugnį ir pritardami šakelėms kartojo: „pikšt pukšt! pikšt pukšt!“ Girdėdama spragant savo šakeles, eglutė jautė tokį sopulį, tartum būtų kas širdį jai raižęs. Tuomet atsiminė gražius vasaros rytus girioje, šaltąsias žiemos naktis, skaisčiąsias dangaus žvaigždes, atsiminė laimingąjį kūčių vakarą ir gulbės pasaką, vienintelę pasaką, kurią buvo išmokusi savo amžiuje ir mokėjo kitiems sakyti. Ir paskui eglutė sudegė.

O vaikai tebežaidė sode. Visų mažasis lakstė pasikabinęs ant krūtinės aukso žvaigždę, kuri puošė eglutę laimingiausioje jos gyvenimo valan-

doje. Tas vakaras jau praėjęs, eglutės nebėr, todėl
ir pasaką baigiame.

Viskas praeina pasaulyje, viskas nyksta baigiasi, net pati gražioji, pati įdomioji pasaka!

Paskutinis senio ažuolo sapnas

(KALĖDŲ PASAKA)

Miške, ant stataus jūros kranto, augo senas, senas ažuolas. Jis turėjo tris šimtus šešias dešimtis penkerius metus, bet medžiui metai juk tas pats, kas mums, žmonėms, dienos. Mes dieną budame, naktį miegame ir sapnuojame; medis visai kitaip — jis buda per tris metų dalis ir miega tiktai per žiemą. Žiema — jam poilsio laikas, jo naktis po ilgos dienos, kuri vadinasi pavasariu, vasara ir rudeniu.

Dažnai šiltomis vasaros dienomis aplink ažuolo viršūnę skraidydavo bimbiluodamos musės ir jautėsi visai laimingos. Kai pavargusi kuri muselė nusileisdavo ant žalio ažuolo lapo pasiilsėti, girios karalius sakydavo:

— Kokia tu maža, kokia tu nelaiminga! Visas tavo amžius vieną dieną tesitraukia! Koks trumpas! Kaip man gaila tavęs!

— Gaila? Ką tu nori tuo pasakyti? — klausdavo paprastai musė. — Juk aplinkui taip nuostabiai šviesu, šilta ir gražu! Ir man taip linksma! . . .

— Bet ta linksmybė tik vieną dieną testi, o paskui — galas!

— Galas? — stebėjosi musė. — Kam galas? Ir tau galas?

— O ne! Aš tūkstančius gal tavo dienų išgyvensiu; mano diena juk — trys metų dalys. Jos tokios ilgos, jog tu ir suprasti negali!

— Ne, tikrai nesuprantu aš tavęs! Tu išgyvensi tūkstančius mano dienų, bet aš turėsiu tiek pat tūkstančių valandėlių, kuriomis galėsiu būti linksma ir laiminga. Argi, tau mirus, žūtų visas šio pasaulio gražumas?

— Ne, — tarė ažuolas: — pasaulis bus ilgai, labai ilgai, aš ir pats neišmanau, kada jam galas ateis.

— Vadinas, mes vienodai ilgumo gyvenam, tik amžiaus metus skaitome kiekvienas savaip.

Ir vėl musė lakstė, vėl žaidė ore, džiaugdamasi savo plonais, gražiais sparneliais, tarytum išaus-tais iš šydo ir aksomo, džiaugdamasi šiltu vėjeliu, kvepiančiu dobilais ir laukinėmis rožėmis, kiekiais ir garbanotomis mėtomis. Oras taip kvepėjo, jog musė net svaigo. Diena būdavo ilga ir puiki, pilna džiaugsmo ir visokių malonumų. Saulei leidžiantis, muselė jausdavo kažkokį saldų nuo-vargį, jos sparneliai pradėdavo linkti, ir ji išlengvo nusileisdavo ant minkštos žolelės, nuleisdavo galvą ir saldžiai užmigdavo: tai būdavo jos mirtis.

— Vargšė muselė! — sakydavo tada ažuolas. — Koks trumpas tavo amželis!

Ir kiekvieną vasaros dieną kartodavosi ta pati istorija: toks pat lakstymas, tos pačios kalbos, tie patys atsakymai, toks pat mirimas. Irusių kartų kartos turėdavo vienodą likimą, bet jos visos būdavo visados laimingos ir patenkintos savo gyvenimu.

O ažuolas vis stovėjo. Pavasaris būdavo jo rytas, vasara — vidurdienis, o ruduo — vakaras.

Artinosi jo atilsio metas — jo naktis: artinosi žiema.

Vėtros ėmė jam dainas dainuoti: „Labanakt! Labanakt! Lapai po vienas kito krito, o vėtros vis balsiau ir balsiau dainavo! „Mes tave su-pame, mes tave siūbuojame! Užmik greitai, mie-gok ilgai! Kai tu miegosi, mes nuolat dainuo-sim — ir tu negalėsi atsidžiaugti! Braškės, traškės tavo senosios šakos! Labanakt! Labanakt!

Ateina tavo trys šimtai šešios dešimtys penktoji naktis! Tiesą sakant, tu esi dar visai jaunas. Mik, greitai užmik! Iš debesų krinta sniegas, šiltai jis apdengs tavo kojas! Labanakt ir — saldaus miegelio!“

Ir ažuolas nusivilko savo žaliąjį rūbą. Jis rengėsi ilsėtis, užmigti ir miegoti kiaurą žiemą ir sapnuoti senas savo dienas, kaip jas sapnuoja žmonės.

Didelis ažuolas kadai irgi mažas buvo — toks mažas, jog lopšiu jam galėjo gilė būti. Žmonių metų skaitymu, ažuolas varė ketvirtą amžių; jis buvo didžiausias ir gražiausias miške medis; jo aukšta viršūnė toli tarp visų kitų medžių buvo matyti iš jūros. Ažuolas rodė kelią jūreiviams, bet jam ir į galvą neateidavo, kiek akių jo ieškodavo. Pačioje jo viršūnėje, tarp žalių lapų, laukiniai karveliai perėjo vaikus; jo plačiose šakose kukavo gegutė. Rudenį nugelsdavo, kaip auksas, jo lapai, ir dausų paukščiai, skrisdami į anapus jūros kraštus, sutūpdavo ant jo pasilsėti prieš didžią ir ilgą kelionę.

Bet dabar buvo žiema. Ažuolas stovėjo nuogas, ir matyti galėjai, kokios kreivos augo jo šakos. Atskrisdavo čia varnos ir kuosas, tūpdavo ant ažuolo šakų ir dejuodavosi apie blogus laikus ir apie tai, kaip sunku žiemą išmisti.

Atėjo kūčios, ir senasis ažuolas tokį gražų sapnavo sapną, kokio jis niekumet dar nebuvo sapnavęs. Paklauskim jo!

Ažuolas lyg jutęs, kad buvęs šventadienis; jis tarytum girdėjęs gaudžiant visos apylinkės varpus, ir jam rodėsi, kad oras buvęs šiltas ir giedrus, kaip gražią vasaros dieną. Plačiai ir galingai jis kėtęs savo žaliąją viršūnę, saulės spinduliai ėmę mirguliuoti po jo lapus ir šakas, oras buvęs pilnas visokio žolių ir gėlių kvapo, raibosios pleštekės viena kitą vaikiusios, laksčiusios ir šokusios musės, lyg būtų viskas tam padaryta, kad jos galėtų šokti ir linksmintis. Viskas, ką senasis ažuolas buvo per tiek metų išgyvenęs, — viskas, kas ties juo buvo atsitikę, slinkę pro jį, lyg kokia iškilminga procesija. Jis matęs jojant raitus pro šalį ant gražių žirgų senovės ritelius ir aukšto gimimo ponias su plunksnomis už skrybėlių ir su sakalais rankose; medžiotojų ragai skambėję, ir šunys loję. Jis matęs priešininko kareivius, apsitaisiusius spalvotais rūbais, su žibančiais ginklais, su kalavijais ir alebardomis, statant palapines ir vėl ardant; skaisčiai degusios sargybos ugnys, žmonės dainavę ir po jo šakomis ilsėjęsi. Jis matęs jaunikačius ir mergeles, atėjusius į jo šakų pavėsi, gėrintis mėnesio šviesa ir piaustant ant jo pilkai žalsvos žievės savo vardų pirmutines raides. Ant jo šakų vėl kabėjusios kanklės ir Eolo arfos, kurias ten seniau kabindavo linksmieji meisterių mokiniai, vėjas vėl stygomis žaidęs, ir jis vėl girdėjęs jų stebuklinguosius balsus. Medžių šakose burkavę laukiniai karveliai, lyg norėdami apsakyti, ką senasis ažuolas

jautė, o gegutė kukavusi, kiek dar metų jam likę gyventi.

Ir štai ažuolas pajutęs savyje naują galingą gyvybės srovę, kuri ėmusi tekėti mažiausiomis jo šaknelėmis, visomis šakomis ir lapeliais. Ažuolui pasirodė, kad jis ėmęs kilti, visomis savo šaknimis juto gyvybę ir šilimą žemėse. Jis jautė, kaip didėjusios jo jėgos, kaip jis augęs ir augęs, kaip nuolat tiesėsis jo liemu, kaip jo viršūnė dariusis tankesnė ir platesnė ir kėlusis vis aukštyr ir aukštyr. Ažuolui beaugant, augęs ir jo norėjimas dar labiau augti, kilti ir kilti nuo žemės ir pasiekti pačią šiltąją, šviesiąją saulę.

Štai jau jis pakilęs aukščiau debesų, kurie plaukė po juo, tartum dideli pulkai paukščių.

Dabar kiekvienas lapelis, lyg akis turėdamas, galėjęs regėti. Vidurdienį buvę matyti žvaigždės, didelės ir šviesios, ir kiekviena iš jų spindėjusi, tartum pora gražių ir linksmų akių.

Kokia nuostabi, kokia laiminga buvo valanda! Bet ažuolas, būdamas toks laimingas, labai troško, kad ir visi kiti miško medžiai, krūmai, žolės ir gėlės galėtų matyti tą patį gražumą ir jausti tokį patį džiaugsmą. Bet galingas ažuolas ir toje puikiausioje savo gražaus sapno valandoje negalėjo būti laimingas: jis norėjo pasidalinti savo laime su visais — su dideliais ir mažais. Jis to norėjo taip labai ir karštai, jog drebėjo kiekviena savo šakele ir lapeliu, kaip dreba kartais ko nors labai trokštanti žmogaus širdis.

Ažuolo viršūnė linko į visas puses, tartum godžiai ko ieškodama. Staiga azuolas pajuto jazmino, žibučių ir kitų gėlių kvapą; paskui jam pasirodė, kad gegutė kur sukukavusi.

Ir štai pro debesius pasirodė žalio miško viršūnės! Ažuolas pastebėjo po savim kitus medžius; jie taip pat augo ir kilo į dangų. Nuo jų nesiliko krūmai ir žolynai; kaikurie iš jų rovėsi iš žemės su šaknimis ir dar greičiau lėkė į debesius. Beržas pralenkė visus; kaip žaibas, šovė į debesius jo lieknas liemuo; šakos jį dengė, kaip šydas, ir plevėsavo, kaip vėliavos. Visi miško augalai, net rudusios vilko uodegos, kilo aukštyn; paskui augalus sekė giedodami paukščiai, o ant žolyno stiebelio, kuris lingavo ore, kaip ilga žalia šilkinė juosta, žaidė žiogas sparneliais su savo koja. Karkvabaliai zvimbė, bitės dūzgė, ir kiekvienas paukštelis giedojo savo giesmelę. Visi ir visur giedojo, visi buvo smagūs. Džiaugsmingi balsaiėjo iki pat dangaus.

— Bet kame maža žydra gėlė, kuri augo prie vandens? — paklausė azuolas. — Kur dingo raudoni katilėliai ir gražiosios našlaitės?

Senasis azuolas norėjo, kad jie visi prie jo būtų.

— Mes čia! mes čia! — atsakinėjo iš visų pusių.

— O gražusis jazminas, kuris buvo čia perniai vasarą? Juk perniai metais buvo tiek daug čia konvalijų! O laukinė obelė, kuri taip

gražiai žydėjo? Ir visi apylinkės augalai, kurie per tiek metų puošė mišką? O, kad jie būtų lig šios valandos išgyvenę, jie visi su mumis dabar būtų!

— Ir mes čia! Ir mes! — suskambėjo, suaidėjo dar aukščiau: jų būta dar toliau nulėkta.

— Ne, tai net perdaug gerai, neapsakomai gerai! — džaugėsi senasis ažuolas. — Dabar jie visi šalip manęs! Ir dideli, ir maži! Nei vienas neužmirštas. Ar begali didesnė būti laimė?

— Danguje pas Dievą viskas galima! — praskambėjo ore.

Ir senasis ažuolas, kuris vis augo, pajuto, kad jo šaknys skiriasi nuo žemės.

— Dabar tai bent gerai, visai gerai! — sušuko ažuolas. — Dabar jokie pančiai manęs nebevaržo. Aš galiu nulėkti prie pat šviesos ir gražybės šaltinio. Ir visi mano brangieji draugai kartu su manim! Ir didi, ir maži, visi! — Visi!

Toks buvo seno ažuolo sapnas. Besapnuojant jam tą sapną, — kūčių naktį, — jūroje ir sausumoje pakilo baisi audra. Didžiausios vilnys šoko į krantą. Ažuolas linko ir braškėjo, ir galop vėjas išrovė jį su šaknimis, tuo pat laiku, kai sapnavo, kad jis skiriasi nuo žemės. Jis nugriuvo. Jo tris šimtai šešios dešimtys penkeri metai prašvilpė, kaip musės viena diena.

Rytą, Kaledų pirmąją dieną, patekėjus saulei, audra paliovė siautus. Iškilmingai gaudė visų bažnyčių varpai. Iš kiekvieno kamino, net iš menkiausios vargšo trobelės, kilo aukštyn mėlyni dūmai, tarytum aukos dūmai, kilę nuo altorių druidų*) šventėje. Jūra nurimo, ir didelis laivas, kuris visą naktį kovojo su audra ir išliko sveikas, dėl to džiaugsmo ir dėl tos šventės iškėlė visas savo vėliavas.

— Nebėr, nebėr senojo ažuolo, nebėr mūsų kelio rodytojo ant kranto! — sakė jūreiviai. — Nakties audra jį nugriovė! Kas dabar jį atstos? Niekas!

Tokia tat buvo laidotuvių prakalba — trumpa, bet jausminga, pasakyta prie gulinčio sniege ažuolo ant jūros kranto. O nuo laivo dangčio girdėti buvo giedant jūreiviai. Jie giedojo Dievo garbei giesmę, ir kiekvienas iš jų jautėsi pakilęs aukštyn nuo žemės, jautė tą patį, ką jautė senasis ažuolas, kildamas per gražiausiąjį sapną į dangų Kalėdų naktį.

*) Senobės gallų kunigai ir mokytojai. *Vert.*

Mergaitė su degtukais

Ore smarkiai šalo; sniegas snigo ir temo. Buvo paskutinis metų vakaras.

Tą vakarą ėjo gatve varginga mergaitė, maža, vienplaukė, basa.

Iš namų ji buvo išėjusi su klumpėmis; bet naudos iš jų maža teturėjo. Tos klumpės buvo motinos, ir mergaitei smuko. Nukrito jai nuo kojų, besikubant per gatvę; bijojo, kad nesuvažinėtu jos ratai. Vienos klumpės nebegalėjo rasti, antrąją, pagriebęš, nusi-nešė koks vaikpalai-kis. Toliau mergaitė gavo eiti basa. Jos kojos nuraudo, pamėlynavo nuo šalčio. Raudonoje prikyštė-lėje ji nešėsi degtukų, vieną dėžutę turėjo ran-koje. Per visą dieną nei už skatiką nebuvo pardavusi.

Visa drebėdama šalčiu ir badu, slinko ji toliau. Gaila buvo žiūrėti į ją. . .

Ant ilgų šviesių jos plaukų, gražiai nuleistų ant pečių, sniego kąsniai krito; bet ji ėjo sau, ir tiek. Pro langus visur matyti buvo žiburiai,

iš visur kvepėjo kepta žąsiena, kiekvienas Naujųjų Metų laukė. Tą visų laukiamąją šventę ir ji galvoje turėjo . . .

Kertėje, tarp dviejų namų, katrų vieni labiau į gatvę buvo išsikišę, varguolė atsisėdo pasilsėti. Ji susitraukė. Savo nušalusias kojeles drabužėliu prisidengė. Atsisėdus rados dar šalčiau, bet namo grįžti nedrįso; ji nebuvo pardavusi nei vieno degtuko, nei vieno skatiko nebuvo tą dieną gavusi. Tėvas ją tikrai pirmuš, antra — ir namie buvo nešilta. Troboje juos stogas tedengė, bet ir tas buvo skylėtas: pro jį, — nors pačios didžiosios skylės buvo šiaip taip užkainiotos šiaudais ir kitais galais, — vėjai visur pūtė.

Jos rankytės buvo beveik pastirusios nuo šalčio. Vienas degtukas tegalėjo jai padėti, kad būtų drįsusi išsiimti iš dėžutės, brykštelti į sieną ir pasišildyti pirštus.

Pagaliau išdrįso. Išsitraukė degtuką. Pšš! žybtelėjo, įsidegė. Ranką mergaitė laikė ties pat degtuku, o jo liepsna buvo tokia skaisti ir didelė, kaip žvakės! Ir tikrai gražus buvo tas žiburėlis. Mergaitėi rodėsi, kad ji sėdinti prieš didelę geležinę krosnį, žibančiomis vario kojomis ir vario gaubtuvu. Kaip smagiai liepsnojo ugnis, kaip maloniai ji šildė! Mergaitė jau buvo betiesianti ir kojeles prie krosnies pasišildyti, bet — ugnelė staiga užgeso, krosnis išnyko, ir jos rankose nudegusio degtuko galas beliko.

Mergaitė kitą braukė. Degtukas žybtelėjo, ir toje vietoje, kur krito šviesa, siena rados giedri, kaip dujų apdangalas, ir mergaitė galėjo matyti, kas yra kambaryje. Stalas balta staltiese buvo apdengtas, jo viduryje gražiausia parcelio lėkštė švytėjo, toje kepta žąsis, obuolių ir slyvų prikimšta, kėksojo ir gardžiai kvepėjo. Ir kas įstabiausia: ta žąsis paskui staiga nušoko nuo lėkštės ir, krapinėdama su peiliu ir šakutėmis krūtinėje, ėmė tiesiai į mergaitę eiti. . .

Bet čia degtukas vėl užgeso, ir mažutėlė storą, drėgną, šaltą sieną prieš save tematė.

Ji įbraukė dar vieną degtuką ir šiuo kartu prie puikios eglutės atsidūrė. Eglutė buvo dar didesnė ir gražesnė, negu ta, kurią buvo mačiusi pro stiklo duris lobingojo pirklio troboje. Tūkstančiai žvakių degė žaliose šakelėse, ir margi paveikslėliai, kokių matydavo magazinų languose, iš aukšto į ją veizdėjo. Jų pasiekti mergaitė ištiesė rankes, bet tuo tarpu degtukas ir vėl užgeso. Eglutės žvakelės ėmė kilti vis aukštyr ir aukštyr ir pagaliau pavirto dangaus žvaigždėmis ir aukštybėse žibėjo. Viena žvaigždėlė nukrito ir krisdama paliko paskui save ugnies ruožą.

— Tur būti, kas miršta! — pagalvojo mergaitė, nes močiutė, kuri ją viena temylėjo ir kuri dabar jau mirus buvo, pasakojo jai, kad, einant kam nors iš šio pasaulio pas Dievą, krintanti dangaus žvaigždė.

Mergaitė dar kartą brykštelėjo degtuką. Vėl viskas nušvito, ir tuo nušvitimu stovėjo prieš ją senoji močiutė, tokia pat šviesi, spindinti, tokia pat romi ir mylinti, kaip ir kitados.

— Močiute! — suriko mažytė. — Atsiimk mane pas save! Aš žinau, tu nueisi, kai užges degtukas; tu pranyksi, kaip šiltoji krosnis, kaip gardžioji kepta žąsis, kaip gražioji, didžioji eglutė!

Ir ji brykštelėjo visą dėžutę degtukų: norėjo, kad senelė ilgiau pabūtų su ja.

Ir degtukai įsidegė taip skaisčiai, jog aplinkui pasidarė šviesiau, negu vidurdieny. Niekados dar močiutė nebuvo tokia didelė ir graži; ji pasiėmė mergaitę ant rankų, ir abi, šviesios ir linksmos, pakilo aukštai, be galo aukštai nuo žemės; jos lėkė ir lėkė vis į aukštybes; ir ten, kur jos nulėkė, nebuvo nei šalčio, nei bado, nei vargo — jos buvo pas Dievą.

Išaušo šaltas rytas. Kertėje, prisiglaudusi prie sienos, sėdėjo vargšė mergaitė. Jos skruostai buvo raudoni, lūpos šypsojo — vargšė sušalo paskutinę senųjų metų naktį.

Naujųjų Metų saulė patekėjo ties mažu lavonėliu. Sustingusi sėdėjo mažytė su savo degtukais, kurių viena dėžutė buvo sudegusi.

— Jos norėta pasišildyti, — kalbėjosi žmonės.

Bet niekam nei į galvą neatėjo, kiek daug
jos gražybių matyta, kokioje šviesybėje jos
nulėkta su močiute į Naujųjų Metų linksmybes.

Motina

Sirgo vaikas. Prie jo lopšio sėdėjo motina. Ji buvo labai nuliūdusi — bijojo, kad nemirtų jos vaikelis. Vaikas gulėjo visai išbales, užsimerkęs akutes. Alsavo labai nelygiai ir sunkiai: kartais vos begirdėti buvo kvėpuojant; kartais ne tiek alsuoja, rodės, kiek vaitoja. Motina akis įsmeigusi žiūrėjo į savo vaiką: neapsakomas gailesys spaudė jai širdį.

Tuo metu pabeldė kas į duris, ir į trobą įėjo pavargęs senelis, apsisiautęs arklio apdangalu.

Buvo šalta žiema; tas apdangalas labai pravertė seneliui. Lauke viskas buvo nuklota sniegu ir ledu, ir vėjas pūtė labai aštrus — plikyte plikė jam veidą. Senelis drebėjo nuo šalčio.

Pamačiusi vaiką užmigus, motina atsikėlė, įpylė į puodelį alaus ir pastatė po krosnim svečiui pašildyti. Senelis atsisėdo jos vietoje ir ėmė supti vaiką. Motina prisėdo ant kėdės greta; susirūpinusi pažvelgė į sunkiai kvėpuojantį vaiką ir paėmė jam už rankytės.

— Juk ir tamsta pasakysi, turi būt, kad vaikas išgis, ar ne tiesa? — klausė ji. — Juk neatims jo man Dievas!

Tas senelis buvo Giltinė. Jis linkterėjo atsakydamas kažin kaip keistai galva. Tas link-

terėjimas galėjo reikšti ir „taip“, ir „ne“. Motina nuleido akis, ir ašaros ėmė riedėti jai per skruostus... Galva ėmė svaigti: jau tris dienas ir naktis nebuvo sudėjusi vargšė akių. Valandėlei užsnūdo. Pabudus, ją šaltis nukrėtė.

— Kas čia!? — sušuko žvalgydamasi aplinkui. Bet senelio nebebuvo, vaikas irgi dingęs: senelis jį išeidamas išsinešė. Kertėje tik senas laikrodīs ką terškė ir šnypštė: sunki atsvara nusileido ligi pat aslos, dunkstelėjo — ir laikrodīs sustojo.

Nusigandusi motina išbėgo iš trobos ir ėmė raudodama šaukti vaiką.

Kieme, snieguose, sėdėjo moteriškė, apsitaisiusi ilgais juodais drabužiais. Ji, matydama verkiant motiną, tarė:

— Tavo troboje buvo Giltinė. Aš ją mačiau tavo vaiką išsinešant iš namų; ji lekia greičiau už vėją ir ką paėmusi niekumet nebegrąžina.

— Tiktai pasakyk man, kuriuo keliu ji nuėjo? — sako motina: — aš ją pavysiu.

— Tą kelią aš žinau, — atsakė jai juodai apsi-vilkusi moteriškė, — bet už jo parodymą tu man turi pirma išdainuoti visas tas daineles, kurias dainuodavai savo vaikui. Mėgstu aš tas daineles ir ne kartą esu jas iš tavęs girdėjusi; aš esu Naktis, mačiau ir tavo ašaras, kai tu dainavai.

— Visas, visas išdainuosiu! — sušuko motina; — tik netrukdyk manęs, duok man privyti Giltinę ir iš jos vaiką atsiimti.

Bet Naktis sėdėjo tylėdama, visai nenuskųs-
dama motinos. Tada ši, rankas gražydama ir
ašarodama, ėmė dainuoti. Ir daug dainų ji iš-
dainavo, bet dar daugiau ašarų dainuodama iš-
liejo. Ir Naktis tada pasakė:

— Eik dešinèn, į tamsų pušyną; mačiau,
Giltinė tenai nuėjo su tavo vaiku.

Vidury miško kelias skyrėsi, ir motina nebe-
žinojo, kuriuo eiti. Čia ji pamatė erškėčių kelmą,
kuris neturėjo nei žiedų, nei lapų: buvo žiemos
metas, ir ant visų erškėčio šakelių ledo varvučiai
kabėjo.

— Ar neėjo pro čia Giltinė su mano vaiku? —
paklausė motina.

— Ėjo, kaipgi! — atsakė erškėtis, — bet aš
tau nesakysiu, kuriuo nuėjo keliu. Atšildyk mane
savo krūtine, tada pasakysiu. Aš esu labai
sušalęs, veikiai ledu visas pavirsiu, jei niekas ne-
sušildys.

Ir motina prispaudė erškėčių krūmą, kad
veikiau atšiltų, stiprai stiprai prie krūtinės. Erš-
kėčio dygliai susmigo jai į kūną, ir kraujas dide-
liais lašais ėmė lašėti iš krūtinės. Bet motinos
krūtinė buvo taip karšta, jog ir sušalusios erškė-
čio šakelės susprogo ir pražydo vidur šaltos žie-
mos nakties. Ir tuomet erškėtis parodė jai kelią,
kuriuo ji turėjo eiti.

Ėjo, ėjo ir priėjo didelį ežerą, kur nebuvo nei
laivo nei eldijėlės. Ežeras nebuvo dar tiek už-
šalęs, kad keltų žmogų, o bristi buvo pergilus.

Bet pereiti būtinai reikėjo, šiaip vaiko ji neras. Ir ji prisilenkė prie ežero, kad išgertų visą jo vandenį. Išgerti visą vandenį iš ežero, žinoma, negalimas daiktas žmogui; bet nelaimingoji motina tarė sau — gal stebuklas koks atsitiks.

— Ne, mesk tu tuos niekus, čia tu nieko nepadarysi! — tarė ežeras. — Verčiau geruoju pasišnekėkime. Aš mėgstu, mat, rinkti perlus, o o tavo akys — du gražiausi perlai. Kad nori, išverk jas į mane, — aš tave perkelsiu tada į tą šiltadaržį, kur gyvena Giltinė, kur ji gėles ir medžius auklėja; to šiltadaržio kiekvienas augalas yra žmogaus vėlė.

— O viską, viską atiduosiu, kad tik savo vaikelį atrasčiau! — atsakė motina, gailiai gailiai verkdamą.

Tarusi tuos žodžius, ėmė dar labiau raudoti, ir jos akys iškrito, nuskedo į patį ežero dugną ir pavirto dviem brangiausiais perlais. Tada ežeras pakėlė ją ir vienu akies mirksniu pernešė į kitą pusę, kur stovėjo puikūs kelių mylių ilgio namai. Sunku buvo numanyti, ar čia kalnės stovi su miškais ir urvais, ar pastatyti žmogaus rankomis namai. Bet vargšė motina nieko to negalėjo matyti: ji buvo jau savo akis išverkusi.

— Kame gi čia rasiu Giltinę, nunešusią mano vaikelį? — paklausė ji.

— Jos dar čia nebuvo! — atsakė sena moteriškė, kuri saugojo Giltinės šiltadaržį. — Bet kaip tu čia atklydai? Kas tave atvedė?

— Dievas man padėjo, — tarė motina. — Jis pasigailėjo manęs, pasigailėk ir tu. Kame yra mano vaikas, kame man ieškoti?

— Nežinau, — sakė senutė: — ir tu juk, antra vertus, nieko nematai. Daug gėlių ir medžių šią naktį nuvyto, netrukus ateis Giltinė ir juos persodins. Tu esi, turi būt, girdėjusi, jog kiekvienas žmogus turi savo amžiaus medį arba gėlę. Pasižiūrėti jie panašūs į paprastus augalus, bet vidury jų plaka gyva širdis. Vaikų širdys irgi plaka juose. Eik paieškok, gal pažinsi savo vaiko širdies plakimą. Bet ką tu man duosi, jei tau pasakysiu, kas tau toliau daryti?

— Aš nieko nebeturiu duoti, — atsakė motina: — bet dėl tavęs įmanyčiau ligi žemės galo eiti.

— Na, ten man nėra ko ieškoti, — tarė senutė. — Geriau atiduok man ilgus savo juodus plaukus. Tu pati gerai supranti, kaip jie gražūs; ir man jie labai patinka. Už juos atiduosiu tau savo žiluosius; vis bus geriau, nekaip nieko.

— Tik tiek? — paklausė motina. — O, aš tau mielai juos atiduosiu.

Ir ji, nieko nelaukdama, atidavė savo juodusius plaukus ir gavo už juos senutės baltus, kaip sniegas.

Po to įėjo abi moterys į didelį Giltinės šiltadaržį, kur augo mišrai gėlės ir medžiai.

Čia geltonieji jacintai stypsojo po stiklais, čia žydėjo dideli pilnaviduriai radastai, žaliavo vandenų augalai, vieni dar jaunučiukai, kiti nuvytę, — vandeninės gyvatės gulėjo ant jų, juodi vėžiai rėpsojo įsikabinę į jų stiebus; ten, toliau, puikiosios palmės stiebėsi, ažuolai, platanai. Čia pat augo petrelės ir kvapieji timijonai. Kiekvienas medis, kiekviena gėlė turėjo savo vardą, kiekvienas augalas buvo žmogaus amžius. Tie žmonės tebegyveno pasaulyje: vieni Kinuose, kiti Grenlanduose, kiti kitur — visame pasaulyje. Buvo čia ir didelių medžių, mažuose indeliuose, — jiems ankšta buvo, ir jie indus plėšė; buvo ir mažų žolynėlių, riebioje žemėje augančių, samanomis apdėtų, ir juos visus auklėjo ir puoselėjo daržininkas. Vargšė motina lankstėsi prie mažiausių žolynėlių ir klausėsi, kaip plaka jų žmonių širdelės, ir iš milijonų pažino savo vaiko širdį.

— Stai jis! — sušuko motina ir ištiesė rankas į mažučiuoką, mėlyną kruką, kurs sopulingai linko tuo tarpu žemyn.

— Neliesk gėlelės! — tarė senutė: — stokis tiktai šalia jos, ir kai ateis Giltinė, — laukiu jos ateinant kiekvieną valandėlę, — neduok jai rauti tos gėlelės, pagrasyk padarysianti tą pat ir kitoms gėlėms. Tas grasymas ją nugąsdins, nes už visas jas Dievui ji atsako: Jo neleistas niekas negali nei vieno augalo išrauti.

Tuo tarpu šiltadaržyje papūtė šaltas vėjas, ir neregė motina pajuto ateinant Giltinę.

— Kaip tu čion kelią radai? — paklausė Giltinė. — Kaip tu galėjai ateiti pirma manęs?

— Aš esu motina! — atsakė ji.

Ir Giltinė ištiesė savo ilgąją ranką į mažą trapų žolynėlį; bet motina pridengė jį rankomis, — stiprai stiprai ir drauge taip atsargiai, kad nesupliukštų nei vienas jo žiedo lapelis. Tada Giltinė pūstelėjo jai į rankas, ir ji pajuto, kad tas pūstelėjimas šaltesnis yra už žiemos vėją, ir jos rankos suglebo, savaime nusileido.

— Tu manęs neapgalėsi! — tarė Giltinė.

— Bet Viešpats tave apgalės! — atsakė motina.

— Aš Jo valią tepildau, — tarė Giltinė. — Aš esu Jo daržininkas. Aš imu visus jo žolynus ir medžius ir sodinu juos į didįjį dausos daržą, į nežinomąjį kraštą. O kaip jie ten auga ir ką veikia, to pasakyti tau neturiu valios!

— Atiduok man vaiką! — meldė verkdama motina.

Staiga nutvėrė ji rankomis du gražiausius žolynėlius ir suriko:

— Aš išrausiu visas tavo gėles, nes man nelaimingai nieko nebelieka!

— Neliesk jų! — sako Giltinė. — Tu sakaisi esanti nelaiminga, o pati nori kitą motiną padaryti tokią pat nelaimingą?

— Kitą motiną?! — sušuko vargšė sopulingoji moteriškė ir tuoju paleido abi gėles iš rankų.

— Še tau akis! — tarė Giltinė. — Aš jas ežere pagavau; jos ten skaisčiai žibėjo; aš nei nežinojau, kad jos tavo. Atsiimk jas sau; dabar jos dar šviesesnės, nekaip pirma. O dabar pažiūrėk į tą gilųjį šulnį. Aš tau vardus pasakysiu tų dviejų gėlių, kurių norėjai išrauti, ir tu pamatysi jų ateitį, visą jų žmogaus amžių; pamatysi tada, ką tu buvai bežudanti.

Ir motina pažvelgė į šulnį ir nudžiugo — pamatė jame vieną gėlę, kuri vienas gerumas tebuvo visam pasauliui, pamatė, kiek daug laimės ir džiaugsmo ji skleidė aplink save. Ir pamatė ji taip pat ir antrojo žmogaus amžių, — bet jame buvo tiktai vargai ir bėdos, sielvartas ir nusiminimas.

— Ir vienas ir antras yra Dievo valia! — tarė Giltinė.

— Katra čia laimės ir katra nelaimės gėlė? — paklausė motina.

— Šito aš tau nepasakysiu, — atsakė Giltinė. — Žinok tiktai, jog viena iš jų — tavo pačios vaiko yra gėlė. Tu matei čia jo likimą, visą savo vaiko ateitį.

Tada motina nusigandusi ėmė šaukti:

— Katra gi mano vaiko gėlė? Sakyk man! Išvaduok nekaltąjį vaikelį! Išgelbėk jį iš visų tų nelaimių! Geriau atsiimk jį, nunešk į Dievo

karalystę! Užsimiršk mano ašaras, maldavimus,
pamiršk visa, ką esu kalbėjusi ir dariusi!

— Aš tavęs nesuprantu! — tarė Giltinė, —
ko gi tu nori: kad nuneščiau vaiką į tą šalį,
kurios tu visai nežinai, ar kad tau jį atiduočiau?

Tada motina sudėjo rankas, puolė ant kelių
ir ėmė melstis:

„Viešpatie, neklausyk manęs, jei prašau, kas
yra priešinga Tavo valiai. Tu geriau žinai!
Neklausyk manęs, neklausyk manęs!“

Ir jos galva nusviro ant krūtinės.

O Giltinė nunešė jos vaiką į nežinomąjį
kraštą.

Angelas

— Kai numiršta geras vaikas, iš dangaus nusileidžia žemėn angelas, ima mirusį vaiką į glėbį ir, pakėlęs savo didelius baltus sparnus, apskraido su juo visas jo mėgtąsias vietas. Angelas prisiskina saują gražių gėlių, kurias nuneša su vaiku į dangų, kad jos ten dar gražiau, kaip žemėje, žydėtų. Viešpats Dievas spaudžia jas visas prie savo širdies; tą gėlę, kuri Jam labiausiai tinka, pabučiuoja, ir toji gėlė gauna balsą ir gali giesmes giedoti drauge su dangaus palaimintaisiais.

Taip pasakojo angelas nešdamas į dangų mirusį vaiką, ir vaikas jo klausėsi, kaip per

miegus. Jie lėkė tomis vietomis, kur vaikas žaisdavo būdamas gyvas, ir atsidūrė sode, pilname gražiausių gėlių.

— Kurias gi imsime su savim ir nešimės į dangų? — paklausė angelas.

Tame sode augo puikiausias radastų krūmas, kurio liemenį buvo perlaužusi kažin keno pikta ranka. Radasto šakelės pusiau išsprogusiais pumpurais buvo nudžiuvusios ir žemyn nusvirusios.

— Nelaimingas radastėlis! — tarė vaikas. — Paimk jį su savim, kad vėl galėtų pražysti Dieviep.

Angelas paėmė suvytusį žolyną, pabučiavo vaikutį, ir tada vaikas pusiau pramerkė savo akutes. Paskui jie prisiskynė visokių puikių gėlių, nepamiršo nei mažųjų ramunėlių nei lėtų našlaitėlių.

— Dabar ganės mums gėlių! — pasakė vaikas, ir angelas linkterėjo sutinkamai galva. Bet jie dar neskrido Dievop. Buvo naktis, aplinkui rintis viešpatavo; jie dar nevyko iš miesto, vis tebeskraidė ties viena siaura gatvele, kur gulėjo krūvos šiaudų, pelenų ir visokių šiukšlių; tą dieną žmonės kraustėsi į kitus butus. Visur mėtėsi puodų šukės, klinto*) trupiniai, visoki skarmalai, senos kepurės, — žodžiu, prasčiausi pažiūrėti daiktai.

Tarp tų visokių senų ir nereikalingų daiktų buvo gėlių puodo šukės ir iškritęs iš jo žemės

*) Klintas — gipsas, mielas.

gniuzulėlis, nesubyrėjęs tik dėl išsikerojusių jame laukinio žolyno šaknelių. Žolynėlis buvo visai nuvytęs ir todėl išmestas į gatvę.

— Pasiimkim ir jį su savim! — tarė angelas. — Kelyje tau papasakosiu, kam.

— Ten, skersgatvyje, — pasakojo kelyje angelas, — žemai, pogrindyje, gyveno nelaimingas, ligotas vaikas, kuris iš pat mažens sirgo beveik nesikeldamas iš patalo; ir tais tarpais, kada jausdavosi geriausiai, du tris kartus tegalėdavo pereiti su ramentais per kambarį — ir tiek. Vasarą būdavo dienų, kad saulės spinduliai kokį pusvalandį ir į tą urvą žiūrėdavo. Tuomet berniukas sėsdavo ant slenksčio, kaitindavosi prieš saulę ir, laikydamas prieš šviesą rankas, žiūrėdavo, kaip teka jo kraujas suvytusiuose, giedriuose pirščiuose. Tos valandėlės pasivaikščiojimą jam atstodavo. Apie mišką ir nuostabų jį pavasario gražumą jis žinodavo tik iš to, jog kaimyno sūnus parnešdavo jam iš ten pirmutinę žalią skroblo šakelę; nelaimingasis berniukas laikydavo ją iškėlęs viršum savo galvos ir tardavosi sėdįs po dideliu skrobliu, manydavo, kad aplinkui saulė šviečia ir paukščiai gieda. Kartą, vieną puikią pavasario dieną, kaimyno sūnus atnešė jam ir laukinių gėlių. Tarp jų netikėtai radosi viena gėlė su šaknelėmis; ją įsodino į puodelį ir pastatė ant lango prie pat lovos. Matyti, laiminga ranka pasodino žolynėlį: jis tuojuo prigijo, išleido naujas atžalas ir kasmet žydėdavo. Vargšui,

ligotajam berniukui, rodėsi, kad gražesnio žolyno nei būti negali pasauly; jam tas žolynėlis buvo didžiausias žemės turtas: pats jį laistė, nuolat juo rūpinosi ir žiūrėjo, kad jam nepraeitų pro šalį joks saulės spindulėlis, kuris įsiskverbia į po grindį pro žemą langelį. Vargšas net sapnuodavo tą gėlelę, kuri jam vienam, rodėsi, težydi ir kvepia, jo vieno akis tedžiugina. Ir kad Viešpats Dievas pasišaukė vaiką į Save, paskutinis jo žvilgis buvo atkreiptas į gėlelę . . . Dabar jau visi metai praslinko, kaip mirė vaikas. Visą tą laiką žolynas stovėjo ant lango visų pamirštas, kol visai nuvyto, ir tada, kraustantis į kitą butą, jį išmetė į gatvę. Taigi šitą išmestą sudžiuvusią gėlelę mes ir pasiėmėm į dangų: ji žydėdama yra padariusi daug daugiau savo laiku džiaugsmo, nekaip gražių gražioji karaliaus sodo gėlė.

— Bet iš kur tu žinai tą viską? — paklausė vaikas, kurį angelas nešė apglėbęs į dangų.

— Kaip aš nežinosiu! — atsakė angelas. — Juk aš pats buvau tas nelaimingasis ligotasis vaikas, kurs su ramentais vaikščiojo. Aš tuojau pažinau savo žolynėlį.

Vaikelis visai atmerkė akis ir pažvelgė į žibantį angelo veidą. Tuo pat akies mirksniu jį atsidūrė danguje, Dieviep, kur amžinai viešpatuoja laimė ir džiaugsmas. Dievas prispaudė mirusį vaiką prie Savo širdies, ir jam, kaip ir kitiems angelams, išaugo sparnai, ir jis kartu su visais ėmė skraidyti. Dievas prispaudė prie

širdies ir visus vaiko atneštus žolynus, o tą laukinę sudžiuvusią gėlę pabučiavo, ir gėlė gavo balsą ir pragydo su visais angelais, kurie Dievo sostą buvo apstoję: vieni arčiau, kiti toliau, stovėdami vainikais, — juo toliau, juo didesniais, — bet visi lygiai laimingi. Ir visi jie giedojo drauge, dideli ir maži, ir su jais giedojo drauge ir gerasis palaimintasis vaikelis ir nuskurdėlė laukų gėlėlė, kuri neseniai dar suvytusi šiurpsojo tarp šiukšlių, siaurame ir tamsiame miesto skersgatvy.

Ant kūdikio kapo

Didis nuliūdimas viešpatauja namuose, didis nuliūdimas spaudžia visų širdis: mirė mažiausias vaikas, ketverių metų berniukas, tėvų džiaugsmas ir viltis. Tiesa, jiems dar liko dvi dukterys, geros ir gražios mergaitės, iš kurių jaunesnioji šiomet jau turėjo eiti prie pirmosios komunijos. Bet tas vaikas, kurio netenki, visados rodosi brangesnis už kitus, o čia juk buvo visų mažiausias vaikas ir dar sūnus. Sunkus tai buvo kryžius. Seserys gailėjo, kaip tik gali gailėti jaunos širdys; ypač sunku joms buvo žiūrėti į susikrėtusius tėvus; neapsakomai sielojosi tėvas, o motina visiškai buvo gailėsio prislėgta. Kiauras dienas ir naktis sėdėjo ji prie sergančio vaikelio, vaikščiojo

apie jį niekur neatsitraukdama, paėmus iš lovelės nešiojo ant rankų, glaudė prie krūtinės: ji jautė, kad kūdikis tapo jos pačios didesnė pusė. Ji jokių būdu negalėjo suprasti minties, kad vaikas mirs, kad jį guldys į grabą ir leis į žemę. Jai rodėsi negalimas dalykas, kad Dievas atimtų iš jos kūdikį, bet vaikui mirus ir nebelikus jokių abejojimų ir vilties, ji, paimta didžiausio skausmo, sušuko:

— Dievas to nežinojo: Jo tarnai beširdžiai, jie elgiasi, kaip tinkami, jie nesupranta motinos maldavimų.

Sielvarto paimta, ji nustojo tikėti į patį Viešpatį, ir juodos mintys, — mintys apie mirties amžinumą, apie tai, kad su mirtimi viskas baigiasi ir žmogus pavirsta į dulkes, — aptemdė jos protą. Taip manydama, ji nebeturėjo jokios paramos, jokio daikto, už kurio ji būtų galėjusi nusitverti, ir vis didesnis ir didesnis ją ėmė nusiminimas.

Net sunkiausiose valandose jos akys buvo sausos. Jai neberūpėjo likusios dukterys; vyro ašaros krito ant jos kaktos, bet ji nei žiūrėti į jį nežiūrėjo. Visos jos mintys priderėjo mirusiam kūdikiui: nieko daugiau ji nedarė, nieko daugiau negalvojo, tik apie jį vieną, stengdamasi prisiminti visą jo gyvenimą, visus jo darbus, atsiminti aliai vieną jo žodelį.

Atėjo laidotuvių diena. Jau daug naktų motina nei bluosto nebuvo sudėjusi, bet auš-

tant tą dieną nuovargis paėmė viršų, ir ji primigo trumpam laikui. Pasinaudoję tuo laiku, išnešė grabą į kitą kambarį, kad motina negirdėtų jo užkalant.

Jai atbudus ir panorėjus pažvelgti į kūdikį, vyras ašarodamas tarė:

— Mes grabą užvožėmė, taip reikėjo.

— Jei pats Dievas taip žiauriai su manim pasielgė, tai ko iš žmonių belaukti? — sušuko ji apsipylusi ašaromis.

Ir vaiką palaidojo. Motina rodėsi lyg nustojusi proto: ji sėdėjo su savo dukterimis, ji žiūrėjo į jas, bet negalėjo jų matyti. Jos mintys lakiojo toli nuo namų, ją visą paėmė skausmas, kuris mėtė ją į visas puses, tartum vilnys laivą, netekusį vairo ir kapitono.

Taip praėjo laidotuvių diena; po jos slinko visa eilė tokių pat vienodų ir liūdesio pilnų dienų.

Susikrimtę, su ašaromis akyse, žiūrėjo į ją namiškai; bet jų žodžiai negalėjo jos nuraminti. Ir kaip jie nuraminti ją galėjo? . . . Jie ir patys buvo labai nuliūdę.

Rodėsi, miegas visai nuo jos atstojęs. O tuo tarpu tik miegas galėjo ją atgauti, sustiprinti jos kūną, gražinti ramybę nuvargintai sielai.

Ją vertė gulti į lovą. Ji guldavo ir apsimesdavo mieganti. Bet vieną kartą naktį vyrui, kuris nuolat klausėsi, kaip ji alsuoja, pasirodė, kad ji tikrai nurimusi ir užmigusi. Be galo

nudžiugęs, susidėjo jis rankas, dėkodamas Viešpačiui karštai pasimeldė, pats atsigulė ir greitai užmigo tvirtu ir sveiku miegu. Jis negirdėjo, kaip ji po to tuojau atsikėlė, apsilviko ir patylomis išėjo iš namų, skubėdama tenai, kur dienas ir naktis lakiojo jos mintys — prie vaiko kapo. Ji išėjo pro sodą į lauką, kuriuo, pasisukęs nuo sodžiaus,ėjo takelis į kapus. Niekas jos nematė, ir ji pati nebūtų galėjusi matyti: jos akys nuolat buvo į vieną daiktą nukreiptos.

Naktis buvo nuostabiai giedri, žvaigždėta, oras šiltas — rugsėjis tik prasidėjęs. Ji atėjo į kapus ir suieškojo mažą kapelį, panašų į kvepiančių žolynų vainiką. Ji atsiklaupė ir susikniaupė ant kapo, tarsi norėdama pro storą žemės sluoksnį pamatyti savo brangųjį vaikelį, kurio šypsantis veidas taip gyvai stovėjo jos akyse. Ne, niekados, niekados ji nepamirš jo akių, tokių gerų ir meilių, neatsimainiusių net tada, kada jis sirgdamas gulėjo. Kaip daug motinai sakė jo žvilgsnis, kai, prisilenkusi prie jo, imdavo mažą rankelę, kurios jis nebegalėjo pats pakelti. Ir kaip pirma ji sėdėdavo prie jo lovelės, taip dabar ji klūpėjo prie jo kapo; bet tiktai čia ji galėjo, kiek tinkama, verkti. Gausios ašaros riedėjo iš jos akių ir krito ant kapo.

— Tu nori pas savo kūdikį? — tarė kažkeno balsas arti jos.

Balsas buvo toks minkštas ir toks skardus, — jis pasiekė pačią jos širdį.

Ji pakėlė galvą. Prieš ją stovėjo žmogus, apsilvilkęs ilgaus gedulio rūbais ir užsitraukęs ant galvos didelį kapišoną. Bet jai vis delto pavyko įsižiūrėti į jo veidą: jis atrodė rūstus, bet kiekvienam aišku buvo, kad juo pasitikėti galima; jo akys, tartum jaunikaičio, spindėjo.

— Pas mano kūdikį? — atkartoję jį, ir jos balse skambėjo nusiminimo malda.

— Ar nori paskui mane sekti? — paklausė nepažįstamas. — Aš — Giltinė.

Ir ji sutinkamai linkterėjo galvą. Tą pačią valandą jai pasimatė, kad kiekviena dangaus žvaigždė ėmusi, kaip pilnatis, šviesti. Ji dar kartą pamatė puošiančius kapą žolynus, ir tuojuo paskui žemė išlengvo prasivėrė, ir ji nusmego žemyn; nepažįstamasis apgaubė ją savo juodu apsiaustu. Paliko tamsu, tamsu lyg po žemių; jį buvo dar giliau į žemę nusmegus, negu numirėlius laidoja; visi kapai dabar buvo viršų jos galvos, tartum koks stogas.

Galop ji atsidūrė didelėje puikioje salėje. To apsiausto jau nebeturėjo. Salė buvo apytamsė, bet ji išvydo ten savo kūdikį, puolė prie jo ir tvirtai apkabino. Vaikas šypsojo ir spindėjo tokia gražybe, kokios gyvendamas niekados neturėjo.

Motina šūktelėjo, bet jos balsas čia pat beskardo dingo; iš visų pusių, tai arti, tai lyg toli, girdėti buvo puiki nežemiška muzika. Tokių nuostabių, tokių malonių balsų ji niekados dar nebuvo gir-

dėjusi. Tie balsai sklido pro juodą uždangą, kuri
skyrė tą salę nuo didelės amžinosios karalystės.

— Motute mano, motute mano, brangioji
mano! — išgirdo ji vaiko balsą. Tai buvo jai

labai pažįstamas meilus balsas. Be galo apsidžiaugus, apkabino jį vaikelį ir ėmė bučiuoti tūkstančius kartų. Bet čia vaikas parodė ranka juodą uždangą.

— Čia kur kas gražiau, negu žemėje. Ar matai, mamyt? Ar matai juos visus? Čia amžina laimė viešpatauja!

Bet motina nieko ten nematė, kur jai vaikas rodė, — nieko, vieną tik tamsybę. Ji juk žiūrėjo kūno atimis, ne taip, kaip vaikas, kurį Viešpats jau buvo pas Save pašaukęs. Taip pat ji vienus garsus tegirdėjo, bet ne pačius žodžius, kurie būtų galėję sugrąžinti jai pamestąjį tikėjimą.

— Dabar aš galiu skraidyti, motut! — tarė kūdikis. — Aš galiu nuskristi pas Dievą drauge su kitais laimingaisiais vaikais. A, kaip aš to norėčiau! Bet kai tu taip verki, kaip šit dabar, aš negaliu tavęs palikti. Ar ne tiesa, tu mane leisi skristi? Juk tu netrukus ateisi pas mane ten, motute brangioji?

— O, pasilik! pasilik! — meldė motina. — Bent vieną minutę! Leisk man dar nors kartą dirstelti į tave, pabučiuoti tave, prispausti prie savo krūtinės!

Ir ji vėl bučiavo vaiką ir tvirtai spaudė prie širdies. Bet staiga iš viršaus kaž kieno balsas pašaukė ją vardu; tas balsas skambėjo taip skurdžiai, taip gailingai.

— Girdi? — tarė vaikas. — Tai tėvas tave šaukia.

Po to ji išgirdo vaikus verkiant.

— Tai mano seserys verkia! — tarė kūdikis. — Ar tu jas pamiršai, mamyt?

Ir ji atsiminė tuos, kuriuos paliko žemėje. Baimė ją paėmė. Ji ėmė stebėtis į lekiančius jai pro šalį šešėlius; kaikurie iš jų pasirodė jai pažįstami. Tie šešėliai slinko per mirties salę ir vis nyko už juodosios uždangos. Ar nepamatyti ji tarp jų savo vyro su dukterimis? Bet nei jų šaukimas ir verksmas vis dar tebegirdėti buvo iš viršaus. O ji, paimta sielvarto, beveik visai buvo pamiršusi apie gyvuosius!

— Mamyte, dabar suskambino dangaus varpai! — tarė vaikas. — Aure ir saulė teka!

Ir tikrai, skaisti, spindinti šviesa įsiskverbė į salę — vaikas pranyko, ir ji pati tarsi iškilo aukšty. Aplinkui pasidarė šalta, ji pakėlė galvą ir pasimatė gulinti ant savo kūdikio kapo. Bet Visagalis sustiprino per sapną jos dvasią ir apšvietė jos protą. Ji atsiklaupė ir ėmė melstis.

— Atleisk man, Viešpatie Dieve, kad aš norėjau sulaikyti nemirtingąją vėlę, kad aš buvau pamiršusi savo pareigas, buvau pamiršusi tuos gyvuosius, kuriuos Tu man palikai.

Po tų žodžių ji pajuto, kad jos širdis kiek palengvėjusi.

Tuo laiku saulė išplaukė iš debesų, mažas paukštelis ėmė giedoti kapuose savo rytmetinę giesmelę, o bažnyčios varpai paskambino mišioms. Visa prigimtis jai atrodė tokia pat

iškilminga ir nurimusi, kaip jos pačios širdis. Ji vėl pažino Dievą, vėl prisiminė savo pamirštąsias pareigas, vėl pajuto širdyje meilę, kuri ją traukė prie savųjų, ir skubindama sugrįžo namo. Ji pasilenkė ant vyro patalo, kuris dar nebuvo atbudęs; jos karšti pabučiavimai prikėlė jį, ir iš jos lūpų jis išgirdo vėl meilės ir paguodos žodžius; ji buvo rami ir tvirtos dvasios, kaip turi būti žmona.

— Dievas davė, Dievas ir atėmė — tebūna jo šventoji valia!

Ir vyras nustebeęs paklausė jos:

— Iš kur tu gavai tokią dvasios stiprybę? Kame tas šaltinis, iš kurio tu sėmei paguodą?

Ji pabučiavo vyrą, pabučiavo vaikus ir atsakė:

— Tą stiprybę man Dievas davė ant mūsų kūdikio kapo.

Kelionės draugas

Jonas buvo labai nuliūdęs: jo tėvas sunkiai sirgo, ir nebebuvo vilties, kad pagytų. Be jų, trobelėje nieko daugiau nebuvo. Žiburys baigė gesti, artinosi pusnaktis.

— Tu, Joneli, buvai man geras sūnus, — tarė sergantis tėvas: — kad tau Dievas už tai visur padėtų!

Jis pažvelgė į sūnų rūpestingomis ir meiltingomis akimis, giliai atsiduso ir numirė. Žiūrint į jį rodėsi, kad jis tik užmigęs. Jonas apsiverkė: dabar jis nieko pasauly nebeturėjo — nei tėvo, nei motinos, nei brolio, nei sesers. Atsiklaupė vargšas prie lovos ir, liedamas griaudžias ašaras, pradėjo bučiuoti brangias mirusio tėvo rankas. Galop akys jo užsimerkė, ir jis užmigo, padėjęs galvą ant lovos krašto.

Ir sapnavo jis
nuostabų sapną:
sapnavo, kad sau-
lė ir mėnuo lenkė
prieš jį savo gal-
vas; kad jo tėvas,
visai pasveikęs,
vėl juokavęs, —
kaip seniau jis
juokuodavo, bū-
damas labai links-
mas. Puikiausia
karalaitė su auk-
so karūna ant il-
gų geltonų plau-
kų davusi Jonui
ranką, o tėvas sa-
kęs: „Žiūrėk, ko-
kia tavo mergelė!
Ji gražesnė už vi-

sas pasaulio mergeles!“ — Tuo tarpu Jonas
atbudo, ir visi gražūs sapnai staiga pranyko:
tėvas gulėjo lovoje nebegyvas ir šaltas, o jis vėl
vienas visam pasauly.

Po kelių dienų nabašninką laidojo. Jonas ėjo
paskui grabą — nebematys jau daugiau savo
brangiojo tėvelio, kuris taip karštai jį mylėjo!
Jis girdėjo, kaip biro žemės ant grabo, paskui
matė dar vieną jo kertelę, bet štai dar saujelė
nubiro, ir grabas visai išnyko. Joneliui rodėsi,

kad jo širdis iš skausmo plyšta. Tuo tarpu užtraukė griaudžią laidotuvių giesmę, ir Jono akys paplūdo ašaromis. Nuo ašarų jam pasidarė kiek lengviau. Saulė skaisčiai švietė žaliuojančius aplinkui medžius, lyg sakydama: „Neliūdėk taip, Joneli! Pažvelk, koks mėlynas ir puikus dangus! Ten dabar tavo tėvelis ir meldžia Dievo, kad tau visados gerai vyktų“.

— Aš taip pat būsiu visados geras, — tarė Jonas: — numiręs pateksiu į dangų ir ten pamatysiu savo tėvelį! O, kiek tada bus džiaugsmo, kai mes vėl pasimatysime! Kiek aš jam tada visko pripasakosiu! O jis išrodys man visas dangaus gražybes ir vėl mane mokys, kaip mokydavo būdamas žemėje. O, koks tada bus džiaugsmas!

Tą susitikimą su tėvu Jonas taip aiškiai ir gyvai įsivaizdavo, jog nenorėdamas šyptelėjo, nors ašaros dar teberiedėjo per skruostus. Kaštanų viršūnėse tupėjo paukščiai ir linksmai čiulbėjo. Jie buvo smagūs, kad ir laidotuves matė. Jie geriausiai žinojo, kad tas, kurį dabar laidojo, jau danguje ir turi kur kas didesnius ir puikesnius sparnus, negu jie. Jie žinojo, kad gyvendamas žemėje jis buvo doras žmogus, kad jis yra dabar laimingas: štai dėl kokios priežasties paukščiai buvo smagūs. Paskui jie pakilo nuo žaliuojančių medžių ir nuskrido kažkur tolyn. Žiūrint į juos, ir Joną paėmė noras keliauti tais pačiais keliais. Prieš kelionę jis

padirbo didelį medžio kryžių ir vakare atnešė jį pastatyti ant tėvo kapo. Atnešęs pamatė, kad kapas jau apibarstytas smėliu ir apkaišytas žolynais: tą darbą buvo padarę svetimi žmonės, kurie labai mėgo ir gerbė velionį.

Kitą dieną, anksti rytą, Jonas surišo savo daiktus į ryšelį, o visą tėvo palikimą — penkias dešimtis dolerių ir dar kelius sidabrinčius pinigėlius — įsidėjo į apatinę kišenę. Su tais pinigais jis rengėsi keliauti į platųjį pasaulį. Prieš pat iškeldamas jis dar kartą nuėjo į kapus, pasimeldė prie tėvo kapo ir tarė: „Sudieu, brangiausias tėveli! Aš būsiu visados geras, ir tu drąsiai galėsi prašyti Dievo, kad jis man padėtų laimingai gyventi šiam pasauly“.

Už miesto, laukuose, kuriais Jonas ėjo, visos gėlės augo žalios ir puikios šiltuose saulės spinduliuose ir, vėjo supamos, lingavo savo galveles, lyg norėdamos tarti: „Prašom pas mus pasiviešėti! Koks čia puikumas ir malonumas! Ar ne tiesa?“ Bet Jonui nebuvo kada. Jis dar kartą atsigręžęs pažvelgė į seną bažnyčią, kurioje jį krikštijo ir kur jis kiekvieną šventadienį eidavo su tėvu melstis.

Jonas eidamas mąstė, kiek jam teksią pamatyti visokių nuostabių daiktų šiam pasauly, ir vis ėjo ir ėjo. Beeidamas priėjo tokį kraštą, kur dar niekados nebuvo buvęs; jam nepažįstamos buvo ir vietos, kuriomis ėjo, ir nematyti žmonės, kuriuos sutiko. Jis buvo dabar svetimoj šaly.

Pirmą naktį Jonas gavo nakvoti lauke, ant šieno kupetos; kitoniškos nakvynės jis negalėjo rasti. Tiesą sakant, ta nakvynė jam patiko labai: jam matėsi, kad puikesnės nakvynės negalėtų turėti ir pats karalius. Platus laukas, per tą lauką upelis, šieno kupeta ir mėlynas dangus viršuj galvos — kokia vieta gali būti geresnė miegoti? Neseniai supiautas šienas gardžiai kvėpėjo ir buvo minkštesnis už duknas. Žolynus jam atstojo alyvos ir laukiniai radastai, o jo praustuvė buvo visas šalto ir skaidraus vandens upelis, ant kurio kranto šlamėjo nendrės, sakydamos jam „labas rytas“ ir „labanaktis“. Lempos vietoj švietė jam apskritas mėnuo, kuris kabėjo tartum kokioj didelėj žvaigždetoj palubėj. Jonas miegojo saldžiai ir pabudo tiktai tada, kada saulė patekėjo ir visi paukšteliai aplinkui garsiai giedojo: „Labas rytas! labas rytas! ko tu nesikeli?“

Varpai skardžiai gaudė: buvo šventadienis. Žmonės traukė visais keliais į bažnyčią pasimelsti. Nuėjo ir Jonas, išklausė ten mišias ir pamokslą. Jam rodėsi, kad jis esąs savo bažnyčioje, kur jį krikštijo ir kur jis meldavosi kartu su savo tėveliu.

Šventoriuje buvo daug kapų, kaikurie iš jų buvo apžėlę aukšta žole. Jonas atsiminė savo tėvo kapą ir pamanė, kad jis netrukus taip pat apželsiąs tokia aukšta žole, kad nebūsią kam juo rūpintis ir kaišyti. Tada jis priėjo prie

vieno kapo ir ėmė ravėti žolę. Paskui atstatė išvirtusius kryžius ir padėjo į tas pačias vietas gėlių vainikus, kuriuos buvo vėjas nunešęs. Tai darydamas, jis galvojo: „Gal kas pasirūpins ir mano tėvo kapul“.

Prie kapinių vartų, pasirėmęs lazda, stovėjo senas elgeta. Jonas atidavė jam savo sidabrinį pinigus ir nukeliavo tolyn, patenkintas ir laimingas.

Vakarop pakilo audra. Jonas skubėjo rasti kokią pastogę, bet ligi randant sutemo tamsi naktis. Vargais negalais priėjo jis mažutę bažnytelę, stovinčią vieną ant nedidelio kalnelio. Jo laimė, kad durys buvo nerakintos. Jis įėjo į tą bažnytelę palaukti, kol pasibaigs audra.

— Štai aš čia kertelėje pasėdėsiu, — galvojo Jonas. — Esu pavargęs, ir man labai pravers kiek pasilsėti.

Jis atsisėdo, susiėmė rankas ir pradėjo kalbėti poterių. Bepoteriaudamas pats nepajuto, kaip užmigo, ir taip kietai miegojo, jog visai nebegirdėjo audros siutimo.

Kai jis atbudo, buvo jau pusnaktis. Audra buvo nutilusi, ir pro langus švietė mėnuo. Vidury bažnyčios stovėjo grabas su nepalaiduotu dar lavonu. Jonas nenusigando: sąžinė jo buvo gryna, ir žinojo, kad numirėliai niekam nieko nedaro. Bet tarpe gyvų žmonių tikrai yra daug pikty, kurių reikia saugotis. Du tokie netikėliai

stovėjo prie grabo, jie rengėsi išimti iš jo velionį ir išmesti iš bažnyčios.

— Ką jūs norite daryti? — paklausė Jonas.

— Juk tai negražu ir nuodėmė. Bijokit Dievo!

— Kvailas daiktas! — atkirto nedorieji žmonės. — Jis apgavo mus. Jis buvo mums kaltas ir negalėjo užmokėti, o dabar, jam mirus, mes nebegausime nei skatiko! Už tai mes jam atkeršysim: tegu guli, kaip šuva, gatvėje!

— Aš teturiu išvisopenkiasdešimtisdolerių, — tarė Jonas: — tai visas mano tėvo palikimas; bet aš jums mielai juos atiduosiu, jei tik pridėsit palikti tą nekaltą numirėlį nelietę. Aš ir be pinigų šiaip taip pragyvensiu: turiu tvirtas, sveikas rankas, ir Dievas manęs neapleis.

— Gerai, — atsakė anie žmonės: — jei tu užmokėsi mums jo skolą, tai mes jo neliesime, gali nesirūpinti.

Ir jie paėmė iš Jono pinigus, gardžiai pasijuokė iš jo kvailumo ir nuėjo. Jis vėl įdėjo numirėlio kūną į grabą, sunėrė jam rankas ir, patenkintas savo darbu, nukeliavo toliau per didelį mišką.

Aplinkui, mėnulio šviesoje, tarp medžių matė jis daugybę gražių, mažų elfų*). Jie linksmai žaidė, visai nebijodami Jono. Jie žinojo, kad jis geras ir doras jaunikaitis, o elfai nesirodo tik blogiems žmonėms. Kaikurie truputį tebuvo didesni už pirštą. Jų ilgus geltonus plaukus laikė aukso šukos. Po du suposi jie ant didelių rasos lašų, kabančių ant lapų ir ant aukštos žolės. Kartais rasos lašai riedėjo žemyn, o drauge su juo ir elfai; tuomet kiti mažulėliai juokėsi klegėjo. Viskas ten buvo neapsakomai gražu. Jie dainavo, ir Jonas išgirdo visas tas pačias gražias daineles, kurias jis, vaikas būdamas, pats dainuodavo. Dideli margi vorai su sidabro karūnomis ant galvos tiesė nuo vieno krūmo ligi kito ilgus kabančius tiltus ir statė rūmus, kurie mėnesio šviesoje, atsimušusio kiekvienam esančiam ant jų rasos lašely, kaip stiklas mirgavo. Taip buvo iki saulės tekėjimo. Paskui mažieji elfai susislapstė žiedelių pumpuruose, o vėjas, pagavęs tiltus ir rūmus, vartinkliais juos išblaškė po orą.

Nespėjo Jonas išeiti iš miško, kaip kažkas netikėtai užpakaly vyrišku balsu jam garsiai sušuko: „Ei, žmogau, kur eini?“

*) Tokios dvasios germanų pasakose. *Vert.*

— Kur akys mato, kur kojos neša, — atsakė Jonas. — Aš neturiu nei tėvo, nei motinos; einu be skatiko, bet, tikiuosi, Dievas manęs neapleis.

— Aš taip pat keliauju po margąjį pasaulį, — tarė nepažįstamas. — Nori, mes eisime drauge?

— Gerai! — atsakė Jonas, ir abu nuėjo.

Jie abu buvo geri ir dori vyrai, viens antram labai patiko, ir netrukus pasidarė dideli draugai. Jonas pastebėjo, kad jo draugas kur kas išmintingesnis už jį; jis buvo apėjęs beveik visą pasaulį ir pasakojo Jonui apie įvairių įvairiausių dalykus.

Saulė jau buvo aukštai, kai jie atsisėdo po medžiu pusryčiauti. Tuo laiku pro šalį ėjo senutė. Ji buvo sena sena, visa susikūprinusi; ramstydamasi lazda nešėsi užsidėjusi ant pečių kūlelį žabų iš miško. Iš jos pakištos priekaištės Jonas pastebėjo išlindusias tris dideles karklo rykšteles. Kada senutė buvo beveik ties jais, ji paslydo ir riktėlėjusi parvirto ant žemės. Nelaiminga moteriškė nulūžo koją.

Jonas tuojuo šoko senutę nešte nešti į namus; bet tas nepažįstamas atsirišo savo krepšėlį, išėmė iš jo kaž kokį buteliuką ir sako, kad jis turįs tepalo, kuris tuojuo sugydysiąs koją, kad senutė pati pareisianti namo sveikutėlė. O už tai ji turinti atiduoti jam visas tris rykšteles, kurios buvo jos priekaištėje.

— Tai ne bet koks atlyginimas! — tarė senutė ir kaž kaip keistai pakraipė galvą: ji, matyt, nenorėjo jų atiduoti, bet ir gulėti nulūžusia koja taip pat ne labai smagu buvo! Ir ji atidavė napažįstamui savo rykšteles. Vos jis patepė jai kojas tuo vaistu, senutė tuojau atsikėlė ir nuėjo greičiau, negu pirma ėjo. Tai koks stebuklingas buvo tas tepalas! Tokio tepalo nerasi jokioj aptiekoj.

— Kam gi tau tos rykštės? — klausė pas-
kui Jonas savo kelionės draugo.

— Tai trys puikiausios šluotos, — atsakė šis, — man kaip tik tokios reikalingos: aš toks jau keistas žmogus.

Eina jie toliau.

— Žiūrėk, kaip niaukiasi dangus! — tarė Jonas, rodydamas į priešakį. — Aure kilsta baisūs, juodi debesiai.

— Ne, — atsakė jo draugas: — tai ne debesiai, tai kalnai, — puikūs aukšti kalnai, aukštesni už debesius. Rytoj mes juos prieisime, ir tu matysi, kaip ten gražu.

Tikrai tie kalnai ne visai arti buvo, kaip rodėsi: ligi prieinant reikėjo eiti ištisą dieną. Ant jų šonų augo tamsūs miškai, o viršūnė debesius rėmė; uolos kaip miestai buvo didumo. Nelengva buvo perlipti tokius kalnus, ir Jonas su draugu užėjo į viešbutį pasilsėti, kad stipresni būtų prieš kelionę.

Apačioj, didelėj bendroj viešbučio salėj, buvo daug žmonių. Čia buvo tuo laiku atvykęs ir vienas lėlių teatro direktorius. Jis tik buvo sustatęs savo mažąjį teatrą, ir žmonės, kurie atėjo pažiūrėti, susėdo aplinkui. Priešais, visų geriausioj vietoj, atsisėdo senas drūtas mėsininkas; šaly atsigulė jo didelis piktas buldogų veislės šuva ir, akis pastatęs, žiūrėjo, kaip visi.

Pradėjo rodyti. Rodė dalyką labai gražų: veikiamieji asmenys buvo karalius ir karalienė; jie sėdėjo puikiausiame soste su aukso karūnomis ant galvų ir su ilgais šleifais užpakaly. Taip puoštis karaliai turi iš ko. Dailiausios medžio lėlės su stiklo akimis ir ilgais ūsais stovėjo prie durų ir nuolat jas varstė, leisdamos į trobą gryną lauko orą. Tai buvo labai gražus dalykas ir visai nenuobodus. Bet kada karalienė pasikėlė nuo sosto ir ėmė vaikščioti po kambarį, buldogas (Dievas žino, kas jam atėjo į galvą) šoko tiesiog ant scenos, pagriebė karalienę per pusiau ir — trakšt, trakšt... perkando ją. Baisus daiktas kas nutiko!

Nelaimingas teatro direktorius beveik iš galvos ėjo. Karalienė buvo visų gražiausia jo lėlė, ir štai tas biauzybė šuva nukando jai galvą. Bet kada publika išsiskyrė, nepažįstamas žmogus, atėjęs kartu su Jonu, pasakė, kad jis pagydyšias lėlę. Jis vėl išsiėmė savo buteliuką ir patepė karalienę tuo pačiu tepalu, kuris padėjo senelei, nulūžusiai koją. Lėlė vėl liko

sveika; maža to: dabar ji galėjo pati judinti savo sąnarius, ir daugiau nebereikėjo jos tampyti už virvelės; lėlė tapo visai kaip gyvas žmogus, tik kalbėti nemokėjo. Teatro savininko džiaugsmas buvo neapsakomas: dabar nebuvo reikalo jam jos tampyti, — lėlė galėjo šokti pati, o to nemokėjo jokia kita lėlė.

Naktį, sugulus visiems viešbučio gyventojams, staiga kažkas ėmė taip sunkiai vaitoti, jog visi sukilo iš patalo ir ėmė klausti, kas ten atsitiko. Lėlių savininkas nuėjo į savo teatrą; jam rodėsi, kad vaitojimas girdėjosi iš tos pusės. Čia visos medinės lėlės — karalius ir jo tarnai — sujauktos gulėjo; jos ten taip gailiai vaitojo ir melste meldamos žiūrėjo savo didelėmis stiklo akimis: jos norėjo, kad ir jas pateptų tuo pačiu tepalu, kaip karalienę, tuomet ir jos galėtų pačios vaikščioti. Karalienė net priklaupė, pakėlė aukštyn savo puikiąją aukso karūną ir prašė: „Imk ją nuo manęs, tik patepk tuo tepalu mano vyrą ir mano tarnus!“ Teatro direktorius negalėjo susilaikyti nuo ašarų — taip jam pagailo savo lėlių! Jis ketino Jono draugui atiduoti visus pinigus, kuriuos surinks už kitos dienos rodymus, jei šis pateptų savo stebuklingu tepalu bent keturias arba penkias, kur gražesnės, lėles; bet tas už tai norėjo gauti didelį kalaviją, kurį turėjo prie savęs teatro direktorius. Atidavus jam kalaviją, jis patėpė šešias lėles, kurias tuojau pradėjo šokti ir šoko

taip dailiai, jog visos mergaitės — gyvos, tikros mergaitės — žiūrėdamos į jas, taip pat ėmė šokti. Šoko ir virėja, tarnai ir tarnaitės, šoko visi svečiai, net ir pagaikštis su šluota buvo pradėję suktis, bet šie po kelių žingsnių vėl parvirto. Žodžiu, naktis praslinko visai linksmai.

Kitą rytą Jonas ir jo draugas su visais atsisveikino ir pradėjo lipti į aukštus kalnus, per tankius pušynus. Jie užlipo taip aukštai, jog varpinės apačioj jiems rodėsi kaip mažos raudonos uogelės, išbarstytos žalumoj, ir per daugelį mylių aplinkui jiems viskas buvo matyti. Niekados dar Jonas nebuvo tiek puikių daiktų matęs. Saulė taip skaisčiai švietė mėlyname tyrame danguj, ir kalnuose taip skardžiai skambėjo medžiotojų ragai, jog Jonui iš džiaugsmo pasirodė akyse ašaros, ir jis sušuko: „O, maloningiausias Viespatie! Garbinu ir šlovinu Tave, kad esi toks geras mums visiems, ir iš visos širdies Tau dėkoju už visas malones, kurias suteikei šiam pasauliui!“

Jo draugas taip pat stovėjo sudėjęs rankas ir žiūrėjo į miškus ir miestus, apipiltus šviesiais saulės spinduliais. Tuo tarpu viršuj ties savim jie išgirdo kažin kokią nepaprastą nuostabų balsą. Jie pažvelgė aukštyn: didelė balta gulbė skrido oru ir giedojo taip, kaip niekados dar nebuvo jie girdėję giedant jokio kito paukščio. Bet balsas vis silpnėjo ir silpnėjo, paskui gulbė

nulenké galvą ir pamažu nusileido žemyn — puikusias paukštis gulėjo nebegyvas prie jų kojų.

— Du tokie puikūs sparnai, — tarė Jono draugas, — tokie balti ir dideli verti nemaža pinigų. Pasiimsiu aš juos sau. Matai, kaip gerai padariau, kad paėmiau kalaviją!

Ir vienu mostelėjimu jis nukirto abu negyvos gulgės sparnus ir įsidėjo juos į savo krepšį.

Daug, daug dar mylių jieėjo kalnais, kol galop išvydo ištolo didelį miestą su šimtais bokštų, kurie prieš saulę, kaip sidabras, tviskėjo. Vidury miesto mirgėjo gražūs marmoro rūmai, vienu auksu dengti. Ten gyvena pats karalius.

Jonas ir jo draugas nenorėjo tuoju eiti į miestą. Jie sustojo priemiesčio viešbuty, kad galėtų apsitaistyti ir pasirodyti mieste žmoniškesni.

Viešbučio savininkas jiems papasakojo, kad jų karalius — geriausias žmogus, kad niekados jis nieko neskaudžias; bet jo duktė — Viešpatie apsaugok! — tokios piktos karalaitės dar niekur niekas nėra matęs. Gražumo tai neapsakomai ji graži, — kitos tokios gražuolės visam pasauli nerastum, — bet kas iš to, kad ji pikta, kaip ragana, kad dėl jos ne vienas puikus karalaitis savo galvą padėjo! Ji visiems leido pirštis: ar karalaitis, ar driskius — jai vis lygu; tik tas turi pirma išspėti tris daiktus, kurių ji paklausia. Kas spėtų, ji už to tekėtų, ir po jos tėvo mirties liktų viso krašto karalium; o jei nespėja iš tų trijų bent vieno daikto, tai jį pakaria arba nukerta jam

galvą. Tai kokia pikta ta karalaitė! Jos tėvas, senas karalius, labai tuo susirūpinęs, bet negali jai užginti būti tokiai piktai, nes vieną sykį pažadėjo nesikišti į jos darbus ir leido jai kaip tinkamai elgtis. Kiek jau buvo atvažiuavę karalaičiai, niekas iš jų negalėjo išspėti, ką buvo užminus karalaitė, ir juos visus pakorė arba kitaip kaip be jokio pasigailėjimo nužudė: nes juos perspėdavo, kad geriau nesipirštų. Senasis karalius dėl tos priežasties yra taip susisielojęs, jog vieną dieną metuose, atsiklaupęs drauge su visais savo kareiviais, jis meldžiasi, kad karalaitės širdis suminkštėtų. Bet tas nieko nepadeda. Geriančios degtinę senos moterys, norėdamos parodyti savo sielvartą, dažo ją juodai, o jau daugiau iš jų reikalauti juk negalima.

— Biauri karalaitė! — tarė Jonas. — Reikėtų ją išvanoti rykštemis — toks geriausias jai būtų vaistas. Būdamas karaliaus vietoj, aš ją mokėčiau pažaboti!

Tuo tarpu gatvėje pakilo šuksmas: ura, ura! Tai karalaitė pro šalį jojo. Ji buvo taip graži, jog visi pamiršdavo jos piktumą ir džiaugsmingais balsais sveikindavo. Dvylika gražių mergaičių, apsivilkusių baltais šilko rūbais ir su aukso tulpėmis rankose, jojo iš abiejų jos pusių ant juodų žirgų. Pati karalaitė jojo ant balto, kaip sniegas, arklio, deimantais ir rubiniais nusagstyto. Rūbai jos buvo visi tikro aukso, o įnagėlis rankose švitavo, lyg saulės spindulys.

Aukso karūna ant galvos žibėjo, tartum žvaigždė danguje. Apsiaustas buvo siūtas iš tūkstančio gražiausių drugių sparnelių. O ji pati — kur kas gražesnė už savo rūbus!

Ją pamatęs, Jonas taip nustebo, jog negalėjo nei žodžio tarti: karalaitė, kaip lašas į lašą, buvo panaši į tą mergaitę su aukso karūna, kurią jis regėjo sapne tą naktį, kada mirė jo tėvas. Ji buvo neapsakomai graži, ir Jonas ją pamilo visa savo širdimi.

— Negalimas daiktas, — manė jis sau, — kad tokia gražuolė būtų ragana, kuri kartu žmones, jei jie ne spėja jos užmintos mįslės. Juk niekam negina, net ir paskutiniam driskiui, ieškoti jos rankos. Eisiu ir aš pas karalių laimės pabandyti, negaliu daugiau priešintis tam norui.

Veltui atkalbinėjo jį visi sakydami, kad jam būsiąs toks pat galas, kaip ir kitiems. Jo draugas taip pat jį draudė, bet Jonas nieko nenorėjo klausyti. Jis nusivalė pušnis, nusiprausė burną, baltai nusimazgojo rankas, dailiai susišukavo savo gražius plaukus ir nudrožė vienas į miestą, tiesiog į karaliaus rūmus.

— Prašom! — tarė karalius, pabeldus Jonui į duris.

Jonas įėjo. Karalius jį sutiko apsilvilkęs rytšvarkiu ir įsimovęs šlepetes. Ant galvos jis turėjo karūną, vienoje rankoje — galybės lazda, o antroje — žemę.

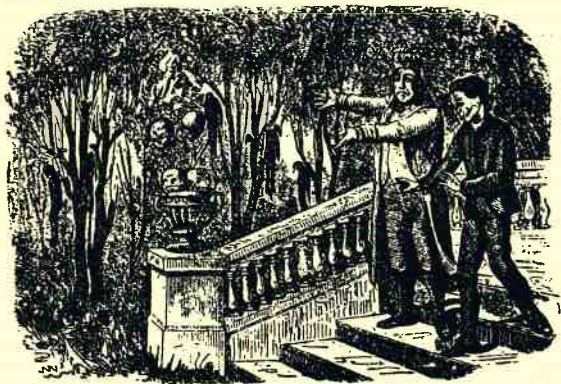
— Lukterėk truputėlį, — tare jis ir, pabrukęs žemę po pažastim, padavė Jonui ranką. Bet kada jis išgirdo, kad šis atvykęs pirštis karalitei, pradėjo taip gailiai verkti, jog žemė ir

lazda iškrito jam iš rankų. Ašaras šluostėsi rytšvarkio skvermais.

— To nedaryk! — sakė karalius. — Tau bus tas pats, kas ir kitiems buvo. Štai eik, pasi-gėrėk!

Ir jis nuvedė Joną į karalaitės sodą. Dieve, kokių baidų daiktų čia jo akys išvydo! Ant kiekvieno medžio kabėjo po tris, po keturius karalaičius — visi jie buvo piršęsi karalaitei, bet negalėjo spėti jos mįslių. Papūtus kiek vėjui, jų kaulai taip baidiai barškėjo, jog maži paukš-

teliai išsigandę skrido tolyn ir daugiau nebe-grižo. Prie žmogaus kaulų buvo pririštos gėlės, o gėlių vazonuose vėpsojo padėti su išsikišusiais dantimis kiaušai. Tai koks gražus buvo jauniosios karalaitės sodas!

— Dabar tu ir pats pamatei! — tarė karalius: — toks pat likimas ir tavęs laukia. Geriau atsisakyk nuo savo piršlystės. Tikrai dėl tavęs man sopa širdį, aš visa tai labai atjaučiu.

Jonas pabučiavo karaliui ranką ir pasakė, kad viskas išeisį gerai, kad karalaitė jam patinkanti be galo.

Tuo tarpu atvyko ir pati karalaitė su visomis savo palydovėmis. Jonas ir karalius ją patiko ir gražiai pasveikino. Karalaitės gražumas buvo neregėtas. Ji padavė Jonui ranką, ir jis dar labiau ją pamilo. „Ne, negalimas daiktas, — manė jis, — kad ji būtų pikta, biauri ragana, kaip žmonės sako“. Paskui jie nuėjo į salę, kur mažučiai tarnai padavė jiems uogienės ir pierninkų. Bet senasis karalius buvo taip susirūpinęs, jog nieko negalėjo valgyti; ir patys pierninkai ne labai tiko jo dantims.

Jonui buvo pasakyta ateiti į karaliaus rūmus kitą rytą. Tam laikui turėjo susirinkti teisėjai ir visa taryba paklausti, kaip jis spės. Jei spės, tai jis dar du sykius turės ateiti. Bet iki šio laiko dar nebuvo žmogaus, kuris nors vieną sykį būtų spėjęs. Kiekvienas iš pirmo karto padėdavo savo galvą.

Jonui visai nerūpėjo, kas jam paskui bus. Dabar jis tegalvojo apie gražiąją karalaitę, buvo visai linksmas ir tvirtai tikėjo, kad Dievas jam padės. Bet kaip? To jis nežinojo ir galvoti apie tai negalvojo. Labai smagus sugrįžo jis į viešbutį, kur jo laukė draugas.

Jonui nebuvo kalbos galo, kai ėmė pasakoti apie karalaitės gražumą ir meilumą. Ne-kantriai jis laukė rytojaus svajodamas, kaip jam reiks eiti į karaliaus rūmus laimės bandyti.

Bet jo bičiulis kraipė galvą ir buvo labai nuliūdęs.

— Taip aš pamilau tave, — tarė jis. — Ilgai dar mes būtume galėję drauge gyventi, o dabar aš turiu nustoti tavęs. Joneli, tu mano mielas Joneli! Man baisiai sunku, ir verkčiau, kad nebijočiau tau pagadinti ūpo paskutinį gal vakarą, kurį mes drauge gyvenam. Todel būkim smagūs, būkim linksmi. Prisiverksiu aš, kai tu išeisi, rytą.

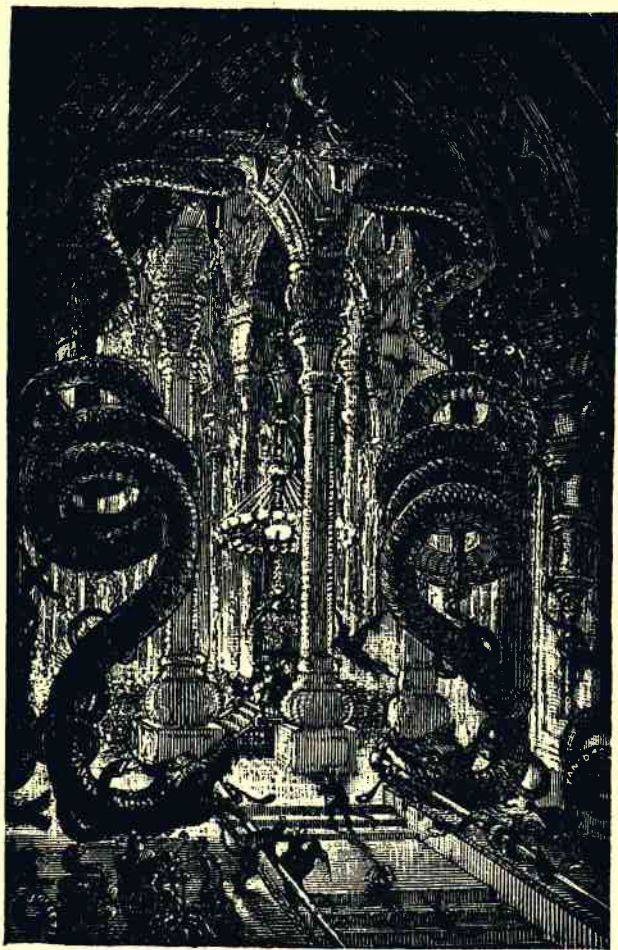
Miesto gyventojai jau žinojo, kad atvykęs pirštis vėl naujas jaunikaitis, ir todėl visi buvo labai nuliūde. Teatras buvo uždarytas; karalius ir kunigai meldėsi suklaupę bažnyčiose. Niekas neabejojo, kad Joną laukias toks pat likimas, kaip ir visus kitus, buvusius pirštis.

Vakare Jono draugas išvirė didelį puodelį punšo, liepė jam išgerti už karalaitės sveikatą ir būti jam linksmam. Jonas išgėrė du stiklus, ir jį suėmė toks miegas, jog jis nebegalėjo pats nueiti į lovą. Draugas atsargiai pakėlė jį nuo suolo ir nunešęs paguldė į patalą. Visai sute-
mus, jis paėmė gulgės nukirstuosius sparnus ir tvirtai prisirišo juos prie savo pečių. Paskui jis įsikišo į kišenę didžiausią rykštelę iš tų, kurias buvo gavęs nuo senelės, nulūžusios koją, prasivėrė langą ir nuskrido tiesiog į karaliaus rūmus. Čia jis prisiglaudė kertelėje po langu, kur miegojo karalaitė.

Mieste visur buvo tamsu ir tylu. Štai iš-
mušė dvylikės tris ketvirčius. Langu atsivėrė, ir karalaitė, apsivilkusi ilgu baltu apsiaustu, su

ilgais juodais sparnais, nuskrido per miestą į aukštą kalną. Jono draugas, pasivertęs nematomu, šoko ją vytis ir pavijęs ėmė taip skaudžiai kirsti rykšte, jog jai net kraujas triško. Tai buvo baisi oro kelionė! Vėjas pūtė karalaitės apsiaustą, kaip didelę burę, o mėnuo kiaurai švitėjo.

— Oi, kokie ledai! kokie ledai! — sakė karalaitė kiekvieną kartą, kai jai rykšte pylė. Jai taip ir reikėjo! Galop ji atlėkė prie kalno ir pasibeldė. Pakilo baisus trenksmas, lyg perkūno griausmas; kalnas atsivėrė, ir karalaitė įėjo į vidų. Jono draugas, niekeno nepastebėtas, įsekė paskui ją. Jie ėjo ilga plačia galerija, kurios sienos kaž kaip keistai blizgėjo. Tūkstančiai žibančių, kaip ugnelės, vorų bėgiojo jomis šen ir ten. Paskui jie įėjo į didelę salę, visą išdėtą auksu ir sidabru. Pasieniais augo, didumo kaip saulėžolės, raudonos ir mėlynos gėlės, bet skinti niekas nedrįso: jų kotais buvo biaurios, nuodingos gyvatės, o patys žiedai — liepsna, einanti iš jų gerklių. Visos lubos buvo aplipę žvilgančiomis kirmėlėmis ir mėsvais šikšnosparniais, plasnojančiais savo plonais, skaidriais sparnais. Vidury salės stovėjo sostas, pastatytas ant ketverių arklio griaučių; jų pakinklas buvo padirbtas iš raudonų ugninių vorų. Pats sostas buvo iš balto stiklo, o vietoje pagalvio ant jo gulėjo juodos pelės, sukibusios viena kitai į uodegas. Sostą gaubė rausvų

voratinklių baldakimas, visas aplipęs gražiomis žaliomis muselėmis, it brangieji akmenėliai, mirgančiomis. Soste sėdėjo senas žynys su karūna ant biaurios galvos ir lazda rankoje. Jis pabučiavo karalaitę į kaktą, pasisodino ją šaly savęs, ir ėmė griežti muzika. Dideli juodi skėriai*) griežė armonika, o pelėdos, neturėdamos būgnų, plojo sau pačios per pilvus. Maži juodi velniukai, su žiburėliais ant kepurų, šoko salėje. Bet niekas iš jų nematė Jono draugo; jis atsistojo užpakaly sosto, matė ir girdėjo viską, ką ten darė.

Dvariškiai, kurie suėjo dabar į salę, iš karto rodėsi labai dideli ir puikūs ponai; bet įsižiūrėjus į juos geriau, galėjai matyti, kas jie tokie yra. Jų rankos ir kojos buvo medžio, o galvos kopūstų; žynys padarė juos gyvus ir aptaisė auksu siūtais rūbais. Antra vertus, tai nebuvo svarbu: dvariškiai dėl gražumo testovėjo.

Šokiams pasibaigus, karalaitė pasisakė žyniui, kad atvažiuovęs naujas jaunikis, ir klausė jo, ką ji turinti rytoj rytą užminti, kai jis ateisias į rūmus.

— Klausyk, ką aš tau sakysiu, — tarė žynys. — Tu jam užmink koki visai paprastą daiktą, tad jis niekaip nespės. Duok jam spėti savo kurpelę. Tas jam ir į galvą neateis. Tada liepk nukirsti jam galvą, tik nepamiršk kitą naktį man atnešti jo akių; aš noriu jas suvalgyti.

*) Skėriai — šarančiai.

Karalaitė žemai nusilenkė ir prižadėjo atnešti akis. Tada žynys atidarė jai kalną, ir ji išskrido namo. Bet Jono draugas ją vydamas vėl raižė žabu, ir ji visą kelią skundėsi, kad ją kapoją ledai, ir skubėjo greičiau įsmukti pro langą į savo kambarį. Draugas parlėkė atgal į viešbutį, Joną teberado miegantį, nusiėmė savo sparnus ir taip pat atsigulė. Dabar ir jis galėjo ilsėtis.

Dar buvo labai anksti, kai Jonas pabudo. Atsikėlė ir jo draugas ir papasakojo, kad jis tą naktį sapnavęs sapną apie karalaitę ir jos kurpelę, ir patarė Jonui paklausti karalaitės, ar ji tik nebus užminusi savo kurpelės. Jis, be abejo, gerai žinojo, kad tik tą ji užmins, tik nenorėjo sakyti Jonui apie savo nakties kelionę, ir todėl tik sakė to karalaitės paklausti.

— Gerai, aš to ir klausiu jos, — atsakė Jonas: — gal tas tavo sapnas ir tiesa bus. Aš tikiu, kad Dievas manęs nepažudys. Bet dėl visko mes turim atsisveikinti, gal aš nespėsiu, ir mes daugiau nebesimatysim.

Ir jie pasibučiavo. Jonas nuėjo į miestą, o paskui į karaliaus rūmus.

Salė pilna jau buvo žmonių. Teisėjai sėdėjo savo vietose. Kad jiems lengviau būtų galvoti, jie turėjo pasidėję po savim pūkų pagalvius. Karalius pasikėlė iš savo vietos ir balta nosine nusišluostė akis. Tuoj tarpu atėjo ir karalaitė: ji buvo dar gražesnė, kaip vakar, ir, lenkdama

galvą, visus gražiai pasveikino. Jonui ji padavė ranką ir tarė: „labas rytas!“

Dabar Jonas turėjo spėti, ką ji užminė. Dieve, kaip ji meiliai žiūrėjo į jį! Bet tuo laiku, kai jis pasakė žodį „kurpelė“, ji pabalo, kaip drobė, ir pradėjo drebėti.

Ką darysi — jis atspėjo!

O, kaip džiaugėsi senasis karalius! Jis net pašoko iš džiaugsmo, o visi kiti plojo delnais jam ir Jonui, kuris pirmutinis nuspėjo karalaitės mįslę.

Jono draugas taip pat labai nudžiugo sužinojęs, kad viskas gerai pavyko. Jonas susidėjo rankas ir meldė Dievo, kad jam padėtų ir likusius abu kartus. Kitą dieną jis turėjo antrąją mįslę spėti.

Vakaras praėjo taip, kaip ir aną dieną. Kol Jonas miegojo, jo draugas nuskrido paskui karalaitę į kalną ir dar labiau ją čaižė, negu praėjusią naktį: dabar jis buvo pasiėmęs dvi rykštes. Jo niekas nematė, o jis viską regėjo ir girdėjo. Antrą kartą karalaitė turėjo užminti savo pirštine, ir jis papasakojo tą viską Jonui, lyg vėl taip pat būtų sapnavęs. Tokiu būdu, Jonas vėl spėjo, ir visi karaliaus rūmų žmonės dar labiau džiaugėsi. Visi šokinėjo smagūs, kaip pirmąjį kartą karalius, tik viena karalaitė sėdėjo nesmagi kanapoje ir nenorėjo nieko kalbėti. Dabar viskas parėjo nuo trečiojo Jono spėjimo. Spės — gaus gražiosios karalaitės ranką, o po karaliaus mirties ir visą jo karalystę; nespės — palydės savo galvą, o jo gražios žydrosios akys teks piktajam žyniui.

Vakare Jonas anksti nuėjo gulti, papoteriavo ir ramiausiai užmigo. Jo draugas prisirišo prie pečių savo sparnus, apsijuosė kalaviju, pasiėmė su savim visas tris rykšteles ir nuskrido pas rūmus.

Naktis buvo labai tamsi. Pakilo baisi audra, vėjas kaukdamas plėšė ir draskė stogą, o sodo medžiai, kur kabėjo žmonių kaulai, kaip nendrės, siūbavo ir linko iki žemės. Nuolat žaibavo ir nuolat griaudė. Paprastu laiku atsivėrė langas, ir iš jo išlėkė karalaitė. Ji buvo išblyškusi, kaip drobė, bet džiaugėsi, kad toks baurus oras; ji net sakė, kad nepykty, jei oras dar

blogesnis būtų. Baltas jos apsiaustas plevėsavo ore, lyg didelė burė. Jono draugas taip aštriai ją gesė visomis trimis savo rykštėmis, jog kraujas varvėjo žemėn ir vos-vos ji begalėjo skristi. Galų gale vis delto jai pavyko pasiekti kalną.

— Kokie ledai, kokia audra! — skundėsi ji. — Dar niekados tokiuo oru man neteko keliauti.

— Gero daikto reikia po truputį! — tarė žynys.

Čia karalaitė papasakojo jam, kad Jonas ir antrą sykį gerai nuspėjęs; jei jam taip pavyktų dar kartą, tai būtų jo viršus, ir ji daugiau nebegalėtų skraidyti į kalną ir,

kaip seniau, daryti burtų. Del to ji esanti labai susirūpinus.

— Tas jau jam nepavyks, tarė žynys. — Aš jam išgalvosiu tokį daiktą, jog jis niekados nespės; kitaip jis turėtų būti dar didesnis ir už mane žynys. O tuo tarpu galiu sau linksmintis.

Taip pasakęs, jis paėmė karalaitę už abiejų rankų, ir jie ėmė šokti drauge su visais velniais ir velniukais, kurie buvo salėje. Po sienas pradėjo šokinėti raudoni vorai, kurie rodėsi panašūs į mirgančias ugnines gėleles. Pelėdos mušė būgnus, svirpliai svirpė, o juodieji skėriai armonika griežė. Be galo linksmas buvo jų tas pokylis!

Prisišokus ligi soties, karalaitė pradėjo rūpintis grįžti, kad jos namie nepasigestų. Žynys ėmėsi ją lydėti, kad galėtų ilgiau kartu su ja pabūti. Ir jie išskrido. Audra dar tebesiautė, o Jono bičiulis sutrupino jiems į nugaras visas tris rykšteles. Pats žynys sakė, niekad os dar nematęs tokių baisių ledų. Prie rūmų jis atsisveikino su karalaitė ir atsisveikindamas šnipštelėjo jai į ausį: „Užmink mano galvą!“ Bet Jono draugas vis delto nugirdo, ir tuo laiku, kada karalaitė pro langą įskrido į savo miegamąjį kambarį, o žynys apsisukęs grįžo jau atgal, jis sučiupo jį už ilgos juodos barzdos ir nukirto jam baisiąją galvą iki pečių. Žynys ir žioptelėti nespėjo. Jo kūną jis įmetė į ežerą žuvims suėsti, o galvą įsirišo į šilkų skarelę ir, parsinešęs į viešbutį, atsigulė.

Rytmetį skarelę su galva jis padavė Jonui ir liepė jam atišti tik tada, kada karalaitė paklaus, ką ji užminusi.

Didžiulėje rūmų salėje prisirinko tiek daug žmonių, jog spaudėsi, kaip bažnyčioje per didžiausius atlaidus. Teisėjai sėdėjo savo krėsluose

su minkštais pagalviais; pats karalius buvo apsitašęs naujais rūbais, o jo aukso karūna ir lazda buvo skaisčiai nušveistos: viskas atrodė labai iškilmingai! Tik viena karalaitė buvo labai išblyškusi; ji atėjo apsivilkusi, lyg rengdamasi į laidotuves, juodais rūbais.

— Apie ką aš manau? — paklausė ji Jono.

Šis greit atrišo skarelę ir pats išsigando, pamatęs biaurią žynio galvą. Ir visus šiurpas pagavo, nes iš tikrųjų baisu buvo į ją žiūrėti. Karalaitė sėdėjo lyg apmirusi ir negalėjo nei žodžio tarti. Galop ji atsikėlė ir ištiesė Jonui ranką: jo spėta paskutinį kartą. Ji giliai atsiduso ir į nieką nežiūrėdama tarė:

— Dabar aš tavo, ir šiandien vakarą kelsime vestuves.

— Tas tai man patinka! — tarė senasis karalius. — Seniai taip reikėjo! — Visi šaukė:

„ura!“ Gatvėse ėmė muzika griežti, varpais skambinti, ir visur visi džiaugėsi. Trys kepti jautčiai, prikimšti antienos ir vištienos, gulėjo padėti rinkoje: kiekvienas galėjo prieiti, atsipiauti ir suvalgyti kąsnelį. Iš fontano mušė puikiausias vynas, o jei kas pirkto iš pyragiaus mažą riestainėlį, tai gavo priedo šešius didelius sausainius — ir dar su razinkomis.

Naktį visas miestas buvo iluminuotas; karėiviai šaudė iš armotų, o vaikai iš puštalių. Rūmuose valgė, gėrė ir užė. Dideli ponai ir gražios panelės šoko kartu ir linksmas dainas dainavo.

Bet karalaitė vis dar buvo ragana ir nekentė Jono. Draugas tai žinojo ir todėl davė Jonui tris plunksnas iš gulbės sparnų ir mažą buteliuką su kaž kokiais lašais ir liepė jam pastatyti prie karalaitės lovos kubilą vandens, įmesti į jį plunksnas ir supilti tuos lašus. Kada karalaitė panorėsianti gulti, jis turėsias ją įstumti į kubilą ir tris kartus panerti; tada karalaitė išsivaduosianti iš velnio valdžios ir pamilsianti Joną.

Kaip draugas liepė, taip Jonas ir padarė. Kai panėrė į vandenį, karalaitė balsu sušuko ir išsprūdo jam iš rankų didelė juoda, kaip nuodėgulis, gulbė; jos akys baisiai žėrėjo. Panėrus antrąjį kartą, gulbė išplaukė jau balta, tik ant kaklo dar turėjo juodą ruoželį. Jonas tuomet trečiąjį sykį panėrė ją į vandenį; ir tą pačią valandėlę gulbė pavirto puikiausia karalaite. Ji

buvo dabar dar gražesnė, negu pirma, ir su ašaromis akyse dėkojo Jonui už jos išvadavimą iš velnio nagų.

Kitą rytą senasis karalius atėjo jaunųjų sveikinti su savo visais dvariškiais, ir tas sveiki-

nimas traukėsi beveik iki pietų. Jo no draugas atėjo paskutinis; rankoje jis turėjo lazda, o ant pečių maišelį. Jonas ilgai jį bučiavo ir meldė,

kaip savo laimės kaltininką, pasilikti drauge. Bet šis palingavo galvą ir palingavęs gražiai atsakė:

— Ne, man laikas jau pasibaigė. Aš dabar tik skolą atsimokėjau. Ar dar atmeni tą numirėlį, kurį pikti žmonės buvo norėję nuskausti? Tu atidavei viską, ką turėjai, kad galėtum suteikti jam ramybę. Tas numirėlis — aš . . .

Ir jis tuojau pranyko.

Vestuves kėlė visą mėnesį. Jonas ir karalaitė labai mylėjosi, ir senasis karalius dar daug gražių dienų išgyveno. Jis sulaukė dukters vaikų, kykojo juos ant kelių ir duodavo žaisti savo lazda. O Jonas paskui liko visos šalies karalium.

Linai

Linai buvo jau visai sužydę. Gražiai mirgėjo jų mėlyni žiedų lapeliai, gležni ir ploni, tartum musių sparneliai, o gal dar plonesni... Saulė kaitino linus, debesėliai juos laistė, ir jiems buvo lygiai taip sveika ir gera, kaip esti sveika ir gera vaikui, kurį mauto ir bučiuoja motina. Po to vaikas auga dar gražesnis; taip pat ir linai.

— Žmonės kalba, — tarė linai: — kad mes gerai paderėjom, išaugom tokie dideli ir pūkūs, kad iš mūsų būsią gražios drobės. Kokie mes laimingi! Mums ir dabar gerai, paskui vėl išeis iš mūsų koks geras daiktas! Kaip linksma šildytis prieš saulę, kaip malonu nulijus lietiui! Mes laimingi, mes laimingiausi pasauly!

— Taip, taip, o kaipgi! — tarė tvoros baslys. — Jūs dar nepažįstate pasaulio, bet

mes jau žinom jį labai gerai, — žiūrėkit, kokie mes šakoti...

Paskui jis liūdnam sugirgždėjo:

Saulės šviesą vos išvysi,
Ir tuojau tau galas!

— Ne, dar ne galas! — tarė linai. — Rytoj vėl saulė kaitins, vėl lietus lis. Mes jaučiam, kad augam; mes jaučiam, kad žydime! Mes laimingiausi pasauly!

Bet štai vieną kartą atėjo žmonės, paėmė linus už viršūnių ir išrovė su šaknimis. Skaudu buvo! Paskui sumerkė juos į vandenį, lyg norėdami prigirdyti, o po to laikė juos dūmuose, lyg norėdami iškepti. Net baisu buvo!

— Ką darysi, ir laimė ne nuolat esti! — sakė linai. — Reikia truputį pakentėti, paskui išmintingesnis būsi!

Bet linams vyko vis blogiau ir blogiau. Juos mirkė ir džiovino, mynė ir šukavo — ir dar visaip juos vargino. Jie ir suprasti nebegalėjo, ką jiems darė. Galų gale jie pateko į ratelį. Ratelis pradėjo suktis, ūžti... Čia jau nieko nebegalima buvo suvokti.

— Mes buvom labai laimingi! — galvojo jie, kentėdami tas kančias. — Reikia džiaugtis buvusią laime!.. Reikia visados patenkintiems būti. Oi!..

Jie kartojo tai ir patekę į stakles — kartojo tol, kol išaudė iš jų drobę. Visi linai, aliai vienas, pakliuvo į tą drobės kšnelį.

— Tiesog nematytas daiktas! Niekumet nebūtumom tikėję! Kaip delto mums vyksta! Daug išmanė tas baslys sakydamas, kad jau galas! Ne, ne galas, tik pradžia! Tikrai nuostabu! Jei mums ir teko kiek pavargti — tai tas niekis, užtat iš mūsų išėjo geras daiktas. Laimingesnių už mus visam pasauly nėra! Kokie mes dabar pasidarėm stipri ir ploni, kokie balti ir ilgi! Juk tai kur kas geriau, negu būti paprastiems augalams, nors ir su žiedais. Augalų niekas nežiūri, niekas jais nesirūpina, vandens jie tegauna tik lietui palijus. Dabar kas kita! Apie mus nuolat vaikščioja, stengiasi vis įtikti: kiekvieną rytą mergaitė mus apverčia, kiekvieną kartą mus palaisto. Pati klebono sesuo mus išgyrė ir pasakė, kad visoje parapijoje geresnės drobės nėra. Kas laimingesnis gali būti už mus!

Bet štai drobę parnešė namo ir ėmė ją karchyti. O, kaip tuomet ją karpė ir draskė, kaip ją baisiai badė adatomis! Ką besakysi, malonumo buvo ten nedaug! . . Užtat iš tos drobės išėjo dvylika porų skalbinių, tų skalbinių, apie kuriuos paprastai draugijoje nekalba, bet kurie reikalingi kiekvienam žmogui. Taip, dvylika porų. Išėjo iš tos drobės.

— Štai kada išėjo iš mūsų naudingas daiktas! Tai štai kam mes buvom skirti! Kada gali būti didesnė laimė! Tik dabar mes esam naudingi, juk taip ir turi būti, tas ir yra tikra laimė! Dabar mūsų dvylika, bet vis

delto yra vienas visas daiktas: tuzinas. Kokia laimė!

Praėjo kiek metų — skalbiniai suplyšo.

— Viskas turi galą! — tarė skalbiniai. — Zinia, mes galėtumėm dar šiek tiek laikytis, bet juk negalima reikalauti nebūto daikto!..

Marškinius sudraskė į mažus kąsnelius, į skudurus. Dabar jie manė, kad jau tikrai būsiąs galas; juos kapojo, mirkė, virė, spaudė — net jie patys negalėjo suprasti, ką jiems darė. Tik štai — iš jų pasidarė gražus baltas popieris.

— Kad nutiko, tai nutiko! — apsidžiaugė popieris. — Dabar aš dar plonesnis, negu pirma, ir dar ant manęs rašys! Ar tai ne didžiausia laimė?

Ir ant to popierio tikrai ėmė rašyti. Ir parašė ant jo gražiausias istorijas ir eiles ir tik vieną kartą, berašant, patupdė „vištą“ — tas jau, žinoma, taip pat buvo nemaža laimė! Ir žmonės klausė to, kas buvo parašyta ant popierio, o parašyta buvo labai gražiai ir išmintingai, ir tie, kurie klausė, darėsi geresni ir išmintingesni. Daug malonės buvo žodžiuose, parašytuose ant to popiero!

— O, — galvojo popieris: — apie tai aš ir svajoti nesvajojau, žydėdamas mėlynais žiedeliais lauke. Ar galėjau aš kada galvoti, kad man tektų nešti žmonėms džiaugsmą ir šviesą! Aš dabar ne labai ir tikėti noriu, nors taip tikrai yra! Viešpats Dievas žino, kad aš dariau

viską, ką galėjau, ir atlikau, kas man silpnam buvo skirta, ir už tai Jis man teikia nuolat džiaugsmus ir garbę vieną po kitos. Kiekvieną kartą, kai pradedu manyti: „štai jau man galas“, staiga pajuntu pradėjęs naują, geresnį ir gražesnį gyvenimą. Dabar, turi būti, leis mane į platųjį pasaulį, kad galėtų visi žmonės skaičiuoti. Taip tikriausiai bus! Kitaip ir negali būti! Dabar aš turiu tiek brangių minčių, kiek pirma turėjau mėlynų žiedelių. Sakykite, kas laimingesnis pasauly už mane!

Bet popieriui nelemta buvo keliauti po pasaulį: jį atidavė į spaustuve, ir ten iš to, kas buvo ant jo parašyta, atmušė knygą, ne vieną knygą, bet tūkstančius. Tos knygos pasklido po visus kraštus, ir galėjo traukti iš jų naudos daug daugiau žmonių, negu iš vieno popierio, jei jis būtų buvęs paleistas į žmones. Be to dar, popieris, eidamas per rankų rankas, būtų tuojuo suplyšęs.

— Žinoma, kad taip išmintingiausia! — nusprendė išrašytasis popieris. — Man ir į galvą nebuvo atėję! Vadinas, aš pasiliksiu namie, ir visi mane, kaip senelį, gerbs. Juk ir tikrai dabar esu visų tų knygų senelis! Daug dabar bus iš manęs naudos! Būdamas popieriu, aš nebūčiau galėjęs taip ilgai gyventi... Kiek garbės atsiminus, kad į mane žiūrėjo tas, kuris visa tai parašė... kad kiekvienas mano žodis yra jo plunksnos vaisius... O, aš laimingiausias pasauly!

Paskiau popierį surišo į vieną vietą ir įmetė į statinę, kuri buvo skalbykloje pastatyta.

— Dirbus gera pasilsėti! — tarė popieris. — Labai naudinga apsisistoti ir pagalvoti apie save. Dabar tik aš gerai supratau, kas ant manęs parašyta, o pažinti save — didelis žingsnis tolyn. Kas dabar bus iš manęs? Be abejo-jimo, turės išeiti koks geresnis daiktas — tai aš iš patyrimo žinau.

Vieną gražų rytą popierį išėmė iš statinės ir, nenorėdami atiduoti į krautuve, kad paskui juo vyniotų cukrų arba silkes, įmetė į ugnį sudeginti.

Ir visi vaikai susirinko aplink ugnį: jie norėjo pažiūrėti, kaip degs popieris. Degdamas jis labai gražiai pliūpčioja ir kilo į aukštyn, o paskui pelenuose lieka daug kibirkščių, kurios sklaidosi į visas puses: jos po vieną gęsta, ir vaikai sako, kad „tai mokiniai grįžta iš mokyklos namo“, o paskutinę kibirkštį vadina „pačiu mokytoju“. Kartais rodosi, kad kibirkščių daugiau nebebus, bet netikėtai šoksta dar viena: „galų gale mokytojas išėjo!“ šaukia tuomet vaikai.

Popieris užsidegė, ir visas tas rankraštis pradėjo liepsnoti.

— Ū! — sušuko degdamas popieris ir viską aplinkui nušvietė. Degti, žinoma, per daug ma-lonu nebuvo. Apėmus ugniai visą popierį, liepsna iškilo aukštai, aukštai, — kur kas aukš-

čiau, negu linai galėdavo iškelti savo žydinčias mėlynas galveles, ir turėjo tokį skaistumą, kokio niekumet neturėjo pati drobė. Visos parašytosios raidės pasidarė raudonos, ir visi žodžiai ir mintys pavirto liepsna.

— Dabar tiesiai į saulę lėksiu! — tarė liepsna; ir tuos pat žodžius atkartoję tūkstančiai balsų. Liepsna šoko pro kamina ir iškilo aukšty. Po orą ėmė skraidyti mažutyčiai krisleliai, nematomi ir lengvesni už pačią liepsną, iš kurios jie gimė. Jų buvo tiek pat daug, kiek linų žiedelių. Užgesus liepsnai, jie dar pašoko ant juodų pelenų, ir kur prisilietė, ten blikstelėjo aukso kibirkštis. „Vaikai pagrižo iš mokyklos, ir mokytojas išėjo paskutinis!“ Tai

buvo džiaugsmo! Ir vaikai, apstoję užgesusius
pelenus, sudainavo:

Saulės šviesą vos išvysi,
Ir tuojau tau galas!

Bet nematomieji krisleliai atsiliepė:

— Ne, galo niekumet nebus, ir tai yra nuostabiausias pasaulio daiktas! Mes tai žinom, ir todėl mes laimingi!

Bet vaikai negirdėjo nei vieno žodžio, o kad ir būtų išgirdę — vis tiek nebūtų supratus. Antra vertus, ir nereikėjo! Ne viskas vaikams naudinga žinoti!

Penkių žirnių istorija

Vienoje ankštyje buvo penki žirniai. Žirniai buvo žali, ankštis taip pat žalia, todėl jie manė, kad ir visas pasaulis žalias; suprantamas daiktas, jie kitaip ir manyti negalėjo. Augo ankštis, augo ir žirniai, visą laiką nuo vieni kitų nesi-skirdami. Saulė švietė ir šildė ankštį, lietų ją plovė ir skaidrino. Vidury buvo šilta ir gera, dieną šviesu, o naktį tamsu, — taip, kaip ir turi būti. Ir žirneliai augo ir, glūdėdami greta vienas kito, vis galvojo — juk reikia ką nors veikti.

— Argi mes čia amžinai riogsosim? — paklausė vienas iš jų; — bijau, kad bebūdami ankštyje mes visai nesukietėtume. Man vis ro-dos, kad anopus žievės kas nors yra! Tikrai kas ten turi būti. Aš taip jaučiu.

Praslinko kelios savaitės. Žirniai nugelto, ankštis — taip pat.

— Visas pasaulis gelsta! — tarė jie, ir tas pasakymas buvo visai teisingas.

Staiga kažkas juos baisiai sukrėtė. Ankštį nuraškė ir įsidėjo ją drauge su kitomis ankš-timis į kišenę.

— Dabar jau mes greit laisvi būsim! — tarė žirniai, o to jie tik norėjo.

— Norėčiau žinoti, kuriam iš mūsų teks toliausia keliauti? — tarė pats mažasis žirnelis. — Bet tą mes tuojau pamatysime!

— Kas turi būti, tas ir bus, — atsiliepė visų didžiausias žirnis.

Pliokšt! — trūko ankštis, ir visas penketas žirnelių išbiro į vaiko delną. Vaikas apsidžiaugė, kad tie žirneliai būsią jo šautuvėliui geros kulipkos. Jis beregint įsidėjo vieną žirnelį į šautuvėlį ir iššovė.

— O, dabar aš tai toli lėksiu! Gaukit mane, jei galite! — tarė jis, ir tiek jo tematė.

— Aš, — tarė antras žirnis: — aš lėksiu stačiai į saulę. Kokia ta ankštelė daili, kaip ji man tinka!

Ir tas taip pat nuzvimbė.

— O mes, kur patenkam, ten ir bemiegam, — atsiliepė kiti du žirniai. — Bet vis delto mes turime toliau iš čia važiuoti! — Ir tikrai jie netrukus nuriedėjo ir nukrito žemėn. Bet juos taip pat pakėlė ir sudėjo į šautuvėlį.

— Mes toliau dar už juos nulėksime! — gyrėsi jie.

— Kas turi būti, tas ir bus, — tarė paskutinis lėkdamas iš šautuvėlio žirnis. Jis atsimušė į seną palangės lentą ir pateko stačiai į prisamanojusį ir žemių prižėlusį plyšį. Samanos vėl susispaudė, ir žirnis ten gavo likti.

— Kas turi būti, tas ir bus! — atkartėjo žirnelis. O ant aukšto, pagubry, kur tas mažas langelis buvo, gyveno viena varginga motėriškė. Dieną ji eidavo valyti į svetimus namus juodų geležinių krosnių, malkų kapoti ir kitų

sunkių darbų dirbti. Ji buvo tvirta ir darbšti, tačiau vos-vos užsidirbdavo pramisti. Namie, mažam kambarėly, pasilikdavo jos viena duktė, kuri buvo labai silpna. Šit jau visi metai, kaip ji serga ir nenuėina nuo lovos; rodėsi, kad ji negali nei gyventi, nei mirti.

— Teks jai eiti pas savo mažąją sesutę, — sakydavo motina. — Tik aš tas dvi teturėjau, ir kaip sunku jas buvo išmaitinti! Geriausias Dievas pasidalino su manim ir pasišaukė vieną iš jų pas save. Kad nors ši man liktų! Bet Jis, matyti, nenori jų skirti, ir mano mieloji dukružė eis pas sesutę į dangų!

Bet mergaitė nėjo į dangų. Ištisas dienas ji kantriai ir tyliai gulėjo, kol motina sveti-muose namuose vargdavo dėl duonos kąsnelio.

Atėjo pavasaris, ir vieną rytmetį, motinai besiruošiant eiti prie darbo, saulė nepaprastai skaisčiai ir meiliai pažvelgė pro langelį. Jos spinduliai nušvietė varguolių kambarėlį, ir ligonis įsmeigė akis į apatinį lango stiklą.

— Kas ten už stiklo toks žalias? Aure juda nuo vėjo!

Motina prėjo prie lango ir pusiau jį pravėrė.

— A! — tarė ji: — tai žirnelis . . . Žiūrėkit, jis auga iš sienos! Kaip gi jis galėjo patekti į tą plyšelį? Štai, ir tu dabar turėsi mažą darželį!

Ji pritraukė ligonio lovą arčiau prie lango, kad ji galėtų žiūrėti į augantį žirnelį, pati išėjo prie darbo.

— Motut, man rodosi, kad aš išgysiu! — tarė vakarė mergaitė: — saulė šiandien taip meiliai mane šildė! Mažutis žirnelis taip gražiai auga! Gali būti, ir aš pasitaisysiu, išlipsiu iš lovos ir eisiu prieš saulutę šildytis!

— Duok Dieve! — tarė motina; bet ji netikėjo, kad taip būtų. Tačiau ji pririšo augalėlį prie rykštelės, kad vėjas jo nenulaužtų, ir ištiesė vieną siūlą nuo lango apačios ligi viršaus, kad paaugęs stiebelis galėtų aplink jį raizgytis. Taip ir buvo. Kiekvieną dieną stiebelis žymiai kilo ir raizgėsi aplink siūlelį.

— Aure mūsų žirnelis jau ima žydėti! — tarė vieną rytą priėjusi prie lango motina.

Nuo to laiko ir ji ėmė tikėti, kad dukrelė vėl pagysianti. Ji jau buvo pastebėjusi, kad jos mergaitė paskutinį laiką pasidarė truputį

smagesnė, ir jau kelinta diena, kaip ji pati pasikelia iš lovos ir žibančiomis akutėmis žiūri į savo mažąjį žirniukų darželį.

Po savaitės ligonis jau tiek buvo pagerėjęs, jog visą valandą išlipus nebegrižo į lovą. Linksma ir laiminga, ji šildėsi prieš saulutę. Langas buvo atviras, o už lango pureno prazydęs baltai raudonais žiedais žirniukas. Mergaitė iškišo pro langą galvelę ir atsargiai pabučiavo raudoną žiedelį. Ta diena jai buvo tikra šventė.

— Pats Dievas čia atsiuntė ir išaugino tą žirnelį, kad paguostų ir palinksmintų tave, mie-loji dukrele, o kartu pradžiugintų mano užlūžusią širdį! — tarė nušvitusi motina ir, pažvelgusi į žolyną, nusišypsojo, tartum tas žolynėlis būtų buvęs koks Danguaus angelas.

O kas atsitiko kitiems žirneliams?

Pirmasis, — tas, kuris išlėkdamas sakė: „gaukit mane, jei galit“, įkrito į riną, o iš ten pateko į balandžio gurklį.

Du žirniai tinginiai, kurie tenorėjo atsigulę miegoti, taip pat netoli nukeliavo: juos, lygiai kaip anuos, sulesė karveliai, o juk ir iš to šiokia tokia nauda yra. Bet ketvirtasis, kuris buvo ketinęs pasiekti pačią saulę, tas tik į griovį įkrito. Bemirkdamas kelias savaites su-trose, jis baisiai išpurto.

— Kaip aš delto suriebėjau, — tarė tas žirnis. — Galop gausiu plyšti, o jau geresnio

likimo, be abejo, negalės susilaukti joks kitas
mano brolis. Iš visų penkių ankšties žirnių,
šiaip ar taip, aš visų žymiausias.

Ir sutrų griovys su juo sutiko.

O aukštai, pastogėje, prie lango stovėjo
nušvitusiu veidu mergaitė; jos raudoni skruostai
rodė, kad ji jau sveika. Ji sudėjo savo baltas
rankutes ir dėkojo Dievui už tokį stebuklingą
žiedelį.

— Bet man, — tarė griovys, — tai geriau
patinka išpurtusis žirnis.

Biaurusis ančiukas

Gražu buvo už miesto. Vasara buvo puiki; laukuose geltonavo rugiai, žaliavo avižos; šienas pievose gulėjo sudėtas į kupetas. Gandras ilgakojis stypčiojo varlinėdamas ir kažin ką kalbėjo egiptietišškai; tos kalbos jis buvo išmokęs iš savo motinos. Aplink laukus ir pievas žaliavo dideli miškai, o tuose miškuose telkšojo daugybė pelkių ir gilių ežerų. Tikrai gražu ir malonu buvo už miesto!

Ant kalnelio, paskendę saulės spinduliuose, margavo seni dvaro rūmai, apkasti giliais grioviais. Nuo rūmų sienų ligi pat vandens augo dideliausi krūmai varnalėšų, tokie aukšti ir tokiais plačiais lapais, jog po kaikuriais iš jų galėjo vaikai stovėti. Čia buvo taip tylu ir ramu, kaip didžiausiame miško tankumyne. Čia savo gūžtoje, po varnalėšais, tupėjo jauna artis ir

perėjo ančiukus. Tupėti antelei čia labai pakyrėjo. Laukti galo sunku jai buvo ypač dėl to, kad ją retai kas telankė. Kitos antys mėgo labiau plaukyti po vandenį, nekaip tupėti po varnalėšais ir kvarksėti su ja.

Pagaliau kiaušiniai pradėjo kaltis po vienas kito. „Pil pil“ sučiepsėjo gūžtoje, ir iš kiekvieno kiaušinio pasirodė galvutė.

— Kvar! kvar! — sukvarksėjo antis, ir visi ančiukai susirinko aplink ją po žaliais lapais ir ėmė dairytis į visas puses. Žinodama, kad žalia spalva sveika akims, motina leido jiems dairytis, kiek tik jie norėjo.

— Koks delto didelis tas pasaulis! — stebėjosi visi ančiukai.

Iš tikrųjų, dabar jiems buvo daug plačiau vietos, nekaip pirmiau kiaušiniuose.

— Jūs manote, kad čia jau visas pasaulis? — sako motina: — kur čia! Jis traukiasi dar daug toliau, kaip į aną pusę sodo, tiesiai į klebono lauką, bet ten ir aš pati dar nesu buvusi. Ką, ar visi jūs dabar čia esate? — klausė ji ir pasistojo. — Ne, dar ne visi, pats didysis kiaušinis tebėra sveikas. Kada gi bus jau galas? Veikiai aš visai nebeteksiu kantrybės!

Ir vėl ji atsitūpė.

— O ką? kas girdėti? — paklausė senė antis, atėjusi jos aplankyti.

— Štai vieno kiaušinio, kad žinotum, negaliu įveikti! — skundėsi perekšlė: — vis ne-

sikala . . . Užtat pažiūrėk, kokie kiti: ar buvai mačiusi bent kartą tokių gražių ančiukų? Visi jie — gyvas tėvas, o jis, netikėlis, ir aplankyti manęs nenori.

— Duok man pažiūrėti tą kiaušinį, kuris nesikala, — tarė senė antis. — Tikėk manim, tai bus kalakuto kiaušinis! Taip ir mane kartą apgavo. Turėjau tada vargo su tais kalakučiais: jie baisiai bijo vandens! Aš niekaip negalėjau įsikviesti jų į vandenį; kvarksėjau, kvarksėjau — ir niekas negelbėjo. Parodyk man tą kiaušinį! . . Gi kaip, kalakuto! Mesk jį ir geriau pamokyk kitus plaukyti.

— Ne, patupėsiu dar truputį, — atsakė jauniklė antis. — Tiek tupėjau, galiu dar kelias dienas patupėti.

— Kaip sau nori! — atsakė senė antis ir nuėjo.

Galų gale ir didysis kiaušinis trūko. „Pil pi!“ sučiepsėjo ančiukas ir išriedėjo iš kiaušinio. Tik koks buvo didelis ir biaurus! Antis, pažiūrėjusi į jį, tarė:

— Koks didelis ančiukas! Visai nepanašus į kitus! Ar nebus jis tiktai kalakučiukas? Tai mes tuoj pamatysim! Turės jis man įlįsti į vandenį, kad ir pačiai tektų stumte įstumti.

Kitą dieną oras buvo puikus, saulė švietė varnalėšus. Antis su visa savo šeima nusileido į upelį. Pūkšt į vandenį. „Kvar, kvar!“ pasaukė, ir visi ančiukai paskui vienas kitą

suvirto į upelį. Vanduo apliejo jiems galvas, bet jie tuojuo iškilo į viršų ir gražiai ėmė plaukti. Kojytės pačios dirbo. Net biaurusis pilkas ančiukas, ir tas nuplaukė kartu su visais.

— Ne, čia ne kalakučiukas, — tarė motina: — žiūrėk, kaip jis puikiai dirba kojytėmis ir kaip tiesiai plaukia! Ne, jis tikras mano vaikas... Tiesą sakant, jis ir labai gražus, reik tik gerai įsižiūrėti. Kvar! kvar! sekite paskui mane, vaikučiai, aš jums parodysiu platųjį pasaulį, nuvesiu jus į paukštiną; tikrai nesitolinkit nuo manęs, kad jūsų kas nesumin-dytų, o labiausiai saugokitės kačių!

Ir jie atėjo į paukštiną. Tenai buvo tuo metu pakilęs didelis triukšmas: dvi šeimos pešėsi del ungurio galvos, kuri galų gale teko katei.

— Žiūrėkite, taip tat visumet esti šiame pasaulyje, — tarė senė antis ir pasikasė snapą — ji ir pati norėjo ungurio galvutės.

— Eikite dabar toliau ir gražiai pasveikinkite aną seną antį: ji čia yra vyriausia. Ji Ispanijos kilimo ir todėl tokia drūta. Matote, jai ant kojos raudonas raikštelis — tai neapsakomai gražu; tai yra didžiausia garbė, kurią gali įgyti antis. Vadinas, bijo, kad ji neprapultų. Ta žymė jai duota, kad galėtų ją pažinti ir žmonės, ir gyvuliai. Bet eikite toliau ir nerieskite kojyčių į vidų; gerai išauklėtas ančiukas kečia jas kiek galėdamas plačiau,

kaip tėvas ir motina. Šitaip, žiūrėkit! O dabar palenkite galvas ir tarkite: „kvar!“

Jie taip ir padarė. Kitos antys skersai žiūrėjo į juos ir garsiai kalbėjosi: „Štai dar vienas pulkas, lyg be jų čia mūsų maža būtų! O vienas koks dar negražus! Mes to nesikešime!“ Ir tuoju viena antis prilėkusi įžnybo jam į kaklą.

— Labai prašau jo neskausti! — tarė motina: — juk jis niekam nieko nedaro.

— O kam jis toks didelis ir visai nepa-
našus į kitus, — atšovė įžnybusi jam antis: — gerai reikia jį apžnaibyti.

— Jos labai gražūs vaikučiai, — atsiliepė senė antis su raikšteliu aplink koją: — tiktai vienas nenusisekė. Ar negalima būtų jo perdirbti?

— Tai negalimas daiktas, poniute! — atsakė motina. — Tiesa, jis negražus, bet labai gero būdo ir plauko taip pat gerai, kaip ir kiti, ir dar geriau, turiu pasakyti, už kitus. Aš manau, kad ilgainiui jis kiek pamažės ir susilygins su kitais; jis perilgai išbuvo kiaušinyje ir todėl išėjo toks nedailus. — Ir motina pakasė ančiukui nugarėlę ir suglostė plunksnes. — Be to, — pridėjo ji, — jis yra antinas, ir jam gražumas nereikalingas . . . Aš manau, jis bus labai stipras ir toli nueis.

— Kiti vaikeliai labai gražūs, — tarė ispanė: — būkite kaip namie, o jei rastumėt ungurio galvelę, ją galite man atnešti.

Ir jie ten buvo, kaip namie. Bet tą ančiuką, kuris paskutinis išriedėjo iš kiaušinio ir buvo toks negražus, visi pešė ir juokėsi iš jo. Jį stumdė ir žnaibė ne tik antys, bet ir vištos. „Perdidelis!“ tvirtino visi, o kalakutas, — gimęs pentinuotas ir del tos priežasties statęsis paukščių karaliumi, — išsipūtė, kaip laivas visas bures iškėtes, pribėgo prie ančiuko, ką sumurmėjo ir iš piktumo, kaip vėžys, paraudo. Nelaimingas ančiukas nežinojo, kur gyvas dingti. Jam buvo skaudu ir griaudu, kad jis toks biaurus ir visi paukščiai iš jo juokiasi.

Taip praėjo jam pirmoji diena, bet toliau dar prasčiau buvo. Nelaimingąjį ančiuką varė visi nuo savęs. Net seserys ant jo pyko ir nuolat sakė: „Kad bent katinas tave pagautų, tokį biauzybėl!“ Motina taip pat neiškentė kartą nepasakiusi: „Pasitrauktum kur nors atokiau!“ Ir antys jį žnaibė, vištos kapojo, mergaitė, kuri lesino paukščius, spardė jį kojomis.

Galų gale ančiukas nebeiškentęs skrido per tvorą. Maži paukšteliai išsigando ir pakilo iš krūmų. „Vis tat del to, kad aš toks biaurus,“ tarė sau ančiukas ir užsimerkė, bet nesiliovė bėgti toliau, kol pribėgo didelę balą, kur gyveno laukinės antys. Čia jis ištupėjo visą naktį; buvo nuliūdęs ir po tos kelionės labai pavargęs.

Ryto metą laukinės antys pakilo ir pastebėjo nematytą svečią. „Koks čia būtų paukštis?“

— klausė jos. Ančiukas linkčiojo į visas puses ir kaip mokėdamas kiekvieną sveikino.

— Neregėtas tavo biauromas! — badė jam akis laukinės antys: — bet mums būtų vis tiek, kad tik neįsigeistum kurios mūsų antelės vesti.

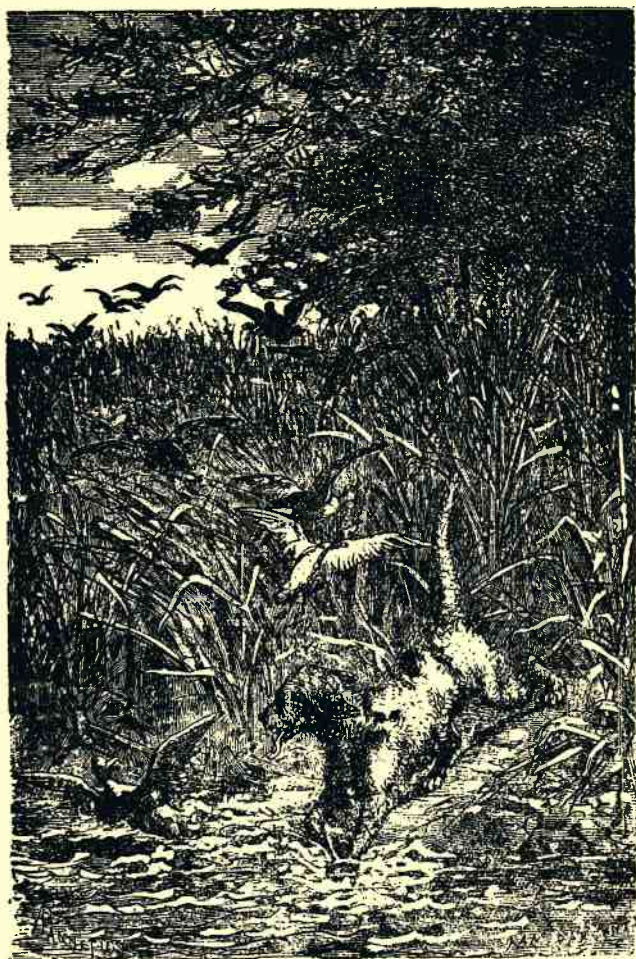
Vargšas! jis nei galvoti negalvojo apie pačias. Jis vieno daikto tenorėjo: kad jam leistų gulėti meldose ir gerti balos vandenį.

Taip išstupėjo jis ten dvi dienas. Tuomet atskrido du laukiniai žąsinai; jie buvo dar neseniai išriedėję iš kiaušinio ir todėl labai drąsūs.

— Klausyk, drauge! — tarė jie: — tu toks biaurus, jog negali mums kliūti; ar nenorėtum kartais skristi su mumis kur pasižmonėti? Čia netolimais yra kita pelkė, kur gyvena kelios grakščios ir meilios žaselės, visos jos netekėjusios ir moka gražiai gagenti. Tu gali ten rasti sau laimę, nors ir ne labai dailus esi.

„Pykšt! pokšt!“ šovė kas tuo tarpu, ir abudu žąsinėliai krito negyvi į maldas; nuo jų kraujo paraudo vanduo. „Pykšt! pokšt!“ šovė vėl, ir visas būrys žąsų pakilo iš meldų.

Paskiau dar labiau ėmė šaudyti. Buvo didelė medžioklė. Medžiotojai turėjo apsiautę visą balą; kaikurie buvo įlipę net į medžius, išaugusius pabaly. Mėlsvi dūmai, kaip koks debesėlis, slinko pro didelius medžius ir nyko toli už balos. Į balą atbėgo medžiotojų šunys: pūkšt, pūkšt! — nendrės ir viksvos linko į

visas šalis, o vargšas ančiukas vos gyvas buvo iš baimės. Norėdamas pakišti galvą po sparneliu, jis truputį pasijudino ir išvydo priešais baisiai didelį šunį; jam liežuvis buvo visas išlindęs, ir akys degte degė. Jis prasižiojo ir buvo besiekias savo baisiais dantimis griebti ančiuką, bet . . . šlėpt, šlėpt! nubėgo atgal, neliesdamas paukštelio.

— Dievui dėkui! — tarė ančiukas ir atsibuso lengviau: — aš toks bjaurus, jog nei šuo nenori manęs imti.

Ir jis prisigūžęs ištupėjo nendrėse visą laiką, kol pro jo ausis švilpė šatrai ir pykšėjo po vienas kito šūviai.

Tik vakarop viskas nutilo; bet ančiukas vis dar nedrįso pakilti: palaukė dar kelias valandas, paskui atsargiai apsidairė aplinkui ir leidosi bėgti, kiek kojos nešė. Tekinas bėgo per laukus ir pievas; staiga pakilo tokia audra, jog sunku buvo toliau bėgti.

Iki nakties pribėgo stovinčią vieną trobelę. Trobelė buvo tokia sena, jog pati nežinojo, į kurį šoną virsti, ir dėl to tebestovėjo. Audra taip baisiai siautė, jog ančiukas turėjo pritūpti, kad vėjas jo nenuneštų. Oras ėjo vis blogyn ir blogyn. Galų gale pastebėjo, kad trobelės durys nušoko nuo vieno kablio ir taip persikreipė, jog pro tarpą galima buvo įlįsti į vidų. Ančiukas taip ir padarė.

Trobelėje gyveno viena senelė, kuri turėjo vištytę ir katiniuką. Katiniuką ji vadino „sūneliu“;

tas mokėjo murkti, gražiai į viršų riesti kuprą ir net žiežerbas leido; bet tam reikdavo jį paglostyti aukštyn, prieš plaukus. Vištytės buvo

visai mažos, trumputės kojytės, ir todėl senelė ją vadino latuke; vištytė dėjo gerus kiaušinius, ir senutė mylėjo ją, kaip tikrą vaiką.

Rytą svetimąjį ančiuką tuoj pastebėjo: katinėlis sumurksėjo, vištelė sukudaksėjo.

— Kas atsitiko? — paklausė ir apsidairė

senutė. Ji neįmatė, ir jai pasirodė, kad tas ančiukas bus kokia paklydusi riebi antis.

— Tai bent radinys! — tarė ji: — dabar man bus ir ančių kiaušinių. Kad tik jis nebūtų antinas! Reik ištirti.

Ir senelė ėmė lesinti ančiuką ir laukti kiaušinių, bet tas kaip nededa, taip nededa. Katinas namuose buvo ponas, o vištytė — ponija. Jie kitaip nesakydavo, kaip: „Mes ir visas pasaulis!“ nes tarėsi atstoja visą pusę pasaulio ir net jo gerąją dalį. Ančiukas galvojo, kad gali būti ir kitaip manoma, bet vištytė su tuo netiko.

— Ar tu gali kiaušinius dėti? — klausė ji.

— Ne.

— Tai geriau sveikas tylėk!

O katinas klausė:

— Moki tu riesti į viršų nugarą, murkti ir žiežerbas leisti?

— Ne.

Tad nérko tau neikištis, kurišmintingieji kalba!

Ančiukas glūdėjo kertelėje ir buvo labai nesmagus. Bet tuo tarpu į trobelę įsiveržė srovė lauko oro ir švystelėjo saulutė. Ančiukas baisiai panoro paplaukyti ir neiškentęs pasisakė vištelei.

— Mat dar ko prasimanys? — klausė ji. — Tu nieko neveiki, ir lenda tau į galvą visoki niekai. Dėk kiaušinius arba murk, — tad ir išrūks tie niekai iš galvos.

— Bet kaip gera plaukyti po vandenį! — sakė ančiukas. — Kaip malonu pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršuj galvos.

— Tai bentrado malonumą! — tarė vištaitė. — Ar tau galva atšalo? Štai klausk katinėlio — žiūrėk, koks jis išmintingas, kito tokio aš niekur nesu mačius, — paklausk jo, ar mėgsta jis plaukyti ir nardyti vandeny. Apie save jau nekalbu. Galop klausk ir senutės, mūsų ponios, — išmintingesnės už ją visam pasauly nerasi, — ji tau pasakys, ar jai gera pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršuj galvos.

— Jūs nesuprantate manęs! — tarė ančiukas.

— Mes tavęs nesuprantam? Sakykit jūs man! Iš kur tu toks atsiradai, kas gali tave suprasti? Gal kartais tau rodosi, kad esi protingesnis už katiniuką ir mūsų poniją? Apie save aš jau nekalbu!.. Tu čia mums perdaug nesipūsk, vyruti, ir dėkok Aukščiausiam už visas gerybes, kurias čia radai! Ar tu nepatekai į šiltą trobą, į gerą draugiją, kur yra ko pasimokyti? Bet tu — plepas, su tavim nemalonu turėti reikalo. Tikėk, labai aš trokštu tave atvesti į gerą kelią. Tegu aš tau sakau nemalonių dalykų, bet taip geri draugai tedaro. Verčiau dėk kiaušinius arba mokykis murkti ir žiežerbas leisti!

— Matyti, geriausia bus man iš čia kraustytis, — tarė ančiukas.

— Laimingos kelionės! — atsakė vištytė.

Ir ančiukas pabėgo. Jis plaukė ir nardė vandeny, bet visi paukščiai žiūrėjo į jį su paniekinimu, kad jis toks biaurus.

Atėjo ruduo. Miške medžių lapai pagelto ir pajuodavo; vėjas pagriebęs kėlė juos aukštyn ir nešiojo po orą. Ėmė šalti. Sniego debesiai apklojo dangų ir kabėjo žemai, o ant tvoros tupėjo varnos ir nuo šalčio krankė: „Kran! kran!“ Vien galvojant apie visą tą, jau šalta darydavos. Vargšui ančiukui buvo visai nejauku.

Vieną vakarą, — tik nusileidus saulei, — iš miško išskrido visas būrys didelių gražių paukščių. Tokių gražių ančiukas niekados dar nebuvo matęs. Jie buvo, kaip sniegas, balti ir turėjo ilgus lieknus kaklus: tai buvo gulbės. Išskėtusios savo ilgus gražius sparnus, jos kažin kaip nuostabiai suriko ir surikusios nušvilpė, nuūžė tolyn. Atvykusios iš šaltų kraštų, keliavo jos dabar per mėlynąsias jūres į šiltuosius. Jos skrido aukštai aukštai, ir vargšas ančiukas, žiūrėdamas į jas, jautė kažin kokią labai nepaprastą jausmą. Jis apsuko vandeny ratą, ištiesė aukštyn į jas savo kaklą ir staiga taip garsiai ir keistai suriko, net pats išsigando. Jis negalėjo užmiršti tų puikiųjų, laimingųjų paukščių ir, išnykus jiems iš akių, pasinėrė į pat dugną, vėl išnėrė ir išnėręs ilgai negalėjo, sujaudintas, atsikvošėti. Jis nežinojo, kokie tie paukščiai, nežinojo, kur jie skrenda, bet taip jam patiko,

kaip niekas kitas pasaulyje. Nei kiek jiems nepavydėjo; ir ar galėjo jam bent į galvą ateiti, kad ir jis būtų toks pat gražus! Nelaimingas, biaurus ančiukas būtų kažin kaip patenkintas, kad bent antys jo nevarytų savo tarpo.

O žiema baisiai kokia šalta buvo! Kad vanduo neužsaltų, ančiukas turėjo beveik be poilsio plaukyti; bet po kiekvienos nakties plotas, kur jis plaukiojo, ėjo mažyn ir mažyn. Tada taip kietai šalo, net ledas traškėjo; ančiukui reikėjo be atvangos savo kojytėmis dirbti, kad likusi aketė visai neužsirauktų. Galų gale visai pailso, išsitiesė ir įšalo į ledą.

Ryto metą į tą vietą atėjo ūkininkas. Pastebėjęs ančiuką, jis pramušė savo klumpėmis ledą, ištraukė jį ir parnešė namo pačiai. Ten ančiukas vėl atsigavo.

Vaikai norėjo su juo pasiausti; ančiukas išsigando, bijojo, kad nepadarytų jam ko pikto, ir stačiai šoko į pieno puodynę. Pienas tykštelėjo į visas puses, šeimininkė tik rankas susiėmė, o ančiukas iš tos baimės šoko į indą su grietine, paskui į statinę miltų ir iš ten išsiritęs toks baisy, net pats į save buvo nepašaus! Koks klyksmas pakilo tada troboje! Šeimininkė su pagaikščiu vijosi vainodama ančiuką; vaikai rėkdami ir šaukdami bėgiojo paskui jį, versdami vienas kitą. Laimė dar, kad durys buvo atdaros: ančiukas spruko pro gulėjusius priemenėj žabus ir parvirto į sniegą,

kuris buvo neseniai pasnigęs. Buvo privargęs, nebegalėjo nei iš vietos pasikelti.

Sunku būtų pasakoti visas tas nelaimės ir vargas, kuriuos teko iškentėti nelaimingajam ančiukui per visą tą žiauriąją žiemą. Kai saulė vėl ėmė šildyti žemę, jis buvo jau baloje, tarp meldų. Giedojo viefversėliai; vėl buvo grįžęs pavasaris.

Staiga ančiukas pasijuto, kad jo sparnai labai sustiprėjo, suplasnojo jais ir nušvilpė tolyn. Nei nepasijuto atsidūręs dideliame sode, kur žydėjo obelės ir kvepėjo alyvos, palenkusios savo žalias šakeles į vingrųjį upelį. Čia buvo taip gražu, taip kvepėjo pavasariu! Ir štai iš tankių medžių pasirodė trys puikios, baltos gulbės; jos mosavo sparnais ir gražiausiai plaukė vandeniu. Ančiukas pažino tuos nuostabiuosius paukščius, ir jam kažin ko labai pailgo.

— Skrisiu aš į juos, į tuos paukščių karalius. Jie mane užmuš, kad aš toks bjaurus — išdrišau prie jų artintis. Bet tegu muša! Verčiau tegu jie mane užmuša, nekaip kentėti čia ančių žnaibymą, vištų kapojimą, paukštininkės stumdymus ir visus žiemos vargus.

Ir jis virto į vandenį ir nusuko tiesiog į puikiasias gulbes; tos jį pastebėjo, suplasnojo sparnais ir šoko plaukti priešais.

— Muškit mane! — tarė vargšas ir, palenkęs galvą į vandenį, laukė galo.

Bet ką gi jis pamatė skaidriam vandeny? Savo paties paveikslą, tik nebe pilko bjauraus paukščio, bet baltos gražios gulbės.

Ne bėda gimti ančių tarpe, kad tik būtum iš gulbės kiaušinio.

Dabar jis net džiaugdamasis minėjo tuos vargus, kuriuos pirma gavo išvargti. Po tiek vargų jis dabar dar geriau galėjo jausti ir pažinti savo netikėtą laimę ir visą tą garbę, kurioje dabar buvo. Didelės gulbės plaukė aplink jį ir mielavo savo snapais.

Tuo kartą į sodą atėjo keli vaikai; jie ėmė mėtyti į vandenį duoną ir grūdus, o jauniausias sušuko: „Štai nauja gulbė!“

— Tikrai, atskrido nauja gulbė! — džiaugėsi kiti ir plojo delnais, šokinėdami iš džiaugsmo; paskui nubėgo pas tėvą ir motiną, vėl sugrįžo atsinešę duonos ir pyrago, vėl mėtė į vandenį, sakydami: „Naujoji — gražesnė už visas! Tokia

jauna ir tokia graži! Ir senės gulbės nulenkė prieš ją savo galvas.

Ji baisiai susigėdo ir — paslėpė galvą po sparnu. Ji pati nežinojo, ką daryti; buvo net per daug laiminga, bet visai nesididžiavo, nes gera širdis didybės nežino. Ji galvojo, kaip ją pirma stumdė ir kiekvienas juokėsi, o dabar visi sako, kad ji gražiausia iš visų gražiausiųjų paukščių. Net alyvos lenkė jai savo šakeles, o saulė švietė taip šiltai, taip skaisčiai. Tada ji suplasnojo sparnais, ištiesė savo lieknąjį kaklą ir džiaugsmingai sušuko: „Tikrai, tokios laimės, būdama biauriu ančiuku, anais laikais aš nei sapnuoti nesapnavau!“

Rožė nuo Homero kapo

Visos Rytų dainos dainuoja apie lakštingalos ir rožės meilę. Tyliomis žvaigždėtomis naktimis sparnuotas giesmininkas čiulba savo giesmeles kvepiančiai gėlelei, pavergusiai jo širdį.

Netoli Smirnos, aukštųjų platanų pavėsyje, ten, kur pirkliai, apkrovę prekėmis, varo savo kuprius, ištiesusius ilgus kaklus ir sunkiai žengiančius šventąją žemę, mačiau kartą žydintį rožių kerą. Tarp aukštų medžių skraidė laukiniai balandžiai; jų sparnai saulės spinduliuose blizgėjo ir, kaip perlai, mainėsi.

To kero pražydo viena rožė, gražesnė ir skaistesnė už visas kitas, ir jai lakštingala čiulbėjo savo meilės ilgesį. Bet rožė tylėjo; ramos lašas, tarsi pasigailėjimo ašara, pakibo ant jos žiedo, ir rožės šakelė nusviro ant kažkokių didelių akmenų.

— Čia ilsisi didžiausias pasaulio dainius! — prabilo rožė. — Šitam kapui aš noriu kvepėti. Ant jo aš bersiu savo lapelius, kuriuos nupūs vėjas. Iliono*) dainius pavirto žemę, ir iš tos žemės aš pati išaugau. Rožė nuo Homero kapo perdaug šventa, kad galėtų žydėti paprastam paukšteliiui.

*) Ilionas — kitas Trojos vardas, labiau vartojamas poetų. *Vert.*

Nelaimingas paukštelis čiulbėjo, čiulbėjo ir pagaliau vargšas visiškai nusičiulbėjo.

Su savo kupriais, apkrautais prekėmis, ir su juodaisiais vergais atvyko pirklys. Mažas pirklio sūnus rado nebegyvą paukštelį ir įkasė mažą dainių į didžiojo Homero kapą. Vėjas pūtė, ir rožė siūbavo.

Atėjo vakaras, rožė suglaudė savo lapelius ir užmigo. Ir štai kokį sapną ji sapnavo:

Buvo graži saulėta diena; atkeliavo būrys žmonių, norėjusių pagerbti Homero kapą.

Tarpe jų buvo dainius iš šiaurės, iš rūkų ir šalčių šalies; nuskynė jis rožę, gražiai įdėjo į knygą ir išsivežė į kitą pasaulio pusę, į savo tolimą tėvynę. Rožė begulėdama knygoje suvyto, o dainius, pagrižęs į tėvynę, atskleidė knygą ir tarė: „Štai rožė nuo Homero kapo!“

Štai kokį sapną rožė užmigusi sapnavo.

Pabudo ji ir susiūbavo nuo vėjo. Rasos lašas nuriedėjo nuo jos lapų ant dainiaus kapo.

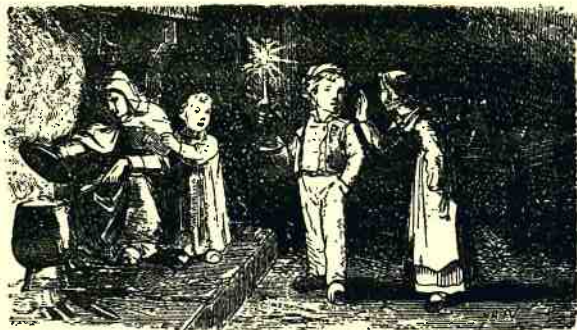
Patekėjo saulė, ir rožė sužydo dar puikiau.

Diena buvo kaitri, tvanki, ir rožė vis dar tebeaugo savo karštojoj Azijoje.

Staiga ji išgirdo artinantis žmonių žingsnius. Atvyko iš svečios šalies keleiviai, kurie buvo prisisapnavę rožei; tarp jų buvo ir dainius iš šiaurės. Nuskynė jis rožę, pabučiavo ir išsivežė į savo tėvynę, į rūko ir šalčio kraštą.

Tarsi mumija, guli rožė jo Iliadoje ir girdi,
tartum per sapną, dainių atskleidžiant knygą ir
sakant: „Štai rožė nuo Homero kapo!“

Žvakės

Buvo sau didelė vaško žvakė, kuri puikiai žinojo savo vertę.

— Aš esu iš vaško gimęs, — dažnai sakydavo ji. — Aš duodu šviesos daugiau ir degu ilgiau, kaip kita kokia žvakė. Man vieta sietyne arba sidabro žvakidėje.

— Bepigu tokiai gyventi, — atsiliepė taukinė žvakė. — Aš pati esu lieta vienu taukų, bet vis delto galiu pasigirti, kad nesu iš skatikinių žvakių, kurių knatus tedažo po du kartus į žvaktaukius. Mane net aštuonius kartus dažė, todėl aš tokia ir drūta. Aš patenkinta! . . . Ką čia besakyti, — maloniau ir poniškiau iš vaško būti, bet juk niekas pats sau likimo nesilemia. Vaško žvakės patenka į krištolo sietynus, o aš į virtuvę tepateksiu. Bet ir virtuvė nėra bloga vieta: ji visus namus peni.

— Yra svarbesnių daiktų už valgi! — tarė vaško žvakė: tai gera draugija. Matyti kitus žibant ir pačiai žibėti — štai kur geriausia pasaulyje dalis! Šį vakarą mieste bus pokylis — tuojau ateis manęs paimti ir visų mano draugų.

Vos spėjo tai pasakyti, tikrai kažkas atėjo ir paėmė visas vaško žvakes; bet drauge su jomis išsinešė ir taukų žvakę. Pati šeimininkė paėmė ją savo švelnia rankele ir nusinešė į virtuvę. Ten stovėjo mažas berniukas su tuščia kraitėle rankoje. Tas berniukas buvo varguolių vaikas. Geroji šeimininkė pridėjo jam į kraitelę bulbių ir dar kelius obuolius priedo.

— Štai tau, katinėli, ir žvakelė! — tarė ji. — Tavo motutė dirbdama iki vidurnakčio išsėdi — pravers jai ta žvakė.

Greta motinos stovėjo maža mergaitė. Paminiėjus motinai naktį, mergaitė linksmi sušuko: „Aš taip pat nemegosiu iki vidurnakčio! Pas mus šiandien pokylis, ir aš užsivilksiu naujais rūbais su dideliais raudonais kaspinais.“

Kaip žibėjo jos veidelis! Tai buvo džiaugsmo! Jokia vaško žvakė negali taip žibėti, kaip vaiko akutės.

— Kokia laimė matyti tokias akutes! — galvojo taukinė žvakė. — To aš niekada nepamiršiu... Tokių akių daugiau tikrai nebeteiks matyti.

Paskui žvakę įdėjo į kraitelę, užvožė, ir berniukas išsinešė sau.

— Kas dabar manęs laukia? — galvojo taukinė žvakė. — Teksiu aš pavargėliams, kurie neturės gal nei kur manęs įstatyti, o tuo tarpu vaško žvakė stovės sau sidabre ir matys pačią rinktinę draugiją. Koks turi būti malonumas šviesti tokiems dideliems ponams! Matyti, jau mano tokia nelaiminga dalis — turiu būti taukų, o ne vaško žvakė.

Ir žvakė pateko neturtingiems žmoneliams — našlei su trimis vaikučiais. Jie gyveno mažam, žemam kambarėly, tiesiai prieš didžturčių namus.

— Kad Dievas atlygintų gerajai poniai už jos dovanas! — pasakė motina. — Kokia puiki žvakelė! Ji man visą naktį švies.

Ir tą žvakę uždegė.

— Tfiu! — nusispiovė žvakė. — Kokie biau rūš tie jos degtukai! Manau, kad vaško žvakės turtinguose namuose tokiais degtukais nesvilins.

Ten, priešais, anopus gatvės, taip pat uždegė žvakes. Jos visą gatvę nušvietė; karios išsipuošusių svečių važiuo vis prie tų durų; pro langus girdėti buvo muzika.

— Pokylis prasideda! — galvojo taukinė žvakė; ir jai stojo akyse linksmas turtingosios mergaitės veidelis, skaistesnis už visų vaško žvakių šviesą. — Tokio veidelio aš daugiau nebematysiu!

Bet štai į kambarį įėjo mažutė mergaitė, jauniausia našlės dukrelė.

Ji apkabino broliukui ir seselei kaklą ir kaž ką jiems pakuštėjo, — o, tai buvo kaž koks labai labai svarbus dalykas, kurio kitaip negalima buvo sakyti, kaip tik į ausį.

— Šį vakarą — tikrai šį vakarą — turėsime vakarienei karštų bulbių!

Nudžiugusios mergaitės akutės visos žėrėjo, ir žvakelė, kuri švietė jai stačiai į veidą, pamatė jose tą patį džiaugsmą, tą pačią laimę, kurią ji buvo mačiusi turtingosios mergaitės akyse, kada ji sakė: „Šį vakarą pas mus pokylis, ir aš užsivilksiu naujais rūbais su dideliais raudonais kaspinais“.

— Argi galima karštas bulbes laikyti tokia didele laime? — stebėjosi žvakelė. — Juk šitie vaikučiai apsidžiaugė jomis ne mažiau, kaip ana mergaitė savo raudonais kaspinais.

Iš to didelio nustebimo žvakelė net čiaustelėjo, — tikriau sakant, trakstelėjo; kitaip taukų žvakės ir nemoka čiaudyti.

Netrukus atnešė bulbes ir padėjo ant stalo. Kaip jos kvėpėjo, kokios jos buvo gardžios!

Paskui vaikai gavo po obuolį, ir mažiausia mergaitė sukalbėjo maldele:

Dėkoju ir garbinu, Dieve, Tave,

Kad vėl tu pasotinai šiandien mane. Amen!

— Ar ne tiesa, mamyte, kad aš šiandien gražiai sukalbėjau maldele? — pasigyrė mažytė.

— Apie tai meldžiantis netinka galvoti, — tarė motina. — Per maldą tereikia apie mūsų Geriausiąjį Viešpatį galvoti, apie Tą, Kurs sočiai tave papenėjo.

Paskui motina suguldė vaikus, išbučiavo juos, o pati vėl atsisėdo siūti ir siuvo iki vėlai, kad uždirbtų duonos sau ir savo vaikams. Didžturčių namuose tebebuvo šviesu, ir muzika tebetrenkė, o žvaigždės vienodai skaisčiai ir maloniai švietė visų namams — kaip didžturčiams, taip ir beturčiams.

— Tikrai sakant, labai maloniai aš praleidau vakarą! — galvojo taukinė žvakė. — Ar geriau ji praleido vaško žvakės, stovėdamos sidabruose? Norėčiau apie tai išgirsti pirma, negu sudegsiu.

Ir ji prisiminė abu vienodai laimingų mergaičių veidelius, apšviestus — vieną vaško, antrą taukų žvakės.

Tai štai jau ir visa žvakių pasaka.

Nauji karaliaus rūbai

Seniai, labai seniai gyveno karalius, kuris taip mėgo taisytis, jog rūbams visus savo pinigus išleisdavo. Jis nesirūpino kareiviais, retai tevaikščiojo į teatrą, nuolat tik važinėjosi po miestą, kad visi matytų, kaip jis gražiai apsitašęs. Kiekvienai valandai jis turėjo tam tikrus rūbus, ir, kaip apie kitus karalius kalbėdavo, kad jie taryboje, taip apie tą sakydavo: „karalius velkasi naujus rūbus“.

To karaliaus sostinėje virė triukšmingas, linksmas gyvenimas; kasdien privažiudavo ten daugybės žmonių iš svetimų žemių. Kartą atvažiavusiųjų tarpe buvo du apgavikai: jie dėjosi audėjais ir sakėsi moką austi tokį audeklą, kurio niekur kitur nepamatysi, ir kad pasiūti iš to audeklo rūbai esą ne tik nepaprastai gražios spalvos ir raštų, bet dar turi vieną nepaprastą ypatybę: jie nematomi tiems žmonėms, kurie neverti jų turimos vietos arba perdaug kvaili.

— Kad taip man įsitaisius tokius rūbus! — galvojo karalius. — Jais apsivilkęs, aš tuojau pažinčiau, kas mano karalystėje vertas tą arba kitą vietą turėti, kas nevertas; galėčiau taip pat atskirti protingus nuo mulkių. Taip, būtinai aš turiu tokius rūbus pasisiūdinti!

Ir tiems apgavikams tuojau jis davė nemaža pinigų, kad netrukdami pradėtų darbą.

Tariami audėjai pastatė dvejas stakles ir ėmė riesti, skietus dėti, pakojas mindyti, muštuvais pyškinti, bet iš tikrųjų jų staklės buvo

tuščios. Jie tuoju pareikalavo geriausių šilkų ir auksinių siūlų, bet tuos šilkus ir siūlus susikimšo į kišenes, o patys iki vidurnakčio tuščiose staklėse sėdėjo.

— Norėčiau pažiūrėti, ar daug jie išaudė, — tarė sau karalius, bet jį baidė mintis, kad mulkis

arba nevertas savo vietos žmogus nematysiąs to stebuklingojo audeklo. Del savęs, žinoma, jis nieko nebijojo, bet vis dėlto geriau, — svarstė jis, — pirma nusiūsti ką kitą. Visas miestas jau buvo girdėjęs, kokią nuostabią ypatybę turi naujas audeklas, ir kiekvienas troško žinoti, ar labai didelis mulkis jo kaimynas.

— Siųsiu savo senąjį teisingąjį ministerį, — galvojo karalius. — Jis geriausiai matys, koks tas audeklas: jis tikrai išmintingas ir puikiausiai pildo savo pareigas.

Ir teisingasis ministeris nuėjo į tą kambarį, kuriame sėdėjo abudu apgavikai ir audė dykose staklėse.

— Viešpatie mano! — tarė jis sau išsigandęs, plačiai kėsdamas akis: — juk aš nieko nematau! — Bet jis to garsiai nepasakė.

Abudu apgavikai gražiai paprašė ministerį prieiti arčiau ir paklausė, ar tinka jam spalva ir raštai. Klausdami jie rodė į tuščias stakles, o vargšas senelis žiūrėjo, išpūtęs akis, bet nieko nematė, nes nieko ir matyti negalėjo.

— Viešpatie Dieve, — galvojo jis: — ar gi aš būčiau kvailas? Niekumet aš to nesitikėjau, ir niekas neturi to žinoti. O gal aš esu blogas ministeris? Ne, niekam nereikia pasakoti, kad aš nieko nemačiau!

— O ką tamsta pasakytum apie mūsų audeklą? — paklausė vienas audėjas.

— O, gražus, neapsakomai gražus! — su-
šuko ministeris žiūrėdamas pro akinius. —
Kokie raštai, kokios spalvos! Aš pasakysiu
karaliui, kad jūsų audeklas man be galo
tinka.

— Malonu mums girdėti, — atsakė audė-
jai: — ir pradėjo aiškinti, kaip vadinasi spal-
vos, kaip išausti raštai, o ministeris vis klausė
ir sugrįžęs viską plačiausiai nusakė karaliui.

Tuomet apgavikai pareikalavo dar daugiau
pinigų, šilkų ir auksinių siūlų, kad galėtų toliau
varyti savo darbą. Visus tuos daiktus jie vėl
susikrovė į kišenes ir susėdę vėl dirbo, pyškė-
dami tuščiose staklėse.

Netrukus karalius vėl nusiuntė vieną valdi-
ninką, taip pat labai teisingą žmogų, pasitei-
rauti, ar greitai bus pabaigtas darbas. Jam
atsitiko tas pats, kas ir anam: jis žiūrėjo žiū-
rėjo į stakles, bet kaip ten nieko nebuvo, tai
nieko ir nematė.

— Ar ne tiesa, kad audeklas puikus? —
klausė apgavikai, rodydami ir aiškindami raštų
gražumą, kurių visai nebuvo.

— Ar aš kartais ne kvailas! — krūptelėjo
valdininkas. — Vadinas, netikčiau savo vietai?
Vieni juokai! Bet rodytis tai kitiems nėra
tiesiog reikalo.

Ir jis ėmė girti audeklą, kurio visai nematė,
stebėtis ir gražėtis spalvų įvairumu ir raštų
dailumu.

— Neregėtai puikus daiktas! — pranešė jis karaliui.

Visame mieste apie nieką daugiau negirdėti buvo kalbant, tik apie tą nuostabųjį audeklą.

Galop ir pats karalius įsigeidė pamatyti audeklą, ligi dar nebuvo išimtas iš staklių. Lydimas daugybės aukštų valdininkų, kurių tarpe buvo ir abudu pirma siųsti ministriai, jis nuėjo pas tuos gudragalvius, kurie tada dar smarkiau šoko austi, nors neturėjo nei apmatų, nei ataudų.

— Ar negražus gi audeklas? — klausė buvusieji ministriai. — Prašom tik pažvelgti, šviesiausias karaliau, kokie čia raštai! — Ir jie rodė į tuščias stakles manydami, kad kiti tai jau tikrai matą, kas ten yra.

— Kas čia gali būti? — išsigando karalius. — Juk aš nieko nematau! Baisus daiktas! Ar aš mulkis būčiau? Gal aš blogas karalius? Tai būtų dar baisiau!

— Tikrai gražus! — pratarė paskui balsu karalius. — Jūsų darbas labai, labai man tinka.

Dėdamasis patenkintas, karalius linkerėjo galvą nenustodamas žiūrėti į tuščias stakles, kad kiti nepastebėtų jį nieko nematant. Visi dvariškiai žiūrėjo įspykę akis ir matė ne daugiau, kaip pats karalius, bet už viens kito sakė: „koks gražus, koks gražus!“ Ir jie sakė, kad karaliui labai tiktų pasisiūdinti iš to audeklo rūbus didelei iškilmei, kuri turėjo netrukus būti.

— Puiku, gražu, nuostabu! — kartojo nuolat palydovai, gėrėdamiesi audeklu.

Karalius dovanojo apgavikams po kryžių ir davė jiems rūmų audėjų vardą.

Prieš pačią iškilmę apgavikai nėjo gulti visą naktį. Jie užsidegė per tuziną žvakių, ir visi miesto gyventojai galėjo įsitikinti, kaip jie skubino baigti karaliaus rūbus paskirtam laikui. Išaudę, jie vyniojo audeklą iš staklių, paskiau karpė orą didelėmis žirklėmis, siuvo be siūlų adatomis ir galų gale tarė;

— Štai jau rūbai pabaigti!

Atsiimti rūbų nuvyko pats karalius su įžymiausiais dvariškiais. Apgavikai pakėlė vieną ranką aukštin, lyg laikytų ką, sakydami: „Štai kelnės, štai švarkas, štai apsiaustas ir t. t. Šie rūbai lengvi, kaip voratinklis; jais apsilvokus rodos, kad kūnas nieku neprisidengtas; bet čia ir yra visa gudrybė!“

— Taip, taip! — sakė visi dvariškiai, patys nieko nematydami.

— Prašytumėm, kad šviesiausias karalius dabar nusivilktum, — tarė apgavikai. — Norėtumėm pažiūrėti prieš šitą didelį veidrodį, kaip tinka tamstai rūbai.

Karalius nusivilko visiškai, o apgavikai ėmė jį vilkti savais rūbais. Tuo laiku karalius tai į vieną, tai į kitą pusę sukinosi prieš veidrodį.

— Kaip jie tinka tamstos didenybei! kaip puikiai guli! — gražėjosi visi. — Kokie

raštai, kokios spalvos! Stebuklingai gražūs rūbai!

— Baldakimas, po kuriuo jo didenybė teiksis eiti, jau prie durų! — pranešė vyriausias iškilmių tvarkytojas.

— Aš apsirengęs! — atsakė karalius. — Juk tiesa, kad puikiai guli?

Ir dar kartą jis apsisuko prieš veidrodį, norėdamas pasirodyti visiems, kaip jam rūpi gerai apžiūrėti savo rūbus.

Rūmų valdininkai, kurie turėjo nešti šleifą*), pasilenkė lyg ką keldami nuo žemės ir nuėjo paskui karalių pasipūtę, tartum laikydami ką rankose; jie nedrįso pasirodyti nieko nematę.

Taip ėjo karalius po puikiu baldakimu, ir visi žmonės gatvėse ir iš namų langų stebėjosi:

*) Šleifas — apatinė rūbų dalis, kuri velkasi žeme. *Vert.*

— Dieve, kokie gražūs karaliaus rūbai!
Kaip jie jam tinka, ir koks puikus šleifas!

Niekas nenorėjo sakyti, kad nieko nemato:
tai būtų reiškę prisipažinti, kad esi kvailas ir
nesąžiningai savo darbą dirbi. Joki karaliaus
rūbai lig šiol nebuvo taip patikę visiems, jokiais
jo rūbais niekados taip visi nesigražėjo.

— Žiūrėkite, karalius visai nuogas! — staiga
sušuko vienas mažas vaikas.

— Viešpatie Dieve, klausykite, ką sako ne-
kaltas kūdikis, — tarė tėvas, ir visi pašnibž-
doms kits kitam kartojo vaiko pastebėjimą.

— Tikrai jis nuogas! — galop sušuko visi
žmonės.

Karalius baisiai nustebo, ir jam pačiam
buvo matyti, kad čia tikra tiesa yra. Bet vienas
sau galvojo: „Vis tiek reikia procesiją baigti“.

Ir rūmų valdininkai, taip pat pasipūtę,ėjo
iškilmingai nešdami šleifą, kurio visai nebuvo.

Lakštingala

Kinų žemėje, kaip tau žinoma, pats imperatorius ir visi jo artimieji žmonės — kinai. Ta istorija atsitiko seniai, todėl vertėtų jos paklausti, kol dar tebėra nepamiršta.

Niekur visame pasaulyje nebuvo tokių gražių rūmų, kaip kinų imperatoriaus: jie buvo statyti iš brangiausio parcelio, bet tokio trapius, jog ir paliesti baisu būdavo. Sode augo puikiausios gėlės, ir prie gražesniųjų buvo priraišioti sidabriniai varpeliai, kad jų skambėjimas geriau galėtų atkreipti praeivių akis į gėles. Štai kaip gudriai buvo sugalvota! Sodas traukėsi toli, toli, taip toli, jog ir pats sodininkas nežinojo, kur jo galas. Iš sodo galėjai pakliūti tiesiog į didelį tankų mišką; tame miške tvanksojo daugybė gilių ežerų, ir jis ėjo lig pat mėlynosios

jūros. Aukšti medžiai, kurie augo ant kranto, buvo palinkę į vandenį, ir po jais galėdavo pavažiuoti didžiausi laivai. Vieno tokio stovinčio prie kranto medžio šakose susinešę lizdą lakštingalą. Ji giedojo taip gražiai, jog, jos beklausydamas, net varguolis žvejys pamiršdavo ištraukti savo tinklą iš vandens. „Dieve, kaip gražiai gieda!“ sakydavo žvejys, bet paskui atsiminęs vėl eidavo prie savo darbo ir palikdavo lakštingalą. Kitą naktį, išgirdęs lakštingalą giedant, žvejys vėl pamesdavo darbą, vėl sustojęs klausydavo ir kartodavo tuos pačius žodžius: „Dieve, kaip gražiai gieda!“

Iš visų pasaulio kraštų plaukdavo žmonės į imperatoriaus sostinę. Visi gražėjosi miesto namais, karaliaus puikiausiais rūmais ir dideliu sodu, bet pasiklausę lakštingalos sakydavo: „Lakštingala gražiausias daiktas!“

Sugrįžę namo, jie pasakodavo apie visus matytus daiktus; mokslo vyrai rašydavo knygas apie sostinę, karaliaus rūmus ir sodą, bet niekados nepamiršdavo paminėti ir lakštingalos; ją net aukščiau už viską statydavo, ir poėtai dėdavo gražiausias eiles sparnuotam dainiui, gyvenančiam miške, prie pat gilios jūros kranto.

Knygos pasklisdavo po visą pasaulį, ir kai kurios iš jų pakliūdavo pačiam imperatoriui. Jis, sėdėdamas savo aukso soste, skaitydavo tas knygas ir skaitydamas nuolat linksėdavo galvą — labai malonu jam buvo skaityti pagyrimus

savo sostinei, rūmams ir sodui. „Bet lakštingala gražiausias daiktas!“ buvo visose knygose parašyta.

— Kas čia gali būti? — tarė imperatorius.
— Juk aš nieko nežinau apie tą lakštingalą! Kaip? Mano viešpatystėj ir net mano paties sode gyvena toks nuostabus paukštis, ir aš nieko apie jį nesu girdėjęs! Ir tiktai iš knygų gaunu apie jį žinoti!

Ir jis pasišaukė pas save artimiausią rūmų valdininką. Tas būdavo toks puikus, jog, jei kas žemesnis už jį drįsdavo su juo kalbėti arba ko paklausti, jis atsakydavo tiktai: „pf“, o tas žodis juk nieko nereiškia.

— Sako, čia pas mus esąs labai nuostabus paukštis, vadinamas lakštingala, — tarė imperatorius. — Ją laiko įdomiausiu mano valstybės daiktu. Kodel niekados nieko nesakėt man apie ją?

— Ir aš nesu girdėjęs apie ją! — atsakė rūmų valdininkas. — Apie ją čia niekas nekalba.

— Aš noriu, kad ji būtų čia ir kad šiandien vakare man giedotų! — pasakė imperatorius. — Visas pasaulis žino, ką aš turiu, tik aš vienas nežinau!

— Aš ir girdėti negirdėjau apie tokį paukštį! — atkartėjo artimiausias valdininkas. — Bet aš pasistengsiu jį surasti!

Lengva pasakyti! O kur ieškosi?

Artimiausias imperatoriaus valdininkas ėmė lakstyti laiptais aukštyrų ir žemyn, bėgioti po

sales ir koridorius, bet niekas negalėjo jam nieko apie lakštingalą pasakyti. Valdininkas sugrįžo ir pranešė imperatoriui, kad lakštingalos nėsą, kad tai esanti pasaka, pramanyta tų, kurie knygas rašo.

— Jūsų didenybe! — pridėjo jis, — prašom netikėti, ką knygos rašo: tai vis prasimanymai, taip sakant, juodoji magija!...

— Bet tą knygą man atsiuntė pats galin-gasis Japonų valdovas, ir joje negali būti pa-rašyta netiesa! Aš noriu išgirsti lakštingalos. Ji turi čia būti šiandien vakare! Aš ją apdo-vanosiu savo aukščiausiomis malonėmis! Jeigu jos čia nebus paskirtu laiku, aš liepsiu po vaka-rienės visiems dvariškiams duoti lazdų per pilvą!

— Tzing pè! — tarė artimiausias valdininkas ir vėl ėmė bėgioti laiptais aukštyn ir žemyn, lakstyti po sales ir koridorius. Su juo lakstė beveik visi dvariškiai, nes niekas nenorėjo ra-gauti lazdų. Kiekvienas klausinėjo tos lakštin-galos, apie kurią buvo girdėjęs visas pasaulis, o imperatoriaus rūmuose niekas.

Galų gale pavyko virtuvėje rasti vieną mažą mergaitę, kuri atsakė:

— Dieve! Kaip nežinosi lakštingalos! Taip gražiai ji gieda! Vakaraš aš nešu pietų likučius mano neturtingajai, sergančiai motutei. Ji gyvena prie pat jūros, ir kada aš grįždama atsisėdu miške pasilsėti, kiekvieną kartą girdžiu lakš-tingalos giedojimą! Jos beklausant, ima man

ašaros iš akių byrėti, ir širdis taip nudžiunga, lyg pati motutė mane bučiuotų!

— Mergyte! — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Aš tau parūpinsiu nuolatinę prie virtuvės vietą ir leidimą pažiūrėti, kaip valgo imperatorius, jeigu mus nuvesi pas lakštingalą. Ji šiandien pakviesta į rūmus.

Ir jie visi kartu nuėjo į mišką, kur paprastai lakštingala giedodavo;ėjo ten beveik pusė imperatoriaus rūmų. Ėjo, ėjo, ir staiga subaubė karvė.

— O! — tarė jaunieji dvariškiai. — Štai kur lakštingala! Toks mažas paukštelis, o koks didelis balsas! Bet, rodos, mes ir pirma buvom ne kartą girdėję ją giedant.

— Tai karvė baubia! — tarė mergaitė. — Lig tos vietos dar toli eiti.

Baloje sukurkė varlės.

— Kaip gražu! — tarė imperatoriaus rūmų kunigas. — Dabar aš tikrai girdžiu. Skamba, kaip mūsų maldos namų varpeliai.

— Ne, tai varlės! — vėl tarė mergaitė. — Bet, rodos, nebetrukus ir ją pačią išgirsite.

Ir tuo tarpu sugiedojo lakštingala.

— Dabar tai lakštingala! — tarė mergaitė. — Klausykit, klausykit! Aure ir ji pati!

Ir mergaitė pirštu parodė mažą, pilką paukštelį, tupintį ant medžio šakelės.

— Ar gali būti? — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Niekados nemaniau,

kad ji tokia būtų! Visai negraži atrodo! Gal ji visa atsimainė, kai pamatė tokią daugybę garbingų žmonių!

— Lakštingalėlė! — balsu sušuko mergaitė. — Mūsų maloningiausias imperatorius nori tavęs paklausti!

— Su mielu noru! — tarė lakštingala ir ėmė giedoti taip gražiai, jog ir apsakyti sunku buvo.

— Skamba, kaip stikliniai varpeliai, — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Žiūrėkit, kaip dirba jos maža gerklytė! Nuostabu, kad mes jos anksčiau negirdėjome. Imperatoriaus rūmuose ji turės didelį pasisekimą.

— Gal imperatorius norėtų, kad aš dar kartą pagiedočiau? — paklausė lakštingala: ji manė, kad dvariškių tarpe esąs pats imperatorius.

— Lakštingalėlė! — tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. — Man pavesta pakviesti tamstą šiandien vakarą į rūmų šventę! Neabejoju, kad savo giedojimu tamsta sužavėsi jo didenybę!

— Mane giedant geriausiai klausyti žalajame miške! — tarė lakštingala. — Bet jei to nori imperatorius, mielai vyksiu su jumis.

Imperatoriaus rūmai dėl tos iškilmės buvo be galo gražiai išpuošti. Visur degė šimtai tūkstančių auksinių lempų, kurių šviesoje įvairiausiomis spalvomis mirgėjo parcelio sienos

ir aslos. Koridoriuose eilėmis stovėjo pastatytos gražiausios gėlės su varpeliais, kurie nuo nuolatinio bėgiojimo, trenksmo ir vėjo trauksmo skambėjo taip, jog negalėjai apsiklausyti.

Vidury didelės salės, kur sėdėjo imperatorius, buvo pastatyta lakštingalai atsitūpti aukso kartelė. Klausyti susirinko visi dvariškiai aliai vienas; prie durų stovėti leido ir tai mažajai virėjai, kuri dabar turėjo rūmų virėjos vardą. Visi buvo apsitaisę ko gražiausiai ir nenuleisdami akių žiūrėjo į mažą pilką paukštelį, kuriam imperatorius maloningai linkterėjo galvą.

Ir lakštingala sugiedojo. Ji giedojo taip gražiai, jog imperatoriui net ašaros ištriško iš akių ir nuriedėjo per skruostus. Tada lakštingala užtraukė dar balsiau, dar gražiau; jos giesmė tiesiog širdį vėrė. Imperatorius buvo labai patenkintas ir norėjo dovanoti lakštingalai savo aukso šlepetėlę, kad ji nešiotų ją ant kaklo, bet ši gražiai padėkojo ir atsakė, kad ji ir be to jau gausiai atlyginta.

— Imperatoriaus akyse aš mačiau ašaras — kokio atlyginimo man daugiau bereikia! Imperatoriaus ašaros turi didelę galybę! Tikrai, aš net perdaug atlyginta!

Ir vėl suskambėjo jos gražus malonus balsas.

— Kaip ji dailiai moka koketuoti! — tarė rūmų ponios ir prisisėmė burnas vandens, kad, joms kalbant su kuo, jis gurguliuotų gerklėje. Tuo jos norėjo būti panašios į lakštingalą. Net

lekajai ir kambarinės pasisakė labai esą lakštingala patenkinti, o tas juk daug reiškia, nes žinoma, kad tokiems ponams sunkiausia įtikti. Vienu žodžiu, lakštingala turėjo didelį pasisekimą.

Ją paliko rūmuose, davė skyrium kambarį, leido jai du kartus per dieną ir vieną kartą naktį laisvai pasiskraidyti. Bet prie jos pastatė dvyliką tarnų, kurie visur ją lydėjo ir laikė kiekvienas už šilkų kaspino, pririšto prie jos kojos. Nedidelis malonumas jai bebuvo taip skraidyti!

Visas miestas vien apie tą nuostabųjį paukštelį tekalbėjo. Ir jei du pažįstami susitikdavo gatvėje, vienas tardavo: „lakštin“, o antras baigdavo: „gala!“ Supratę vienas antrą, abudu atsidusdavo.

Vienuolika pirklių dukterų gavo lakštingalos vardus, nors nei viena iš jų neturėjo jokio balso.

Vieną kartą imperatorius gavo didelį siuntinį su parašu: „Lakštingala“.

— Matyti, bus dar viena knyga apie mūsų garsųjį paukštelį! — tarė imperatorius.

Bet tai ne knygos būta, o tik daili dėžutė, kurioje gulėjo dirbtinė lakštingala, panaši į tikrąją, ir dar visa apsagstyta briliantais, rubiniais ir safiru. Reikėjo tik užsukti paukštį — ir jis giedojo vieną iš tų giesmelių, kurias čiulbėjo tikroji lakštingala. Negyvoji lakštingala giedodama taip pat kilo aukštyn ir žemyn uodegą, kuri tuomet žibėjo auksu ir sidabru. Ant kaklo jai buvo parišta juostelė su parašu: „Japonų imperatoriaus lakštingala menkas tėra daiktas prieš kitų imperatoriaus lakštingalą“.

— Koks gražumas! — sakė visi, o tas, kuris atnešė nuo japonų imperatoriaus dirbtinę lakštingalą, gavo „vyriausiojo imperatoriaus lakštingalų statytojo“ vardą.

— Dabar tegu jos sykiu pagieda, — tarė imperatorius: — bent bus duetas!

Bet niekas iš to neišėjo: tikroji lakštingala giedojo savaip, o dirbtinė vėl savaip.

— Tai ne jos kaltė! — tarė dvaro kapelmeisteris. — Ji taisyklingai laikosi takto ir gieda visai mano metodu; nieko jai negalima prikišti!

Dirbtinei lakštingalai davė giedoti vienai. Ji taip pat visiems patiko, kaip ir tikroji, bet

buvo kur kas gražesnė: visa žėrėte žėrėjo brangiaisiais akmenėliais!

Tris dešimtis tris kartus atgiedojo ji tą pačią giesmelę ir nepailso. Kiti būtų mielai klausę dar syki, tik imperatorius norėjo paklaustyti giedant ir tikrosios lakštingalos. Bet kur ji dingo?

Niekas ir nepastebėjo, kaip ji išlėkė pro atvirą langą ir nuskrido į savo žaliąjį mišką.

— Kas gi tai būtų? — tarė imperatorius. Ir visi dvariškiai ėmė niekinti ir peikti lakštingalą, kad ji tokia nedėkinga buvusi.

— Vis delto geresnis mums paukštis liko, — sakė jie, ir dirbtinei lakštingalai teko giedoti tą pat trisdešimt ketvirtąjį sykį.

Bet niekas negalėjo išmukti tos melodijos: tokia sunki ji buvo! Kapelmeisteris be galo gyrė dirbtinį paukštį tvirtindamas, kad jis kur kas vertesnis — ne tik savo briliantais ir kitais viršutiniais papuošalais, bet ir vidaus ypatybėmis.

— Niekados, jūsų didenybe ir visi aukštieji ponai, — sakė kapelmeisteris, — negali išanksto žinoti, ką giedos tikroji lakštingala, o čia viską pirma žinai! Galima net ją visą išardyti ir pamatyti, kaip ji sudėta, kiek ten račiukų, kaip jie sukasi — viską, viską!

— Ir aš esu tos nuomonės! — tvirtino kiekvienas, kuris ten buvo, ir kapelmeisteris gavo leidimą kitą sekmadienį parodyti paukštį žmonėms.

— Tegu ir žmonės pasiklauso! — tarė imperatorius.

Žmonės klausė ir buvo labai patenkinti; nuo lakštingalos giedojimo jie pasidarė smagūs, tartum arbatos prisigėrę — tai visai kiniškai. Iš džiaugsmo visi vienu balsu šaukė: „Ol“, kilo aukštyn smaližį pirštą ir kraipė galvas. Bet žvejai, kurie buvo girdėję giedant tikrąją lakštingalą, sakė:

— Nei šio nei to, panašu į lakštingalos giedojimą, bet vis delto ne tas! Kaž ko jos giesmei trūksta, bet ko trūksta — mes ir patys nežinome.

O tikrąją lakštingalą nusprendė visai ištremti iš tos žemės.

Dirbtiniam paukščiui pataisė vietą ant šilkinio pagalvio, prie imperatoriaus lovos. Aplinkui išdėstė visas brangenybes, kurios jam buvo dovanotos. Dabar jį vadino „pirmuoju imperatoriaus iš kairės pusės giesmininku“, — imperatorius laikė svarbesnę tą pusę, kur yra širdis, o širdis net imperatoriaus kairėje pusėje.

Kapelmeisteris parašė dvidešimt penkias apie dirbtinę lakštingalą knygas, pilnas mokslo ir visokių gudriausių kiniškų žodžių!

Bet dvariškiai sakėsi jas skaityti ir viską supratę, kitaip juos būtų kvailiais išvadinę ir dar lazdu per pilvą davę.

Taip praslinko visi metai; imperatorius, dvariškiai ir net visi žmonės atmintinai mokėjo kiekvieną gražiosios lakštingalos gaidelę. Del

tos tai priežasties ir jos giedojimas jiems taip tiko: jie patys dabar galėjo jai padėti, pritarti. Gatvės vaikai rėkodavo: „Jurgiuk, Jurgiuk! Paplak, paplak!“ Pats imperatorius tą pat dainuodavo. O, tai labai gražu būdavo!

Bet kartą vakare, begiedant dirbtiniam paukščiui prie gulinčio lovoje imperatoriaus, staiga kažin kas jo viduryje suterškė, sušlamėjo, rateliai apsisuko, ir muzika nutilo.

Imperatorius pašoko ir liepė pašaukti savo gydytoją. Bet ką čia jis galės padėti? Pašaukė laikrodininką; tas apvartė, apžiūrėjo, pataisė paukštį, bet pasakė, kad jo reikia labai saugoti, kad dantukai išdilę, o naujų įstatyti, kad taip pat gerai, kaip pirma, giedotų, negalima. Ar bereikia didesnės nelaimės? Vos vieną kartą per metus leido užsukti paukštį. Bet kapelmeisteris pasakė kalbą, kurioje trumpais ir gražiais žodžiais išrodė, kad paukštis visai neblogesnis likęs. Vadinas, taip ir turėjo būti.

Praslinko dar penkeri metai, ir visą šalį tikrai didelė nelaimė ištiko: kinai be galo mylėjo savo imperatorių, o jis taip sunkiai susirgo, jog niekas nebetikėjo, kad išgytų. Išrinko jau naują imperatorių, bet žmonės rinkosi gatvėse ir klausinėjo artimiausio rūmų valdininko apie savo senojo viešpaties sveikatą.

— Pf! — atsakinėjo artimiausias valdininkas ir kraipė galvą.

Išbalęs ir atšalęs gulėjo imperatorius savo

puikioje lovoje; visi rūmų žmonės laikė jį mirusiu, ir kiekvienas skubino pasveikinti naująjį valdovą. Lekajai lakstė į visas puses, skelbdami vieni kitiems naujienas, o kambarinės maloniai leido laiką, šnekučiuodamos prie kavos puodelio. Visose salėse ir koridoriuose buvo patiesti divanai, kad nesigirdėtų vaikščiojant; rūmuose viešpatavo didžiausia tyla.

Bet imperatorius nebuvo dar miręs. Pasilikas ir išblyškęs, kaip drobė, gulėjo jis savo puikioj lovoj po aksomo baldakimu su aukso spurgais. Pro atvirą langą žiūrėjo į imperatorių ir dirbtinę lakštingalą šviesusis mėnuo.

Nelaimingas imperatorius vos galėjo kvapą gaudyti; jam rodėsi, kad jo krūtinę kokia sunkenybė užgulusi. Jis pravėrė akis ir pamatė ant savo krūtinės Giltinę gunksant. Ji buvo užsidėjusi sau ant galvos imperatoriaus karūną, vienoje rankoje turėjo aukso kalaviją, o antroje — gražią vėliavą. Aplinkui iš baldakimo rūkšlių žiūrėjo kažin kokios keistos galvos: vienos biaurios ir piktos, kitos — geros ir malonios pažiūrėti. Tai buvo gerieji ir blogieji imperatoriaus darbai.

— Atmeni tą? — šnibždėjo galvos paskui viena kitos. — Atmeni šitą? — ir jos pasakojo jam tiek daug, jog šaltas prakaitas apipylė valdovo kaktą.

— Aš to ir žinoti nežinojau! — tarė imperatorius. — Muziką, duokit čia muziką! —

ėmė šaukti imperatorius. — Muškit didžiausius kinų būgnus, kad aš negirdėčiau, ką jos kalba.

Bet galvos vis pasakojo, o Giltinė, pritar-dama jų kalbai, kaip koks kinas, lingavo galvą.

— Muziką čionai, muziką! — šaukė im-peratorius. — Giedok nors tu, mielas mano

aukso paukšteli! Aš tave apdovanojau auksu ir visokiomis brangenybėmis, aš pakabinau tau ant kaklo savo aukso šlepetėlę, giedok bent tu, giedok!

Bet paukštis tylėjo, — nebuvo kam jo už-sukti, o neužsuktas jis nemoka giedoti. Giltinė vis žiūrėjo į imperatorių savo didelėmis, tuščio-mis akių duobėmis. Kambaryje buvo tylu, tylu.

Staiga už lango kaž kas nuostabiai gražiai sugiedojo. Tai buvo gyvosios lakštingalos balsas. Sužinojusi apie imperatoriaus ligą, ji

atskrido jo aplankyti ir paguosti. Ji giedojo, o šmėklos vis dilo, nyko, kraujas ėmė greičiau vaikščioti, ir imperatoriaus širdis smarkiau plakti; pati Giltinė užsiklausė lakštingalos ir ėmė prašyti: „Giedok, giedok dar, lakštingalėle!

— O tu atiduosi man už tai aukso kalaviją? Ar atiduosi gražiąją vėliavą? Ar atiduosi puikiąją karūną? — klausė lakštingala.

Ir Giltinė už giesmes po viena kitos atidavė visas brangenybes. O lakštingala vis giedojo: ji giedojo apie kapų tylą, kur žydi baltosios rožės, kvepi alyvos ir gyvieji, verkdami mirusiųjų, savo ašaromis laisto jauną žolelę Tada Giltinė taip ėmė ilgėtis savo sodo, jog ji, pavirtus baltu, šaltu rūku, išlėkė pro langą.

— Dėkui, dėkui tau, mielas paukšteli! — tarė imperatorius. — Aš pažinau tave. Aš buvau tave išvaręs iš savo žemės, o tu nuvarei nuo mano lovos baisiąsias šmėklas, nuvarei pačią mirtį! Kuo aš tau atsilyginsiu?

— Tu jau atsilyginai man! — tarė lakštingala. — Aš mačiau tavo akyse ašaras, kaip pirmutinį kartą tau giedojau, — to aš niekados nepamiršiu. Ašaros — štai brangiausia dainiaus širdžiai dovana! Bet dabar mik ir pabusk sveikas ir linksmas! O aš tave liūliuosiu savo giesmėmis.

Ir lakštingala vėl giedojo, o imperatorius užmigo sveiku, saldžiu miegu.

Jam pabudus, pro langus švietė jau saulė. Nei vienas tarnas jo daugiau nebežiūrėjo, visi buvo manė, kad imperatorius jau miręs, tiktai lakštingala tupėjo pas langą ir giedojo.

— Lik ir visados būk pas mane! — tarė imperatorius lakštingalai. — Tu giedosi, kada pati panorėsi, o dirbtinį paukštį aš sudaužysiu į trupinius!

— Nereikia! — atsakė lakštingala. — Ji tiek yra davusi tau naudos, kiek galėjo! Tegu ji sau pas tave pasilieka. O aš negaliu gyventi rūmuose. Leisk tiktai man skraidyti pas tave, kada norėsiu. Tada aš kas vakaras atskrisiu ir giedosiu, atsitūpus prie tavo lango; mano giesmės ir palinksmins tave, ir duos priežasties tau pamąstyti. Aš tau giedosiu apie laiminguosius ir nelaiminguosius, apie gerybę ir blogybę, kurių tu nematai aplink save. Mažas paukštelis lakioja visur: jis nuskrenda ir pas varguolius žvejus, jam tenka būti ir sodiečių pastogėje, jis mato tuos, kur arti, ir tuos, kur toli nuo tavo rūmų gyvena. Aš myliu tave labiau už tavo širdį, negu už tavo karūną, aš skraidysiu pas tave ir giedosiu tau! Tiktai prižadėk man vieną daiktą!...

— Viską! — tarė imperatorius ir atsistojo visoje savo karališkoje didybėje; jis jau buvo apsvilkęs imperatoriaus rūbais ir spaudė prie širdies savo sunkųjį aukso kalaviją.

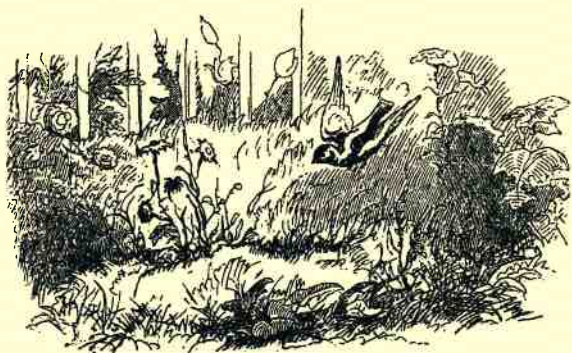
— Vieno aš tavęs prašysiu, — tarė lakštingala: — nesakyk niekam, kad tu turi mažą paukštelį, kuris tau viską pasako. Taip bus daug geriau!

Ir lakštingala išskrido.

Tarnai atėjo pažiūrėti mirusiojo imperatoriaus ir sustingo ant slenksčio. O imperatorius jiems tarė:

— Labą dieną!

Ramunė

Tai paklauskite!

Už miesto, prie pat kelio, stovėjo vasarnamis. Greičiausiai ir sveikas būsi matęs tuos namus. Prie namų buvo mažas darželis, aptvertas gražia tvorele, o už tvoros, netoli griovelio, tankioj žalioj žolėj išdygo maža ramunė. Saulė šildė ją savo karštais spinduliais lygiai, kaip ir kitas puikias darželio gėles; todėl ji augo labai gražiai ir taip greitai, jog matyti galėjai jos dienos ūgį. Vieną rytą ji pražydo: balti žiedo lapeliai, kaip kokie spinduliai, mirgėjo aplink geltoną mažą saulutę vidury. Ramunei visai nerūpėjo, kad jos čia žolėj niekas nepastebės, kad ji — menkas, visų niekinamas žolynas; ne, ji buvo patenkinta ir linksma! Pakėlusį galvą aukštyn, tiesiai ji žiūrėjo į saulę ir klausėsi, kaip čiulba viefversėlis padangėje.

Ramunė jautėsi laiminga, ir jai buvo smagu, tartum kokioj didelėj šventėj, nors tai buvo paprastas pirmadienis. Vaikai buvo išėję į mokyklą, ir, kol jie ten mokėsi, sėdėdami suoluose, ramunė, supdamasi žalio stiebelio viršūnėje, taip pat mokėsi: ją mokė šviesioji saulė ir visa prigimtis, kaip yra geras ir maloningas Viešpats Dievas; jai labai tiko, kad viversėlio giesmelėj ji girdėjo tą, ką jautė jos pačios širdis. Su tam tikra pagarba ji žiūrėjo į laimingą paukštelį, mokantį giedoti ir skraidyti, nei kiek nesigailėdama, kad pati neturi tos dovanos. „Aš matau ir girdžiu, — galvojo ji. — Saulė man šviečia, vėjas mane bučiuoja. O, kaip gausiai mane Dievas apdovanojo!“

Daržely augo daug gražių ir puikių žolynų: kuo mažiau jie kvepėjo, tuo labiau pūtėsi. Bijūnai iš kailio nėrėsi, kad tik didesni atrodytų už rožes, lyg didumas būtų svarbiausias daiktas. Tulpės turėjo gražiausias spalvas; jos tai gerai žinojo ir kėlė aukštai galvas, kad visi jas matytų. Nei vienas žolynas nematė ramunės, augančios prie griovio. Bet ramunė dažnai, žiūrėdama į juos, galvojo: „Kokie jie išsipuošę, kokie gražūs! Dažnai, turi būti, atskrenda pas juos paviešėti gražūs paukšteliai! Gerai, kad man Dievas davė arti augti: viską matysiu ir galėsiu gėrėtis!“ Lig tik taip ji pamanė, čivir-čivir sučiviravo viversėlis ir nusileido

žemyn, bet ne prie bijūnų ir tulpių, — ne, jis nusileido tiesiai į žolę, kur augo ramunė. Kaip ji nustebol! Iš to džiaugsmo nebežinojo, ką daryti.

Paukštelis, streksėdamas aplink ją, čiauškėjo: „Kokia čia minkšta žolelė! Kokia daili gėlelė: aukso širdelė, sidabro drabužėlis!“ Tikrai, geltonas ramunės žiedas viduryje buvo panašus į auksą, o balti lapeliai aplinkui tviskėjo, kaip sidabras.

Kokia laiminga buvo ramunė! Kaip ji džiaugėsi, to niekas negalėjo pasakyti. Vieversėlis pabučiavo ją savo snapeliu, pagiedojo jai giesmelę ir paskui vėl iškilo į mėlynąsias dangaus aukštybes. Turėjo koks ketvirtis valandos išeiti, kol gėlelė visai iš džiaugsmo atsipeikėjo. Nudžiugusi ir nušvitusi, ji pažvelgė į darželio gėles, kurios, žinoma, turėjo regėti, kokia laimė ją ištiko; jos vienos tegalėjo suprasti jos džiaugsmą!.. Bet tulpės buvo dar labiau pasipūtusios, kaip pirma, ir iš piktumo susiraukusios žiūrėjo. Bijūnai atrodė taip pat baisiai nepatenkinti; laimė, kad jie nemokėjo kalbėti, kitaip būtų ramunei nuo jų tekę. Ramunė matė, kad jie kaž ko nesmagūs, ir jai labai jų gaila buvo.

Tuo laiku atėjo į darželį mergaitė su dideliu aštriu peiliu; ji priėjo tiesiai prie tulpių ir nupiaustė jas po viena kitos. „Oi, — atsiduso ramunė: — kaip baisu! Dabar galas joms!“ Pasipiovusi gėlių, mergaitė vėl išėjo iš darželio.

O ramunė džiaugėsi, kad ji — menka gėlė ir auga ne daržely, o žolėje už tvoros. Saulei nusileidus, ji suglaudė savo lapelius ir užmigo. Miegodama visą naktį sapnavo gražų paukštelį ir skaisčiąją saulutę.

Kitą rytą, kai ramunė vėl linksmai ištiesė savo baltuosius lapelius, lyg rankeles, į saulę, ji vėl išgirdo vieversėlį giedant, bet šį kartą jis giedojo nesmagus. Ir koks jam vargšui galėjo bebūti smagumas? Jis buvo sugautas ir, įleistas į narvelį, kabėjo prie atviro lango. Jis giedojo apie laisvę, apie tai, kaip gera laisvam skraidyti, kur tik nori; jis giedojo apie jaunus, žalius lauko rugius ir apie dideles ke-
liones, kurias jis darydavo per oro platybes savo greitaisiais sparneliais. Nelaimingas paukštelis buvo labai nuliūdes: jis tupėjo mažam narvely, tupėjo sugautas.

Ramunė labai norėjo jam padėti. Bet kaip padėti? To niekaip ji negalėjo išgalvoti. Dabar ji pamiršo visas savo gražybes, nebesigėrėjo karštaisiais saulės spinduliais, nebesidžiaugė mirgančiais savo žiedo baltaisiais lapeliais. Viską pamiršusi, ji tegalvojo apie sugautą paukštelį, kuriam tačiau ji niekuo negalėjo padėti.

Tuo metu iš darželio išėjo du vaikai; vienas turėjo rankoje peilį, tokį pat didelį ir aštrų, kaip tas, kur mergaitė tulpes piaustė. Jie stačiai priėjo prie ramunės, bet jai nei į galvą negalėjo ateiti, ko jiems iš jos reikėjo.

— Čia būtų gera velėna vieversėliui, piau-
kime, — tarė vienas vaikas ir aprėžė peiliu
aplink ramunėlę langelį; ramunė liko pačiam
vidury.

— Nurašyk ramunę! — tarė antras vaikas.
Ramunė sudrebėjo iš baimės; ji žinojo, kad
nurašytos gėlės turi mirti, o ji labai norėjo
dar gyventi ir kartu su velėna patekti į vie-
versėlio narvelį.

— Kam rašyti? Geriau palikime, — at-
sakė pirmasis vaikas: — su žolynu velėna bus
gražesnė.

Ramunė išliko gyva ir pateko į vieversėlio
narvelį.

Vargšas paukštelis balsu skundėsi netekęs
laisvės, puldinėjo ir daužėsi į geležinius narvelio
virbalus. Gailiaširdė ramunėlė nemokėjo kal-
bėti ir nei žodeliu negalėjo jo paguosti, nors ir
labai norėjo. Taip praėjo visas rytas, ligi pietų.

— Čia nėra vandens, — skundėsi viever-
sėlis. — Visi kaž kur išvaikščiojo ir pamiršo
man paduoti gerti. Mano gerklė visai išdžiuvo!
Aš visas degu ir alpstu! Oi, koks čia troškus
oras! Aš turėsiu mirti ir atsisveikinti su šiltąja
saule, su žaliaisiais laukais, su visomis pasaulio
gražybėmis!

Norėdamas nors kiek atsigauti, vieversėlis
įsmeigė giliai savo snapelį į drėgną velėną;
tuo tarpu pastebėjo ramunę, linkterėjo jai galvą
ir tarė:

— Ir tu čia, vargše, nuvyysi! Viso pasaulio vietoj jie man davė tave ir tą velėnos kąsnėlį! Jie mano, kad kiekviena žolelė gali čia man atstoti didelį medį, kiekvienas tavo žiedo lapelis — visą kvepiantį žolyną! O, tu man tik primeni, ko aš esu nustojęs!

— Kad galėčiau jį suraminti! — galvojo ramunė. Bet ji negalėjo pajudinti nei vieno lapelio; tik jos žiedas vis didesnį ir didesnį leido kvapą. Vieversėlis tai pastebėjo ir nelietė ramunėlės, nors trokšdamas visą žolę išpešiojo aplinkui.

Atėjo ir vakaras, bet ištroškusiame paukšteliai niekas nenešė gerti. Tada jis iškėtė savo sparnelius, virpėdamas supleveno jais ir dar kelius kartus gailiai pytelėjo „čir-čir-čir!“

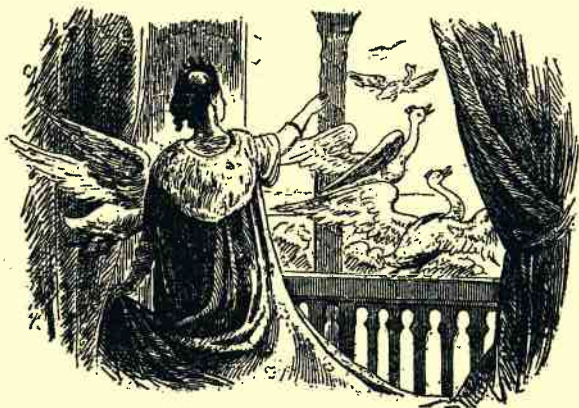
Paskui jo galvelė nusviro į šoną, ir iš skausmo plyšo jam širdis...

Ramunė taip pat nebegalėjo suglausti savo žiedelio ir užmigti, kaip pirma: nuliūdusi ir nusiminusi, ji palenkė savo galvą į žemę.

Tik kitą rytą atėjo vaikai ir, radę nebegyvą paukštelį, griaudžiai apsiverkė. Paskui jie iškasė dailią duobelę, išbarstė ją žiedų lapeliais, o vieversėlio kūną įdėjo į gražią raudoną skrynutę. Nelaimingajam vieversėliui padarė karališkas laidotuves... Kai jis buvo gyvas ir giedojo, jie buvo jį pamiršę, laikė ankštam narvely ir troškino; o dabar jį puošė gėlėmis ir prie jo kapo liejo gailias ašaras.

O velėną su ramune išbloškė ant dulkinio kelio. Niekam nerūpėjo menka gėlėlė, kuri labiausiai gailėjo vieversėlio ir iš visos širdies troško jį paguosti.

Laukinės gulbės

Toli, toli iš čia, ten, kur žiemą išskrenda kregždės, gyveno karalius. Jis turėjo vienuoliką sūnų ir vieną dukterį, vardu Elzytę. Visi broliai buvo karalaičiai ir vaikščiojo į mokyklą su žvaigždėmis ant krūtinės ir kalavijais prie šono. Jie rašydavo deimanto gripeliais aukso lentutėse ir išmokdavo viską atmintinai taip gerai, jog pasakydavo kaip iš rašto. Iš visko matyti buvo, kad jie karalaičiai. Sesutė Elzytė sėdėdavo stiklo suolely ir skaitydavo su paveikslėliais knygą, pirktą už pusę karalystės.

Tikrai gera buvo vaikams gyventi; bet toks gyvenimas neilgai truko!

Jų tėvas, tos šalies karalius, vedė piktą karalienę, kuri baisiai nepamėgo nelaimingų našlaičių. Jie tai patyrė jau nuo pirmos dienos:

rūmuose buvo didelis pokylis, ir vaikai pradėjo „svečius“ žaisti. Paprastai tam žaislui vaikams duodavo saldžių pyragėlių, keptų obuolių ir daug dar kitokių gardžių daiktų. Bet šį kartą karalienė jiems smėlio puodelį tedavė ir pasakė, kad iš jo galėsią jie taisyti visokius valgius.

Po savaitės ji atidavė mažąją Elzytę į sodžių auginti kaž kokiems ūkininkams, o paskui jos brolius taip priskundė karaliui, jog tas visai nustojo jais rūpintis.

— Lėkite, kur akys mato, ir ieškokit sau duonos patys! — tarė nedoroji karalienė. — Kad jūs pavirstumėt dideliais paukščiais ir neturėtumėt balso!

Bet vis delto jai nepavyko tiek pakenkti, kiek buvo norėjusi. Karalaičiai pavirto puikiausiomis laukinėmis gulgėmis. Kaž kaip keistai surikę, išlėkė jie pro rūmų langus ir nuskrido tolyn per miškus ir girias.

Dar buvo labai anksti, ir Elzytė tebemiegojo, kai jie skrido pro tą vietą, kur ūkininkų trobelėje ji gyveno. Ištiesę savo ilguosius kaklus, ilgai jie, plasnodami sparnais, suko aplink stogą. Bet niekas jų nematė ir negirdėjo. Nieko negavę, iškilo jie lig pat debesų ir nuskrido tolyn. Skrido jie skrido ir galop atskrido į didelį, tamsų mišką, kuris traukėsi lig pat jūros.

Nelaimingoji Elzytė, būdama sodiečio trobelėje, žaisdavo pasiėmus žalią lapelį. Kitokių

žaislų ji neturėjo. Ji prasidurdavo lape skylutę, žiūrėdavo pro ją į saulę, ir jai tuomet rodydavosi, kad ji matanti skaisčiausias savo brolių akis. Ir kiekvienas šiltas saulės spindulys, kuris pasiekdavo jos skruostelius, jai primindavo meilius brolių pabučiavimus.

Slinko diena po dienos. Vėjas lėkdamas rožių krūmais, augančiais prieš laukininko trobelę, šnabždėdavo rožėms: „Ar yra kas už jus gražesnis?“ Rožės linguodamos galvas atsiliepdavo: „Elzytė gražesnė už mus!“ Ir kai sena ūkininkė šventadieniais, atsisėdus ant trobelės slenksčio, skaitydavo savo maldaknygę, vėjas versdavo lapus ir sakydavo knygai: „Ar yra kas šventesnis už tave?“ — „Elzytė!“ atsakydavo maldų knyga. Ir rožės, ir maldaknygė sakė tikrą tiesą.

Elzytei sukako jau penkiolika metų, ir tėvas vėl ją atsiėmė į namus. Bet karalienė pamąčiusi, kokia ji graži, papyko ir dar labiau ėmė jos nekęsti. Mielai ji būtų mergaitę pavertusi laukine gulbe, kaip jos brolius, tik tuo tarpu nedrįso to daryti: ji bijojo karaliaus, labai pasilgusio savo dukters.

Anksti rytą karalienė nuėjo į marmoro pirtį, išdėtą minkštais pagalviais ir išklotą divanais. Ji paėmė tris rupūžes, pabučiavo jas ir tarė vienai: „Atėjus Elzytei į pirtį šok jai ant galvos, kad ji liktų tokia pat kvaila, kaip ir tu!“ — Šok jai ant kaktos, — tarė ji antrai: — kad

ji taptų tokia biauri, kaip tu, ir kad tėvas negalėtų jos pažinti! — Šok jai ant krūtinės, — pašnypštė ji paskutinei: — kad ji būtų pikta ir niekur nerastų ramybės!“ Paskui ji suleido rupūžes į tyrų vandenį, kuris tuojuo pasidarė žalias, pasišaukė Elzytę, nutaisė ją ir liepė lipti į vandenį. Tik Elzytė pasinėrė, viena rupūžė įkibo jai į plaukus, antroji šoko ant kaktos, o trečioji ant krūtinės. Bet Elzytė to ir stebėti nepastebėjo. Jai išlipus, ant vandens paviršės plaukė trys raudonos aguonos. Kad ne tie nuodai ir kad jas nebūtų pabučiavusi ragana, tos rupūžės būtų pavirtę raudonomis rožėmis. Bet gėlėmis vis delto jos pavirto, nes buvo prie Elzytės širdies ir galvos. Mergaitė buvo taip šventa ir nekalta, jog ir kerai nieko negalėjo padaryti.

Pamačiusi tai, piktoji karalienė ištrynė Elzytę graikinio riešuto sultimis, ir jos oda pasidarė tamsiai rausva. Paskui jos gražų veidą ji ištepė dvokiančiu tepalu ir suvėlė jos pukiuosius plaukus. Nebegalėjai ir pažinti anos gražiosios Elzytės.

Tėvas, pamatęs ją, išsigando ir sakė, kad tai ne jo duktė esanti. Niekas kitas karalaitės daugiau nepažino, tik šuo sargas ir kregždės. Bet kam galvoj buvo, kad tie gyvulėliai žinojo tiesą!

Apsiverkė Elzytė ir atsiminė savo visus kažkur dingusius brolius. Paskui nuliūdusi išėjo

iš rūmų ir kiaurą dieną klaidžiojo po laukus ir balas, kol priėjo didelį mišką. Ji pati nežinojo, kur eiti; bet jai buvo labai griaudu, ir norėjo pamatyti savo brolių, kurie gal, kaip ji, vargo be pastogės. Ir Elzytė nusprendė jų ieškoti ir rasti, kad ir kaž kaip sunku būtų.

Bebūnant Elzytei miške, užėjo naktis. Su-temus, ji iškrypo iš kelio ir paklydo. Nebegalėdama pareiti namo, gavo nakvoti miške; sukalbėjo poteries ir atsigulė po kelmu ant minkštų samanų. Miške viešpatavo didžiausia tyła. Oras buvo minkštas, o aplinkui žolėje ir samanose žibčiojo, lyg žalios ugnelės, šimtai žibančių kirminėlių. Elzytė viena ranka truputį pajudino šakelę, ir šviesiosios kirmėlėlės, tartum krintančios žvaigždėlės, nubiro žemėn.

Visą naktį ji sapnavo brolius: jie vėl su ja žaidė, kaip seniau, kai vaikais tebebuvo, rašę aukso lentelėse deimanto gripeliukais ir vartę gražią su paveikslėliais knygą, atsėjusią pusę karalystės. Bet lentelėse rašę nebe ratelius ir lazdeles, kaip seniau, bet garsius, jų padarytus darbus ir visus nutikimus, kuriuos jie buvo matę ir girdėję. O tos knygos paveikslai buvę gyvi: paukščiai giedojo, žmonės ėję iš knygos ir kalbėję su Elzyte ir jos broliais. Jai verčiant kitą lapą, jie vėl šokę atgal į savo vietas, kad nesuardytų tvarkos.

Kai Elzytė pabudo, saulė jau buvo aukštai. Ji, tiesa, jos negalėjo matyti: aukšti medžiai

savo sužėlusiomis šakomis buvo ją visai užstoję. Medžių lapai nuo saulės spindulių mirgėjo, kaip koks aukso tinklas. Nuo žalios žolės žiedų sklido gardus kvapas, o paukščiai suko aplinkui ties Elzyte ir beveik tūpėsi jai ant pečių. Kiek tolėliau užė vanduo: tai buvo daugybė upelių, tekančių į vieną ežerą labai gražiu smėlio dugnu. Aplink tą ežerą augo tankūs krūmai. Bet vienoj vietoj elniai pramynė taką, ir juo Elzytė priėjo prie ežero. Jo vanduo buvo neapsakomai giedrus; jei vėjas nebūtų judinęs krūmų šakeles, tai būtų galėjęs pasakyti, kad jie dugne nupiešti: taip aiškiai buvo atsimušęs vandeny kiekvienas lapelis, — ir saulės nušviestas, ir tas, kuris paunksny buvo.

Elzytė pamatė atsimušusį vandeny savo veidą ir baisiai išsigando: jis buvo toks juodas ir biaurus. Bet vos, pasisėmus rieškutėmis vandens, pašlapino sau kaktą ir akis, ji vėl paliko balta ir skaisti. Tada ji visai nusivilko ir įėjo į vandenį. Visame pasaulyje nebūtum radęs gražesnės karalaitės!

Apsivilkusi ir susipynusi savo ilguosius plaukus, ji priėjo prie verdančio šaltinio, rieškutėmis pasisėmė vandens, atsigėrė ir nuėjo toliau per mišką, pati nežinodama kur. Ji galvojo apie savo brolius ir tikėjo, kad Dievas jos neapleis. Dievas prisodino laukinių obelių alkstantiems pasotinti. Jis ir jai parodė vieną tokį medį, kurio šakos lūžo vaisiais. Elzytė jų pavalgė,

šakas paramstė pėdelėmis ir nulindo gilyn į miško tankynę. Čia buvo taip tylu, jog ji girdėjo savo žingsnius ir kiekvieno po kojų paminto lapelio čiuzėjimą. Jokio paukščio nematyti čia buvo, joks saulės spindulys negalėjo prasimušti pro tankias, sužėlusias medžių šakas. Elzytė pirmą kartą buvo tokioj didelėj girioj: medžiai augo aukšti, drūti ir tokie tankūs, jog liemuo liemenį plakė.

Sutemo tamsi naktis. Jokia kirmėlėlė nežibėjo samanose. Elzytė nuliūdusi atsigulė ant žolės. Čia jai pasirodė, kad medžių šakos ties ja prasiskyrusios ir atsivėręs dangus, ir į ją pažvelgęs savo geromis akimis Pats Viešpats Dievas, o pro jo galvą ir rankas žiūrėję maži angelėliai.

Pakilusi ryto metą, ji pati nežinojo, ar tai sapnas buvęs, ar ne.

Ji nuėjo tolyn ir netrukus susitiko uogaujančią senutę. Ši davė jai saujele uogų. Tada Elzytė paklausė, ar nemačiusi kartais ji miške vienuolikos raitų karalaičių.

— Ne! — atsakė senutė: — bet aš vakar čia mačiau upėje vienuoliką gulbių su aukso karūnomis ant galvos.

Ir ji nuvedė Elzytę prie tos upės. Abu krantai buvo aukšti ir apžėlę medžiais, kurie savo ilgomis šakomis siekė kito kranto medžių šakas. Kur medžiai negalėjo susisiekti per upę, augo nusvirę į vandenį, ir jų didelės išsikerojusios šaknys kabėjo ore.

Elzytė atsisveikino su senute ir nuėjo pakrančiu į tą daiktą, kur upė plaukė į plačiąją jūrą.

Prieš karalaitės akis tvanksojo visoje savo gražybėje plačiausia jūra. Bet joje nematyti buvo jokios burės, jokio laivelio. Toliau keliauti Elzytė nebegalėjo. Ant kranto gulėjo nesuskaitomos daugybės mažų akmenėlių, kuriuos visus vanduo padarė apskritus. Stiklai, geležgaliai, akmenys ir kiti daiktai, jūros bangų išmesti ant kranto, buvo lygūs ir švelnūs, kaip nutekinti. Vis tai buvo padaryta vandens, nors vanduo yra minkštesnis už Elzytės rankas. Ir veizėdama į jūrą, mergaitė galvojo: „Bangos nuolat paskui viena kitą ritasi ir lygina pačius kietuosius daiktus. Ir aš, kaip tos bangos, turiu nesiliaudama ieškoti. Dėkui jums už mokslą, greitosios vilnys! Kada nors — jaučia mano širdis — jūs nunešite mane pas mano mylimuosius brolius“.

Ant kranto žolėje Elzytė pamatė vienuoliką baltų gulgės plunksnų. Ji surinko jas visas į krūvą ir surišo. Plunksnos buvo rasotos: gal ten buvo rasos lašeliai, o gal ir keno ašaros — kas dabar žino! Jūros krantas buvo dykas ir klaikus, bet Elzytė to klaikumo visai nejautė: jūros paveikslas nuolat mainėsi, ir kiekviena atmaina buvo vis gražesnė. Per kelias valandas ji mainėsi daugiau kartų, negu ežerai per visus metus. Jei užeidavo juodi debesiai ir sutemdavo dangus — tada jūra taip atrodydavo, lyg norėtų pasakyti: „Ir aš galiu būti baisi“. Tuomet

imdavo pūsti vėjas, pakildavo didelės vilnys ir rūščiai blaškydavo į viršų baltą putą. Kada atplaukdavo rausvi debesėliai ir vėjas nutildavo, jūra būdavo panaši į rožės lapelį: tai ji rodėsi žalia, tai balta. Bet kad ir labiausiai ji būdavo nurimus, vis delto pakrantėj nesiliaudavo judėjus, ir vanduo išlengvo kilojosi, kaip miegančio kūdikio krūtinė.

Prieš pačią saulės laidą Elzytė pamatė skrendant vienuoliką laukinių gulbių su aukso karūnomis ant galvos; jos buvo išsitiesusios paskui viena kitą ir skrido tiesiog į krantą. Elzytė tuojau pasislėpė už krūmelio. Gulbės nusileido netoli jos žemėn ir suplasnojo savo dideliais baltais sparnais.

Vos saulė nusileido, gulbių plunksnos staiga nukrito, ir vienuolika gražių karalaičių, Elzytės broliai, stovėjo ant jūros kranto. Ji balsu sušuko. Nors jie labai buvo atsimainę, bet ji tuojau juos pažino. Širdis jai pasakė, kad čia jos broliai. Ir ji puolė jiems ant kaklo ir ėmė juos visus vardais vadinti. Karalaičiai, pamatę savo seserį, taip pat nežinojo, ką iš džiaugsmo bedaryti. Jie ją taip pat tuojau pažino, nors buvo labai išaugus ir išgražėjus. Jie ir juokėsi, ir verkė, ir greitai iš vienas kito sužinojo, kaip piktai pasielgė su jais jų pamotė.

— Mes, — tarė vyresnysis brolis, — skraidome laukinėmis gulbėmis visą dieną, nuo saulės tekėjimo ligi nusileidžiant. Bet kaip tik ji

nusileidžia, mes vėl žmonėmis virstame. Todel mes visados išanksto turime pasirūpinti, kad saulei leidžiantis turėtumėm po kojų kietą žemę; jei mes tuo metu lakiotumėm padebesiais, tai, palikę žmonėmis, gautumėm kristi žemyn. Čia mes negyvename; už jūros yra tokia pat graži, kaip ir ši, šalis. Bet į ten tolas kelias: mes turime skristi per didžiausią jūrą, o joje nėra jokios salelės, kur galėtumėm pernaktoti. Tik-tai puskelyje kyšo iš vandens vienui viena ir tokia maža uola, jog mes, tik kietai susispaudę, galime ant jos sutilpti. Jūrai labai siūbuojant, vilnys šoka per mūsų galvas, bet ir už tokią prieglaudą mes Dievui esam dėkingi. Ten mes nakvojame žmonėmis; kad ne ta uola, mes niekumet negalėtumėm aplankyti mūsų brangiosios tėvynės, nes skristi į ten mes turime dvi ilgiausias metų dienas. Tiktai kartą metuose mums leista aplankyti tėvynę ir išbūti joje vienuoliką dienų. Tada mes skrendame per didelį mišką, už jo matome pilį, kur mes gimėm ir kur gyvena mūsų tėvas, matome ir aukštą bažnyčią, kur guli palaidota mūsų motina. Čia kiekvienas medelis, kiekvienas krūmelis artimas ir brangus mūsų širdžiai; čia taip pat tebelaksto po lygumas laukiniai arkliai, kaip lakstė mūsų mažose dienose; čia mes girdime tas pačias dainas, kurias patys seniau mėgdavom dainuoti. Čia mūsų tėvynė, čia mus visados širdis traukia, ir galop mes čia radome tave, mieloji, bran-

gioji sesute! Tik dvi dienas mes dar galime čia būti. Paskui vėl turėsime lėkti už jūros, į neapsakomai gražų kraštą, bet ten mums labai

ilgu. Kad taip mes galėtumėm tave kartu nusinešti? Bet mes neturime jokio laivo!

— Kaip aš galėčiau jus iš tų kerų išvaduoti? — klausė sesuo.

Taip jie praleido besišnekėdami ko ne visą naktį. Miegoti teko tik kelias valandas.

Elzytė atbudo nuo gulbių sparnų ūžesio: broliai vėl pavirto gulbėmis. Jie suko, suko ore didelius ratus ir paskui visai išnyko iš akių. Tiktai vienas iš jų, jaunesnysis, pasiliko prie sesers. Jis dėjo galvą jai prie krūtinės, o ji glostė jo sparnus; taip jiems praėjo visa diena. Vakare sugrižo kiti ir, saulei nusileidus, jie vėl atvirto žmonėmis.

— Rytoj, — tarė vyresnysis, — mes lėksime iš čia ir grįšime tik po metų. Bet mes negalime tavęs vienos čia palikti. Ar turėsi tiek drąsos keliauti su mumis? Mano rankos stipros ir galės pernešti tave per mišką; argi neištektų mūsų sparnams jėgų perkelti tave ir per jūrą?

— Tat imkite mane drauge! — tarė Elzytė.

Visą naktį broliai pynė ir nupynė iš plonučių karklo karnelių ir nendrių didelį, tvirtą tinklą. Elzytė atsigulė į jį, ir kai saulė užtekėjo, broliai pavirto laukinėmis gulbėmis, sužnybo tinklą snapais ir iškilo aukštai, aukštai, iki debesų, su savo mylimąja sesute, kuri dar tebemiegojo. Saulės spinduliai plieskė jai tiesiog į veidą, ir todel viena gulbė lėkė visados viršum jos galvos, dengdama ją savo plačiais sparnais nuo saulės.

Jau jie buvo toli nuo kranto, kai Elzytė atbudo. Skristi padangėmis per plačiausią jūrą, neturinčią nei galo nei krašto, jai rodėsi tikras sapnas. Šaly jos gulėjo padėta šakelė gražių išsirbusių uogų, kurias jai nuskynė jauniausiasis brolis. Dabar jis skrido viršum jos galvos ir gynė ją nuo saulės spindulių. Elzytė pažvelgė

į jį savo meiliomis akimis ir dėkingai jam šyp-
telėjo.

Jie skrido taip aukštai, jog didžiausias lai-
vas, kuris jiems apačioj buvo matyti, rodėsi
didumo, kaip kokia supantisi vilnyse balta žu-
vėdra. Paskui juos plaukė didelis, kaip koks
kalnas, debesis, ir jame Elzytė pamatė savo ir
vienuolikos gulbių šešėlius; tie šešėliai buvo
milžiniško didumo. Tokio stebuklingo vaizdo
Elzytė niekadės nebuvo mačiusi. Bet vos tik
saulė pakilo aukščiau ir debesiai atsiliko toli
užpakaly, oro vaizdas išnyko.

Visą dieną skrido jie be pailsio, bet nešdami
seserį negalėjo taip greitai, kaip pirma, lėkti.
Oras mainėsi, artinosi vakaras. Elzytė baimin-
gai žiūrėjo į saulę, kuri nuolat sviro žemyn ir
žemyn, o tos uolos jūroje vis dar nematyti
buvo. Jai pasimatė, kad gulbės labiau pradėjo
plasnoti sparnais. O, tai ji buvusi kalta, kad
gulbės negalėjusios greičiau paskristi! Ji žinojo,
kad, saulei nusileidus, jie virs žmonėmis, nu-
kris į jūrą ir prigers. Ir Elzytė iš visos širdies
pradėjo melstis. Bet uolos vis dar nebuvo re-
gėti. Juodi debesiai slinko vis artyn, ir vėjas
pūtė vis smarkiau: matyti, artinosi audra. Ga-
lop baisus debesis aptraukė beveik visą dangų,
ėmė nuolat žaibuoti ir griauti.

Štai saulė vienu kraštu beveik siekia jūros
vandenį. Elzytei širdis ėmė drebėti . . . Tuo tarpu
gulbės pradėjo taip smarkiai leisti žemyn, jog

jai pasirodė, kad ji krintanti į vandenį. Bet jos vėl ėmė tiesiai skristi. O saulė jau pusiau įsmego į vandenį . . . Tada tik apačioj pamatė ji mažą uolikę, ne didesnę už jūros šuns galvą, išsikišusią iš vandens. Saulė baigė leistis; štai jos tematyti siaurutis kraštelis . . . Bet tuo tarpu Elzytės koja palietė kietą žemę, ir paskutinis saulės spindulys užgeso. Elzytė pamatė stovinius aplink save brolius, susikabinusius rankomis; jie vos-vos tetilpo ant uolos. Jūros vilnys šokinėjo aplinkui ir taškė juos, dangus nuolat žaibavo, griausmas nesiliaudamas griaudė, o sesuo ir broliai, susispaudę į krūvą, giedojo šventąsias giesmes, kurios juos ramino ir drąsino.

Auštant audra nutilo, ir dangus išsigiedrėjo. Vos tik saulė užtekėjo, gulbės su seserimi nuskrido toliau. Jūra dar tebebangavo. Elzytė veizėjo į ją iš viršaus, ir baltos putos ant tamsiai žalių bangų jai rodėsi pulkais plaukiojančių gulbių.

Pakilus saulei kiek aukščiau, Elzytė priešais išvydo tarsi plaukančią ore kalnuotą šalį su blizgančiais ledų kalnais ant uolų viršūnių; tarp kalnų margavo puiki pilis, ilgumo per kelias mylias; apačioj žaliavo palmių miškai ir gražios, didumo kaip malūno ratai, gėlės. Elzytė paklausė, ar čia nebūsimanti tik ta šalis, į kurią jie skrenda. Gulbės atsakė, kad dar ne: ji matanti prieš save Fatos Morganos*)

*) Fata Morgana — miražo fėja, deivė. *Vert.*

oro pilį, kuri nuolat mainantis; į tą pilį joks gyvas žmogus negalys patekti. Elzytė nenutraukdama akių žiūrėjo į ją; bet staiga kalnai, miškai ir pilis išnyko, o jų vietoje atsirado dvidešimt gražių, panašių į viena kitą, bažnyčių su aukštais bokštais ir su smailiais langais. Ji girdėjo net vargonų balsą, bet tai buvo tik tolimas jūros užimas. Paskui tos bažnyčios pasidarė visiškai arti, bet vienu metu jos pavirto į didžiausią laivyną, plaukiantį visu greitumu; ji pažvelgė žemyn — tai buvo tik rūkas, kuris balavo ant vandens. Taip mainėsi nuolat prieš ją vaizdai, kol galop iš tikrųjų pasirodė tas kraštas, į kurį jie skrido. Ten matyti buvo gražūs mėlynai, apaugę medžiais kalnai, dideli miestai ir pilys. Dar prieš saulės laidą ji atsidūrė ant uolos, prie didelio urvo, kurio sienos iš vidaus buvo apžėlusios visokiais vijokliais; rodėsi, kad visas urvas buvęs išklotas žaliais divanais.

— Pažiūrėsim gi, kas tau šią naktį prisišapnuos! — tarė jaunesnysis brolis, rodydamas Elzytei jos patalą.

— O, kad man Dievas pasakytų nors per sapną, kaip išgelbėti jus! — tarė ji. — Apie tai aš kiauras dienas galvoju.

Prieš guldama Elzytė prašė Dievo padėti ir taip karštai meldėsi, jog ir užmigusi kartojo maldos žodžius. Ir ji sapnavo, kad ji skrendanti aukštai oru į Fatos Morganos pilį; o priešais

jos patikti išeinanti pati fėja, toki graži ir skaisti, bet, kaip du vandens lašai, panaši į tą senutę, kuri davė miške uogų ir papasakojo apie gulbes su aukso karūnomis ant galvos.

— Tavo brolius galima išgelbėti, — tarė ji: — tik ar turėsi tiek drąsos ir kantrybės? Tiesa, vanduo minkštesnis už tavo gražias rankas, tačiau dilina akmenis; bet vanduo nejaučia skausmo, kurį pajus tavo pirštai; jis neturi širdies, todėl negal turėti jokios baimės ir kančių, kurias tu gausi patirti. Ar tu matai mano rankose dilgynę? Tokios pat dilgynės auga ir aplink tą urvą kur tu miegi. Tiktai šios dilgynės ir dar tos, kur auga kapuose, tinka tavo reikalui — gerai įsidėmėk tai. Jų tu turėsi pati prisirauti, nors tau ant visų rankų didžiausios pūslės šoktų. Paskui išmink dilgynes kojomis, tuos pluoštus susuk ir iš jų numegzk vienuoliką marškinių su ilgomis rankovėmis; tais marškiniais apvilsk gulbes, ir tavo broliai bus išgelbėti. Bet atmink, kad nuo tos valandos, kada tu pradėsi savo darbą, iki tos, kada pabaigsi, neturi nei žodžio pasakyti, kad tas darbas ir daug metų truktų. Pirmas žodis, kurį tu ištarsi, kaip kalavijas, pervers tavo brolių širdis. Jų gyvybė kaba ant tavo liežuvio galo. To nepamiršk!

Tada fėja Elzytės ranką palietė su dilgyne; kaip ugnis, nudegino ją, ir ji atbudo. Jau buvo visai išaušę, ir šaly jos žemėje gulėjo pamesta

lygiai tokia pat dilgynė, kokią ji matė sapne. Tada Elzytė atsiklaupusi pasimeldė ir išėjo iš urvo prie darbo.

Ji ėmė rauti savo dailiomis rankomis dilgynes, kurios ją degino, kaip ugnis; didelės pūslės šoko jai ant rankų ir kojų; bet ji džiaugdamasi kentė skaudulius, kad tik išvaduotų savo brangiuosius brolius. Ji mynė dilgynes basomis kojomis ir verpė iš jų žalius siūlus.

Saulei nusileidus, parskrido broliai ir baisiai išsigando pamatę, kad sesuo nebekalba. Iš pradžios jie manė, kad tai būsiąs naujas piktosios pamotės padarymas, bet dirstelėję į jos rankas, jie suprato, kad ji nustojusi kalbėti dėl jų išgelbėjimo, ir jaunesnysis brolis ėmė verkti. Ir ten, kur krito jo ašaros, pūslės dilo, ir tų vietų nebesopėjo.

Elzytė dirbo visą naktį; miegas jai nelindo — jai terūpėjo broliai. Visą kitą dieną, kol gulbės lakiojo, ji buvo viena, bet niekados dar taip greitai jai nebėgo laikas. Vieni marškiniai jau buvo pabaigti, ir ji pradėjo kitus.

Staiga Elzytė išgirdo kalnuose rago balsą ir kaž ko nusigando. Balsas vis artinosi. Pas-kui ir šunys girdėti buvo lojant. Elzytė įbėgo į urvą, surišo surinktąsias dilgynes į kūlelį ir pati ant jo atsisėdo.

Tuo tarpu iš krūmų išlindo didelis šuva, paskui jį — antras ir trečias. Jie baisiai lojo lakstydami aplinkui. Po kiek laiko prie urvo

susirinko visi medžiotojai. Gražiausias ir dailiausias iš jų buvo tos šalies karalius. Jis prėjo prie Elzytės — niekumet dar nebuvo matęs tokios gražios mergaitės!

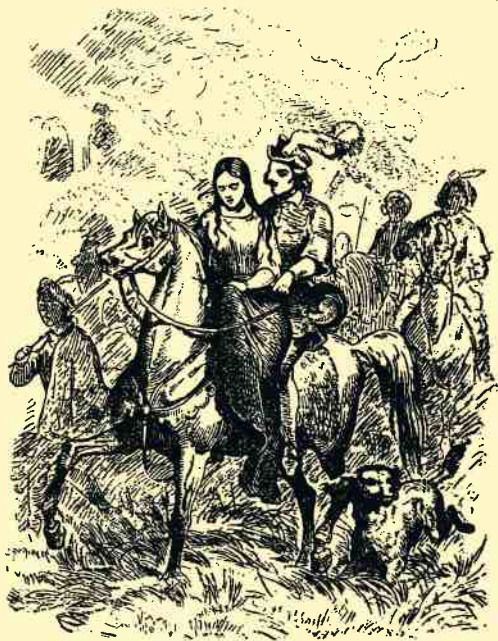
— Kaip tu čia atsiradai, tokia gražuolė? — paklausė jis jos. Bet Elzytė pakraipė tik galvą — kalbėti negalėjo; vienas jos pasakytas žodis galėjo pražudyti brolius. Kad karalius nepastebėtų jos nudilgintų rankų, ji pridengė jas prikyšte.

— Eikim drauge! — tarė karalius: — čia tau ne vieta. Jei tavo širdis tokia pat graži, kaip veidas, aš aptaisysiu tave šilkais, uždėsiu ant galvos aukso karūną, ir tu viešpatausi mano gražiausiuose rūmuose.

Ir jis pasisodino ją priešais ant arklio. Elzytė verkė ir laužė rankas, bet karalius neklausė. Jis ją ramino ir meiliai kalbino: „Neverk, aš noriu tik tavo laimės. Ateis laikas, ir tu už tai man dėkosi!“ Ir jis nujojo su ja per kalnus, o medžiotojai nusekė paskui.

Saulei leidžiantis, ji išvydo priešais didelį karaliaus miestą, daugybę bokštų ir bažnyčių. Karalius įvedė Elzytę į savo rūmus, kur aukštose marmoro salėse mušė fontanai, o sienos ir lubos buvo išpuoštos paveikslais. Bet ji į nieką nežiūrėjo, buvo nuliūdus ir verkė. Nesipriešindama ir nesidžiaugdama, davėsi ji aptaisyti karališkais rūbais, įpinti į kasas perlus ir užmaiti ant sužeistų rankų plonas pirštinėles.

Aptaisyta tais rūbais Elzytė buvo tokia graži, jog prieš ją visi nulenkė savo galvas. Karalius apskelbė, kad ji būsianti dabar jo pati, nors vyskupas kraipė galvą ir sakė, kad ta girios

grazuolė — bene tik esanti ragana, pagadinusi karaliaus akis ir apkerėjusi jo širdį.

Bet karalius jo neklausė. Jis liepė muzikantams griežti, nešti pačius brangiuosius valgius, o gražios mergaitės turėjo šokti prieš Elzytę. Paskui pats karalius ėmė ją vedžioti po kvepiančius sodus ir puikiasias sales, bet ji buvo

vis nuliūdus. Galų gale, karalius atidarė mažą kambarėlį šaly jos miegamojo. Kambarėlis buvo nukabintas brangiais žaliais divanais ir panašus į tą urvą, kur ji pirma gyveno. Ant grindų gulėjo sruoga dilgynių, o palubėje kabėjo jau pabaigti marškiniai. Visus tus daiktus, kaip kokią retenybę, buvo pasiėmęs ir parnešęs į rūmus vienas medžiotojas.

— Čia tu gali mąstyti apie savo buvusias namus! — tarė karalius. — Štai tavo pradėtas darbas; tarp tokių gražybių dabar tau kartais malonu gal bus atsiminti anuos laikus.

Pamatė Elžytė taip brangų širdžiai darbą, pirmą kartą jos lūpos nusišypsojo, ir išblyškę skruostai vėl paraudo. Vėl žybtelėjo jai viltis, kad galėsianti išvaduoti brolius, ir pabučiavo karaliui ranką, o karalius prispaudė ją prie savo krūtinės ir liepė viso miesto varpais paskelbti savo vestuves. Ir girios gražuolė nebylė liko karalienė.

Vyskupas vis dar mėgino atkalbėti, bet jo žodžiai negalėjo atitraukti karaliaus širdies nuo Elžytės. Karalius vestuves iškėlė, ir karūną ant Elžytės galvos turėjo uždėti pats vyskupas; iš piktumo jis taip tvirtai užtraukė jai ant kaktos karūnos lankelį, jog kiekvienam kitam būtų skaudu buvę, bet ji visai to nepaisė: kas jai buvo tas kūno skausmas, jei jos širdį draskė neapsakomas brolių gailesys! Jos lūpos tebebuvo surakintos, — juk vienas jos žodis galėjo

pražudyti brolius, bet jos akys rodė, kad ji pradedanti mylėti gerą ir gražų karalių, kuris kaip įmanydamas rūpinos ją pralinksminėti. Kiekvieną dieną jis darėsi jai brangesnis. O, kad ji būtų galėjusi pasisakyti jam savo sielvartą! Bet ji negalėjo atverti burnos, turėjo būti nebylė, ligi pabaigs savo darbą. Ir ji slapčia eidavo naktį į mažą kambarėlį, panašų į urvą, ir ten mezgė marškinius vienus po kitų. Bet pradėjus septintus, ji pritrūko verpalų.

Ji žinojo, kad reikalingos jai dilgynės auga kapuose, bet ji pati turėjo jų prisirauti. Kaip išeiti naktį iš rūmų ir nueiti į kapus?

— O, ką reiškia pirštų skaudėjimas palyginti su kančia, kuri drasko mano širdį! — galvoja ji sau. — Bet šiaip ar taip, turiu eiti. Visagalis manęs neapleis!

Drebėjo jai širdis, tartum pradedant blogą kokį darbą, kai ji mėnesienoje ėjo į sodą, o iš ten ilgomis alėjomis ir tuščiomis gatvėmis į kapus. Kapuose ant akmenų sėdėjo baurios raganos. Jos vilkosi savo skarmalus, lyg rengdamosis maudytis, savo ilgais išdžiuvusiais pirštais kasė neseniai supiltus kapus, traukė iš jų numirėlius ir griaužė jų kūnus. Elzytei reikėjo eiti pro tas raganas, o jos, įspyrusios savo baisias akis, žiūrėjo į ją; bet ji vis meldėsi ir rovė dilgynes. Prisirovus, parsinešė jas į rūmus.

Tiktai vienas žmogus viską matė: tai buvo vyskupas. Tik jis vienas nemiegojo. Dabar jis

visai įsitikino, kad tai tikra tiesa, ką jis buvo spėjęs apie karalaitę.

— Dabar visai aišku, — galvojo jis: — ji ragana ir todėl apkerėjo karalių ir visus žmones.

Per išpažintį papasakojo jis karaliui, ką matęs ir ko bijojęs. Ir kada rūstūs apkaltinimo žodžiai ėjo iš jo lūpų, medžio drožti šventųjų paveikslai lingavo galvas, lyg norėdami sakyti: „Netiesa, Elzytė nekalta!“ Bet vyskupas tai išaiškino savaip: jis tvirtino, kad šventieji piktinąsi dėl karalienės nuodėmių. Dvi didelės ašaros nuriedėjo karaliui per skruostus, ir jis parėjo namo nuliūdęs ir susigriaužęs. Nuo to laiko miegas jam nebelindo, bet jis apsimesdavo miegą ir matydavo, kaip Elzytė keldavosi iš lovos. Taip būdavo kiekvieną naktį. Visados palydėdavo jis ją pasekomis ir

matydavo, kaip ji prasidarydavo mažojo kambarėlio duris ir pranykdavo.

Karaliaus veidas kiekvieną dieną rodėsi vis labiau apsiniaukęs. Tą atmainą Elzytė pastebėjo, bet nežinojo jos priežasties ir kentė kaip dėl jo, taip ir dėl savo brolių. Gailios ašaros riedėjo ant karalienės aksomo ir purpuro ir ten, kaip briliantai, mirgėjo. Visi, kurie matė jos brangius rūbus, pavydėjo jai ir norėjo jos vietoje būti.

Tuo tarpu jos darbas buvo beveik pabaigtas, beliko numegzti vieni marškiniai, bet ji vėl pritrūko verpalo. Dar vieną kartą, paskutinį kartą, ji turėjo nueiti į kapus ir sušauti dar kelias saujas dilgynių. Jai baisu buvo ir atsiminti apie tą sunkią nakties kelionę ir biauriąsias raganas, bet jos pasiryžimas gelbėti brolius buvo dar didesnis ir toks pat tvirtas, kaip tikėjimas į Visagalį.

Elzytė išėjo. Karalius ir vyskupas nusekė paskui. Jie matė, kaip pro geležinius vartus ji įčiauzė į kapus. Prisiartinę, jie pastebėjo sėdint ant akmenų biauriąsias raganas. Tada išsigandęs karalius apsigrėžė ir parėjo; jis manė, kad jų tarpe esanti ir ta, kurią jis taip mylėjo ir taip aukštai iškėlė.

— Tegu ją teisia žmonės! — tarė karalius.

Ir žmonės nuteisė ją sudeginti ant laužo.

Iš puikiųjų karaliaus rūmų išgabeno ją į tamsų drėgną požemį, kur pro langelio geležis,

baisiai kaukdamas, pūtė vėjas. Vietoj minkštų pagalvių davė jai tas pačias dilgynes, kurias ji buvo susirovus paskutinį kartą; atsigulus padėjo ji ant jų savo galvą, o užsiklojo šiurkščiais ir dygiais marškiniais, jos pačios nudurbitais. Laukti, kad būtų geriau, ji negalėjo. Melsdamasi ji vėl ėmėsi darbo. Gatvėse vaikai dainavo tam tyčia sudėtas apie ją pajuokimo dainas, ir niekas nepaguodė jos žodžiu.

Staiga vakare prie paties langelio ji išgirdo plasnojant gulbę. Tai buvo jaunesnysis Elzytės brolis. Jam pasisekė surasti seserį, o ši ėmė net iš džiaugsmo verkti, nors žinojo, kad ši naktis bene tik bus jai paskutinė. Bet darbas jau beveik buvo pabaigtas, ir broliai buvo arti.

Netrukus atėjo vyskupas praleisti su ja paskutines valandas: jis taip buvo prižadėjęs karaliui. Bet Elzytė pakratė galvą ir paprašė akimis ir ženklais jo išeiti; ji turėjo šią naktį baigti savo darbą, kad nebūtų viskas veltui: ir jos kančios, ir ašaros, ir nemiegotos naktys. Vyskupas išėjo užsirūstinęs, bet vargšė Elzytė žinojo, kad ji nekalta, ir varė savo darbą toliau.

Norėdamas kuo nors padėti, mažos pelytės bėgiojo po grindis ir nešiojo dilgynes prie Elzytės kojų; o strazdas, atsitūpęs ant langelio geležies, visą naktį guodė ją linksmiausiomis savo giesmelėmis.

Auštant, dar gerokai prieš saulės tekėjimą, Elzytės broliai pasibeldė į rūmų vartus ir

pareikalavo, kad juos nuvestų pas karalių. Jiems atsakė, kad tai negalimas esąs daiktas, kad karalius dar tebemiegas, ir niekas nedrįstas jo kelti. Jie prašyte prašė ir grasyte grasė. Galop atėjo sargyba, paskui ir pats karalius pažiūrėti, kas čia atsitikę. Tuo tarpu užtekėjo saulė, ir broliai išnyko.

Tiktai vienuolika laukinių gulbių pakilo nuo rūmų ir aukštai oru nuskrido tolyn.

Iš miesto pro vartus ėmė virste virsti būriai žmonių: visi norėjo pamatyti, kaip degins ragana. Sena kumelė traukė ratus, kuriuose sėdėjo Elzytė; užsivilkti jai buvo duoti stori pakulnio marškiniai; gražieji jos plaukai buvo išsidraikę ant pečių, o skruostai; kaip drobė, išblyškę. Ji vis meldėsi, jos lūpos nuolat kruvėjo, o pirštai mezgė žalią verpalą. Net vežama žudyti ji nemetė darbo iš rankų: dešimt marškinių gulėjo padėti prie jos kojų, vienuoliktus tebemezgė. Minia tyčiojos ir visokius juokus iš jos darė.

— Aure ragana, aure ragana! Žiūrėkit, kažką murma! Ji turi ne maldaknygę, tik tą pra-keiktą mežginį. Ištraukim jį iš jos ir sudraskykim jį skudurus!

Minia žmonių apstojo ją iš visų pusių ir norėjo sudraskyti jai marškinius; bet tuo metu atskrido vienuolika laukinių gulbių, sutūpė aplink ją ant ratų kraštų ir suplasnojo savo galingais sparnais. Išsigandusi minia atsitraukė.

— Tai — dangaus ženklas! Tikrai ji nekalta! — šnibždėjo daugumas, bet balsu nedrįso to pasakyti.

Budelis jau buvo begriebiąs ją už rankos, bet ji atstūmė budelį ir skubindama užmetė ant gulbių vienuoliką marškinių. Tą pačią valandą iš gulbių pavirto vienuolika gražių karalaičių. Tik jaunesniajam stigo vienos rankos; vietoje tos rankos jis turėjo gulgės sparną, nes jo marškiniams buvo trūkė vienos rankovės: Elzytė nesuspėjo jos primegzti.

— Dabar aš galiu kalbėti! — tarė Elzytė.
— Aš nekalta!

Ir žmonės, matydami tą stebuklą, priklaupė prieš ją, kaip prieš šventą; o ji puolė broliams ant kaklo ir apalpo, — jos jėgas pakirto nežmoniškos kančios, mirties baimė ir tas netikėtas džiaugsmas.

— Taip, ji nekalta! — tarė vyresnysis brolis ir papasakojo visą tą istoriją. Ir jam bekalbant, ore pasklido toks gardus kvapas, lyg būtų kilęs nuo milijonų rožių. Kiekvienai laužo malkai išdygo šaknys, ir išaugo šakos. Prieš visų akis stovėjo didžiausias krūmas, visas aplipęs raudonomis kvepiančiomis rožėmis; o to krūmo viršūnėje, kaip kokia žvaigždė, žibėjo baltas puikus žiedas. Karalius nuskynė jį ir prisegė Elzytei prie krūtinės. Tada ji atsigavo nurimus, pilna džiaugsmo ir laimės.

Ir visi varpai patys ėmė gausti, paukščių

suskrido didžiausi pulkai, ir į rūmus nutraukė
tokia vestuvių procesija, kokios nebuvo matęs
jokis kitas karalius.

Dangaus lapelis

Šviesiu, mėlynu dangum skrido angelas nešdamas iš rojaus sodo gėlę. Bebučiuojant jos žiedą, vienas mažas lapelis nutrūko, nulėkė žemyn ir įkrito į minkštą žemę miške, kur tuoju išleido šakneles ir daigėlį.

— Koks keistas augalas! — kalbėjosi tarp savęs jo miško draugai. Ir niekas su juo nenorėjo draugautis, net dagilis ir dilgynė.

— Tai bus greičiausiai koks sodo augalas! — sprendė jie ir visi ėmė juoktis iš atėjūno.

— Tau čia ne vieta! — sakė aukštas, spygliuotasis dagilis. — Ne tavo nosiai čia buvo lįsti! Mes čia augam ne tam, kad tau būtų mėm parama.

Atėjo žiema, ir sniegas apnešė tą augalėlį. Sniegas ties tą vietą taip spindėjo, lyg būtų jam iš apačios švietus saulė. Išaušus pavasariui, augalas pražydo ir taip išgražėjo, jog joks kitas iš viso miško negalėjo su juo lygintis.

Atvyko botanikos profesorius: jis turėjo raštą, kuriame aiškiai, juodu ant balto, buvo parašyta, kad jis tikrai yra tas, kas ir buvo, t. y. botanikos profesorius. Jis apžiūrėjo tą augalą, net pamėgino jo skonį, bet jo knygoje nieko nebuvo rašyta apie tokius augalus.

— Nuostabi rūšis! — tarė jis. — Kaip gyvas, tokios dar nebuvo matęs. Ji tebėr neįtraukta į jokių augalų skyrių.

— Neįtraukta į jokių skyrių! — stebėjosi dagilis su dilgyne. Dideli medžiai, kurie stovėjo aplinkui, taip pat matė ir viską girdėjo, bet nieko nesakė, — nei blogo, nei gero, o tai labai protingas daiktas, jei kas nieko neišmano.

Bet štai vieną sykį atėjo į mišką neturtinga, nekalta mergaitė; širdį ji turėjo gryną ir tikėjimą tvirtą. Visas jos turtas buvo sena Biblija, bet tie žodžiai, kurie buvo surašyti jos apdriskusiuose lapuose, buvo išėję iš paties Dievo lūpų. Kai pikti žmonės norėdavo ją nuskausti, ji skaitydavo tą knygos vietą, kur yra pasakyta apie Juozapą: „Jie turėjo savo širdyje pikta norą, bet Viešpats nukreipė viską geran“. Kada ji kentė neteisybę ir pajaukimus, ją ramindavo šie išganytojo žodžiai: „Tėve, atleisk jiems, nes nesižino ką darą“.

Mergaitė sustojo prieš nuostabųjį augalą, kurio lapai kvepėjo neapsakomai gardžiai ir saldžiai, o žiedai saulės šviesoje spindėjo ir mainėsi įvairių įvairiausiomis spalvomis. Rodėsi,

lyg kiekvienam žiedely būtų buvęs neišsekamas šaltinis melodijų. Didžiai nustebusi, veizėjo mergaitė į puikų Dievo padarėlį; ji žemai pasilenkė vieną šakelę, kad galėtų geriau apžiūrėti žiedus ir pasigėrėti jų kvapu. Nušvito jai akys, ir pra-

džiugo širdis. Ji labai geidė nusirašyti kokį žiedelį, bet nedrįso bijodama, kad jis greit nenuvystų. Todel ji nusiskynė tik vieną žalią lapelį ir, parėjus namo, įsidėjo į savo Bibliją; taip jis ten ir pasiliko, būdamas amžinai žalias ir nevytęs.

Tokiu būdu, dangaus augalo lapelis pateko į Bibliją; o sykiu su ta Biblija buvo padėtas po galva tai jaunai mergaitei, kuri po kelių

savaičių, užmigus amžinu miegu, gulėjo grabe. Jos sumerkotos akys ir nurimęs gražus veidelis lyg sakyte kiekvienam sakė, kad dabar ji stovinti prieš Dangaus Teisėją.

O ten miške nuostabūs augalai vis dar tebežydėjo. Jis išaugo jau beveik į medį, ir visi dausų paukščiai, skrisdami pro šalį, atiduodavo jam garbę.

— Tai vis užjūrio gudrybės! — juokėsi dagiliai su dilgynėmis. — Mūsų krašte taip dailiai elgtis nemoka niekas!

Juodieji miško šliužai, išvydę jį, ėmė spiaudyti.

Kartą į mišką atėjo piemuo. Jis rinko dagilius ir kitas žoles pelenams daryti. Kartu su kitomis žolėmis piemuo išsirovė ir tą nepaprastą augalą.

— Bus geras ir jis! — tarė piemuo.

Ir iš to augalo liko tik tai pelenų krūvelė.

Jau daugel metų tos šalies karalius sirgo didele melankolija; nuolat jis būdavo nuliūdęs. Jis buvo labai darbštus, daug dirbo, bet niekas negelbėjo. Jam skaitydavo ir didelio mokslo ir lengvo turinio knygas — bet viskas veltui.

Štai syki vieną didžiausią pasaulio galvočių, prašomas patarimo, siunčia karaliui žmogų pasakyti, kad jis galų gale radęs vaistą jam išgydyti: jo paties karalystėje auga vienam miške dangaus kilimo žolynas; jis taip ir taip

atrodą, kad apsirikti negalima esą: jį statyti išgydysiąs karalių.

— Bet aš jį seniai sudeginau ir pelenais paverčiau! — tarė piemuo, išgirdęs apie tai kalbant. — Aš ne-

maniau, kad jis būtų galėjęs kuriam kitam reikalui tikti.

— Neišmanėli! O, neišmanėli! — Tie žodžiai buvo taikomi į piemenį ir, reik manyti, padarė jam reikalingą įspūdį.

Bet to nuostabaus medžio nebeliko nei vieno lapelio. Vienintelis, kuris buvo nesudegęs, gulėjo jaunosios mergaitės grabe, tik to niekas nežinojo.

Ir karalius nuliūdęs nuėjo į mišką, į tą vietą, kur augo tas medis.

— Štai kame augęs! — tarė jis. — Ta vieta šventa.

Tą vietą gražiai aptvėrė jis ir pastatė karėivį saugoti.

Botanikos profesorius parašė apie dangaus augalą didelę knygą ir už ją gavo aukso medalį, kuris ir jam pačiam labai tiko ir visai jo giminei daug garbės darė. Ta knyga ir buvo visų svarbiausias šios istorijos dalykas, nes nuostabūs augalai žuvo, o karalius koks buvo nuliūdęs, toks ir liko.

— Juk jis vis toks būdavo, — sakė kareivis, kuris ėjo sargybą.

Piktas karalius

Gyveno kartą piktas karalius. Niekas daugiau jam nerūpėjo, nieko daugiau jis netroško, tik nukariauti kad galėtų visas pasaulio šalis ir visus žmones laikyti baimėje. Visos jo mintys ir darbai tebuvo nukreipti į tą vieną pusę. Naikindamas viską ugnim ir kalaviju, ėjo jis iš vienos žemės į kitą. Jo kareiviai mindė laukų javus ir degino ūkininkų trobas. Raudoni ugnies liežuviai laižė medžių lapus, ir iškepę vaisiai nuolat kabėjo ant nudegusių juodų šakų. Ne viena motina su žindomu vaiku rankose ieškojo prieglaudos už teberūkstančių sudegusių namų sienų, bet kareiviai ir čia ją rasdavo ir džiaugdavosi gavę naujo maisto savo įnirtimui. Pats velnias nebūtų galėjęs pikčiau pasityčioti iš nelaimingųjų, kaip tie kareiviai. Bet karalius manė, kad taip ir turi būti, kad tas žiaurumas yra neišvengiamas. Diena iš dienos jo galybė augo; prieš jo vardą kiekvienas drebėjo, laimė visus jo darbus sekė. Iš užkariautųjų miestų vežė didžiausius turtus, ir jo sostinėj prisirinko tiek gerybės, kiek niekur kitur negalėjai matyti. Jis statė puikiausius rūmus, bažnyčias ir paminklus, ir kiekvienas, kas matė tas gražybes ir turtus, stebėdamasis sakė: „Koks didis karalius!“ Niekas tada nemanė apie tas nelaimes, kurias jis kitose šalyse pridarė, niekas negirdėjo

tų vaitojimų ir verkimų, kurie sklido iš rūkstančių miestų griuvėsių.

Ir pats karalius, veizėdamas į savo turtus, į puikiuosius rūmus ir paminklus, galvojo lygiai, kaip ta minia: „Koks aš didis karalius! . . . Bet aš turiu dar daugiau turėti, kur kas daugiau! Niekas neturi būti galingesnis ir didesnis už mane!“ — Ir jis skelbė kaimynams karus ir po vienas kito juos apgalėdavo. Apgalėtus karalius jis liepdavo pririšti aukso grandiniais prie savo karietos, su kuria važinėjo sostinės gatvėmis. Atsisėdus jam prie stalo, tie karaliai turėdavo gulėti prie jo ir jo dvariškių kojų ir tenkintis trupiniais, krintančiais nuo karaliaus puikiojo stalo.

Galų gale karalius paliepė visuose miestuose ir miesteliuose pastatyti savo paties statulas. Maža to, jis buvo norėjęs pastatyti savo statulas bažnyčiose prieš altorius, bet prieš tai sukilo visa kunigija.

— Karaliau, tu esi didis, — sakė jam kunigai, — bet Dangaus Viešpats už tave didesnis: mes nedrįstame pildyti tavo paliepimo.

— Gerai! — sušuko karalius. — Tada aš apskelbsiu karą Dievui ir Jį pavergsiu.

Apakintas savo beprotišku ir klaidingu pasitikėjimu, jis liepė padirbti laivą, kad galėtų oru lakioti. Laivas buvo tuojuo padirbtas. Jis mirgėjo, tartum povos uodega, įvairiausiomis spalvomis. Nuo tolo jis rodėsi išmargintas

tūkstančiais blizgančių taškų — tai buvo lan-
geliai šautuvams įstatyti. Pats karalius įsisėdo
į laivo vidurį. Jam tereikėjo spustelėti plunks-
ną, ir tuojau tūkstančiai kulipkų švilpė į visas

puses, o po to šautuvai vėl patys vienu aki-
mirksniu galėjo prisimušti. Šimtus erelių įkinkė
į laivą, kuris, tarsi strėlė, lėkė oru tiesiog į
saulę. Greitai žemė pasiliko po jais toli apa-
čioje. Su savo kalnais ir miškais ji atrodė
sėdintiems laive kaip didelis laukas, per kurį
arklas būtų išvaręs galias vagas ir kuriame
vietomis jau žali daigai pradėję matytis. Dar
kiek tiek — ir ji panešėjo jau į lygų geogra-
fijos žemlapį su neaiškiai pažymėtomis linijo-
mis ir taškais, ir galop ji visai išnyko už
aptraukusių ją rūkų ir debesų. Vis aukštyn

ir aukštyn kilo ereliai, — bet šit Visagalis išsiuntė vieną savo angelą. Piktasis karalius liepė šauti į jį iš visų šautuvų, bet kulipkos, pataikiusios į blizgančius angelo sparnus, atšoko nuo jų, tarsi paprastos ledų kruopos. Tiktai vienas kraujo lašelis ištriško ant baltos sparno plunksnelės ir nukrito žemyn. Bet tas vienas lašas, pataikęs į laivą, kuriame sėdėjo karalius, įsigėrė į jį ir ėmė jį taip slėgti, lyg būtų tūkstančius pūdų svėręs. Nuo tokio sunkumo laivas ėmė greitai kristi žemėn. Galingi erelių sparnai lūžo, vėjas siusdamas kaukė viršum karaliaus galvos, o aplinkui slinko baisiausios baidyklės, kilusios iš dūmų, einančių debesiais nuo jo sudegintų miestų. Vienos buvo panašios į didžiausius jūros krabus, norinčius pagriebti karalių savo ilgomis žnyplėmis, kitos — į sukrautas ant viena kitos uolas, kurios rodėsi bematant nugrius ir jį užguls, trečios atrodė lyg kokie slibinai, iš kurių nasrųėjo ugnis. Vos gyvas iš baimės, gulėjo karalius savo laivo dugne. Galop laivas krito į miško tankynę ir, baisiai sutreškėjęs, pasikorė drūtų medžių šakose.

— Aš vis tiek Dievą apgalėsiu! — suriko jis. — Aš taip nusprendžiau, ir taip turi būti!

Ir ištisus septynerius metus dirbdino jis laivus su tam tikrais gudriais prietaisais oru skrajoti. Paskui jis liepė pridirbti daugybę sprogstamų šovinių, kuriais manė sudaužyti

dangaus tvirtybes. Iš visų savo valstybės kraštų sušaukė jis kareivius, kurių prisirinko tiek daug, jog jie, sustoję į eiles, užėmė kelių mylių žemės plotą. Kariuomenė susėdo į tuos oro laivus,

ir pats karalius jau buvo belipęs į savo laivą, tik štai — Visagalis apleido jį uodais, visai nedideliu uodų spiečium. Uodai apniko karalių iš visų pusių ir ėmė kąsti jam į akis ir rankas. Paimitas piktnuodžiavimo, karalius išsitraukė savo kalaviją ir ėmė švaistytis juo aplink

save, norėdamas iškapoti vabzdžius. Bet kalavijas raižė vieną orą, visai neliesdamas uodų. Tuomet karalius liepė atnešti didelių skarų ir jomis save apgaubti, kad uodai negalėtų daugiau jo kąsti. Tarnai tuojau išpildė jo paliepimą. Bet vienam uodui pavyko paskristi po skara; iš čia jis įlindo karaliui į ausį ir įkando. Ėmė tinti, nuodai greitai pasiekė smagenis. Tarsi pamišęs, karalius nusitraukė nuo savęs skaras, nusidraskė rūbus ir ėmė šokti ir sukintis nuogas prieš kareivius, kurie dabar tyčiojosi iš savo bepročio karaliaus, norėjusio pavergti patį Dievą ir apgalėto mažo, menko uodo.

Turinys

Andersen	5
Eglutė	15
Paskutinis seno ažuolo sapnas	30
Mergaitė su degtukais	39
Motina	44
Angelas	54
Ant kūdikio kapo	59
Kelionės draugas	68
Linai	99
Penkių žirnių istorija	107
Biaurasis ančiukas	113
Rožė nuo Homero kapo	130
Žvakės	133
Nauji karaliaus rūbai	138
Lakštingala	146
Ramunė	164
Laukinės gulbės	171
Dangaus lapelis	200
Piktas karalius	206